

TOMÁŠ KRYSTLÍK

**CO
V ČESKÉM DĚJEPISU
CHYBÍ**

28X948

1. 45

CO V ČESKÉM DĚJEPISU CHYBÍ

Tomáš Krystlík

© Tomáš Krystlík 2019

Jiří Fiala – nakladatelství PAPRSKY 2019

ISBN 978-80-904552-6-9 (epub)

ISBN 978-80-904552-7-6 (mobi)

ISBN 978-80-904552-8-3 (pdf A5)

ASIN B07X9DLPVH (amazon)

Vydání druhé, rozšířené, jako e-book první.

Poznámka vydavatele. V knize se přidržujeme staršího, logičtějšího způsobu psaní slov *Žid* (příslušník židovského národa), *žid* (osoba židovského vyznání nebo definovaná antropologicky) a *cikán*. Výrazy *Gestapo* a *Wehrmacht* ponecháváme s velkým počátečním písmenem, protože jsou to názvy a bylo by podivné, kdyby začínaly malým počátečním písmenem a všechny ostatní německé policejní a vojenské složky i podle pravidel českého pravopisu velkým. Originální citáty v češtině a slovenštině, pokud nejsou překladem, jsou ponechány v pravopisné formě v době jejich vzniku s výjimkou citátů z 19. století, kdy český pravopis nebyl, hlavně co se týká používání písmen, ustálen a luštění textu by čtenáři mohlo činit potíže. Dvojitý systém odkazů k literatuře v knize použitý byl vynucen tím, že nezanedbatelná část textu byla původně časopiseckými články, u nichž nebývá zvykem odkazovat ke zdrojům v textu. Při jejich vřazování do knihy a při jejich rozšiřování – kniha vznikala dvě desetiletí – nezbylo nic jiného než se onoho systému v příslušných kapitolách přidržet.

OBSAH

KAPITOLA I

MÍSTO PŘEDMLUVY..... 22

Lži v české historiografii25

Které historické mýty a bludy české
společnosti nejvíce škodí? 31

KAPITOLA II

CO V ČESKÝCH UČEBNÍCH DĚJEPISU

NENAJDETE..... 35

Slovanští věrozvěstové.....40

První biskupové v Čechách42

Ne všichni Češi jsou Češi43

Civilizační vlivy47

Vznik měst 51

Založení pražské univerzity55

Husitství, Jan Nepomucký59

Soužití obou zemských kmenů 61

„Třistaletá poroba”63

Živé jazyky ve vyšším školství70

Národy smluvní, kmenové.....75

Vydupat národ ze země.....86

Rozchod Čechů s Němci94

Thomas Johann Masárik 107

Národnostní menšiny117

Rakouský předsudek 125

Antikatolicismus v národní praxi	127
Umělý národ československý	129
Pomoc Slovensku.....	132
Vzájemný kulturní vliv	135
Možné modely soužití	140
České hospodářství.....	142
Kritéria demokratičnosti státu.....	144
Nepříliš optimistické vyhlídky	146

KAPITOLA III

NÁRODNÍ MÝTY, PODVRHY A LŽI ...150

Lhaní ve jménu jazykově českého národa	151
Česká hymna – plagiát děl německých autorů?	159
Zbožnění jazyka	161
Symboly češství	164
Padělky	166
Národní mýty a idea středu	168
Dva Růžové paloučky a dva České ráje	174
Kompenzace národního komplexu méněcennosti	178

KAPITOLA IV

OKOLNOSTI ZRODU REPUBLIKY182

Stát vzniklý z propagandy	182
Československé legie.....	183
Předválečná situace.....	189

Masarykovy názory	193
Vznik světové války.....	197
Masarykova zrada vlastních postojů.....	201
Válečné cíle	213
Masaryk propagandista.....	218
Eduard Beneš.....	222
Hrozba uzavření míru	225
Britským agentem v Rusku	234
Masaryk v USA.....	244
Budování jmění	248
Zametání stop	252
Ruský imperiální poklad	253
Drancování Sibiře	260
Osobnosti Masaryka a Beneše	268
Neshody	271
Neprokazatelné hypotézy.....	272
Karel Pergler a další případy.....	276

KAPITOLA V

MÍT CO NEJVĚTŠÍ STÁT..... 282

Masarykovy představy o československém státu	284
Stát na úkor jiných.....	286
Další požadavky a vize	290

KAPITOLA VI

PRVNÍ REPUBLIKA – „OSTRŮVEK DEMOKRACIE“ V EVROPĚ..... 293

Pochybná státní raison d'être.....	294
------------------------------------	-----

Dočasné zachování historických hranic	297
Ozbrojený střet s Polskem.....	300
První válka s Maďarskem.....	303
Druhá válka s Maďarskem	305
Střety s Němci českých zemí.....	307
Popření demokracie – nevolený parlament	315
Vzpoury a pokusy o radikální řešení	317
Parlamentní volby	322
Menšinová politika	323
Nacionalismus	329
Pozemková reforma	334
Státní jazyk československý a znevýhodňování menšin	341
Symboly státu.....	348
Problémy nového státu.....	349
Malá dohoda	350
Zahraniční politika.....	352
Likvidace demokracie – zákon na ochranu republiky	356
Parlament.....	358
Vláda Pětky, řízení státu úplatky	359
Hradní síť udavačů, Karel Čapek jako příklad	361
Osobnost Edvarda Beneše.....	364
Locarnský pakt	367
Hospodářství.....	374
Světová hospodářská krize	383
Pokusy o celní unii.....	390
Tajné fondy.....	396
Nástup nacismu v Německu	400

Další zákony likvidující demokracii	404
Politické koncepce	409
Nejméně oblíbený národ Evropy ...	412
Pohledy zvenčí	414
Smlouva s Francií a se Sovětským svazem.....	416
Začátek konce první republiky	420
První vládní pokus o zmírnění znevýhodňování Němců.....	425
Další události.....	428
Karlovarské požadavky.....	438
Květnová mobilizace 1938	442
Runcimanova mise	452
Sudetoněmecké povstání.....	458
Nonnacionalističtí politici.....	469
Slabiny československé politiky	473

KAPITOLA VII

KONRAD HENLEIN..... 477

Jednoduchá představa o Henleinovi se drolí.....	478
Katapultován do politiky	479
Zastáncem ČSR	482
Znehodnocené volební vítězství.....	486
Vnitrostranický protiútok nacistů....	487
Nacistou a britským špiónem	493
Vedoucím Říšské župy Sudety	495

KAPITOLA VIII

MÝTY O MNICHOVSKÝCH UDÁLOSTECH

..... 499

Počátek konce	501
Plán obrany.....	508
Strategické chyby	514
Připravenost armády	516
Falšování událostí českými historiky	520
Existovaly plány na odtržení Sudet?	526
Jednání v Bad Godesbergu.....	534
Focus	546
Konference v Mnichově.....	550
Mnichovská smlouva a mezinárodní právo.....	557
Ostatní územní ztráty	563
Plačtivé mýty.....	565
Mělo se bojovat?	566

KAPITOLA IX

MIGRACE OBYVATELSTVA V LÉTECH

1938–1939 570

Důsledky počesťování průmyslu a obchodu.....	573
Repatriace kapitálu	575
Další hospodářské vlivy	576
Omezení samosprávy	579
Znevýhodňování německého školství	581
Další dezintegrace německých sídelních území.....	584

Odmítání menšinových práv	591
Srovnání s poměry ve Švýcarsku.....	597
Průběh stěhování ze Sudet	600
Právní aspekty	609
Zaznamenané násilnosti	613
Počet odešlých a zpětné vyhošťování	622
Majetkové ztráty	636
Ti, již neodešli	637
Exodus z dalších oblastí.....	649
„Rozbili nám republiku!“	653

KAPITOLA X

DRUHÁ REPUBLIKA – OBDOBÍ, O NĚMŽ SE RADEJI MLČÍ..... 656

Antisemitismus.....	656
Žádosti Čechů o přijetí do Wehrmachtu, plány rozvoje ..	661
Politika zaměstnanosti a koncentrační tábory pro cikány	663
Omezení na poli kulturním	666
Vztah k Německu	669
Konec česko-slovenského státu	674

KAPITOLA XI

TŘICETILETÁ VÁLKA 1914–1945.... 685

Příčiny první světové války	687
Zákulisní tahy	693
Následky války pro Německo	706

Snahy o zlepšení postavení Německa	713
Snaha o zvětšení německého životního prostoru.....	719
Konec Locarnského paktu	721
Ostuda v Évianu	726
Polské představy.....	730
Německá vyjednávání s Polskem 1938–1939	732
Britská podpora Polska proti Německu	742
Polsko–francouzský vojenský protokol	745
Pokus o smlouvu britsko–francouzsko–sovětskou.....	746
Poslední dny před vypuknutím války	758
Kdo vlastně zavinil druhou světovou válku?	767
Připravenost k vedení války	771
Kobercová bombardování	776
Příklady falšování dějin spojenci.....	781
Hitlerovy snahy o uzavření míru	793
Sovětské požadavky	806
Churchillova Realpolitik a počínání Rooseveltovo	810
Ignorování zločinů spojenci	817
Vpád do Sovětského svazu.....	821
Kryptoanalytici v Bletchley Parku ...	833

KAPITOLA XII

BENEŠ V DRUHÉM EXILU..... 837

Ve službách SSSR?	839
Role Beneše v aféře Tuchačevského	844
Začátky v emigraci.....	848
Uchopení moci.....	850
Úsilí o uznání exilové vlády a odůvodnění Mnichovské smlouvy	855
Beneš a spojenecké vojenské operace	864
Setkání s Rooseveltem.....	867
Ochotně do sovětského chomoutu.	871
Beneš a Slovenské národní povstání	884
Závěrečný tlak na Beneše	885

KAPITOLA XIII

POZADÍ ATENTÁTU NA HEYDRICHA A ELIÁŠOVY SMRTI 887

Odveta za atentát.....	888
Diletantismus československého zahraničního odboje.....	893
Zpackaný pokus o atentát na Emanuela Moravce	899
Možné příčiny atentátu na Heydricha	900
Nejasný osud dětí z Lidic a Ležáků..	907
Eliášova role.....	914

KAPITOLA XIV

ČESKOSLOVENSKÉ VOJENSKÉ JEDNOTKY NA VÝCHODĚ 917

České a slovenské legie v Polsku.....	917
Československé jednotky na Středním východě.....	920
1. československý samostatný prapor v SSSR	922
1. československý záložní pluk a 1. československá samostatná brigáda	928
2. československá paradesantní brigáda	932
1. československý armádní sbor	932

KAPITOLA XV

VOJENSKÉ JEDNOTKY VE FRANCII A VELKÉ BRITÁNII 934

Odvozy k Luftwaffe a vypuzování letců z protektorátu	935
Českoslovenští vojáci ve Francii.....	940
Cholmondeley Park.....	944
Letci v Royal Air Force.....	949
1. československá smíšená brigáda ..	965
Československá samostatná obrněná brigáda	968
Povolávání do československé armády	970

Zastoupení národností v československých zahraničních armádách	972
--	-----

KAPITOLA XVI

ČEŠI V NĚMECKÝCH OZBROJENÝCH SILÁCH..... 973

Nabývání německé státní příslušnosti	974
Německý národnostní soupis – Deutsche Volksliste	979
Povolávání do ozbrojených složek	982

KAPITOLA XVII

PROTEKTORÁTNÍ ODBOJ..... 989

Zpravodajství	999
Sabotáže	1001
Parašutisté	1008
Okolnosti domácího odboje	1014
Jaltský mýtus a demarkační linie...	1026
Povstání na konci války	1028
Britské zhodnocení domácího odboje	1032

KAPITOLA XVIII

VLIV PROTEKTORÁTU NA ČESKÉ MYŠLENÍ 1035

Iluze v českých myslích.....	1044
Obranná opatření.....	1047
Protektorátní realita.....	1049
Přesídlování.....	1053
Fašistická uskupení, získávání konfidentů	1055
Víra v sovětské Rusko	1058
Kultura.....	1062
Česká porodnost a nasazení v říši .	1064
Studium na německých vysokých školách.....	1065
Nenávist vůči Němcům.....	1068
Mechanismy psychických změn	1070

KAPITOLA XIX

KARL HERMANN FRANK..... 1075

Frankův vztah k Čechům	1076
Snaha o stejné zacházení, spory s Berlínem a NSDAP	1079

KAPITOLA XX

JAK TO BYLO S PLÁNOVANÝM VYHUBENÍM ČECHŮ 1091

Německá národně socialistická ideologie a národnost.....	1091
---	------

První úvahy.....	1092
Hitlerovo zásadní rozhodnutí	1096
Heydrichův nástin nakládání s Čechy	1102
Plány SS.....	1104
Pozdější představy	1116

KAPITOLA XXI

SOVĚTSKÁ INFILTRACE ČESKOSLOVENSKA 1121

Emigrace z Ruska	1131
Zapouštění kořenů.....	1132
Udržet vše v tajnosti	1139
Česká lhostejnost	1143
Poslední možnosti pro změnu názoru	1145
Bolševická připravenost	1146
Protektorát a „osvobozování“ Československa	1148
Poválečná repatriace do SSSR	1154

KAPITOLA XXII

ČESKOSLOVENSKÉ OBĚTI – ALE ČEHO? 1158

Československé oběti rasového pronásledování	1160
Kdo byl židem a kdo ne.....	1162
Odhady a metodologické chyby ...	1164

KAPITOLA XXIII

HOLOCAUST 1169

Co předcházelo	1170
Vývoj německých úmyslů jak naložit s židy	1173
Kdo přikázal vyhlazování židů?	1177
Popírání holocaustu	1180
Podíl Neněmců na židovském šoa .	1184
Počet obětí holocaustu.....	1195

KAPITOLA XXIV

SNAHY O ÚZEMNÍ ZISKY 1201

Česká územní nenasytlost.....	1201
Vládní návrhy k připojení nových území.....	1209

KAPITOLA XXV

POVÁLEČNÉ REPARACE A RESTITUCE

..... 1214

Reparace pro Československo	1214
Falšování podkladů	1216
Další československé podvody v reparacích	1223
Restituce československého majetku	1226

KAPITOLA XXVI

TŘETÍ REPUBLIKA – NACIONÁLNĚ SOCIALISTICKÝ STÁT 1945–1948 .. 1228

Karpatská Ukrajina	1232
Postoje USA	1238
Nedemokratičnost poválečného státu	1240
Retribuční soudnictví	1245
Poválečná realita	1247
Změny, které českým politikům nedocházely	1253
Závěrečné dějství.....	1258

KAPITOLA XXVII

POVÁLEČNÉ VYHÁNĚNÍ ČESKOSLOVENSKÉHO OBYVATELSTVA 1268

Tlak domova na vyhnání Němců .	1274
Souslednost dalších událostí	1285
„Divoký odsun“ – první fáze vyhánění organizovaného vládou	1308
Konference v Berlíně.....	1324
Organizovaný transfer a právní postavení vyháněných	1332
Kolize s retribučním soudnictvím..	1336
Počet obětí mezi československými Němci	1338
Počty obětí z řad dalších Němců ..	1347
Zacházení s československými Maďary	1348

Hledisko mezinárodního práva	1353
Vyhánění jiných národnostních skupin v rámci státu	1356
Klíčová role Beneše.....	1357

KAPITOLA XXVIII

DEVASTACE POHRANIČÍ 1361

Poválečná migrace.....	1362
Likvidace živností a průmyslové výroby	1369
Demolice a odliv obyvatelstva	1373

KAPITOLA XXIX

MÝTUS O PRAŽSKÉM JARU 1968 .. 1380

Málo známé výchozí předpoklady	1381
Sovětský agent selhal	1385
Vojenské memorandum coby spouštěč invaze?.....	1387

KAPITOLA XXX

ROZPAD TÁBORA MÍRU..... 1390

Zásadní role Karola Wojtyły	1390
Ekonomické vlivy	1391
Politika vytlačování	1392
Ovlivňování Ruska Spojenými státy	1393

KAPITOLA XXXI

ZVLÁŠTNOSTI ČESKÉ POVAHY ANEB CO JSME NAKRADLI, NEVYDÁME 1395

Kdo je Čech?	1395
Byl Josef Švejk inteligentní člověk, nebo blb?	1397
Zlaté české ručičky	1398
Egalitářství a závist.....	1400
Sebehodnocení	1402
Vztah k Němcům, nutnost odčinění křivd.....	1404
Nacionalismus, neúcta k vlastnímu státu, česká jedinečnost	1406
Čas pro změnu zástavy?	1412

KAPITOLA XXXII

MÝTY KULTURNÍ 1414

Česká kuchyně.....	1414
Neblahé stravovací zvyklosti	1416
Mýtus báječných českých piv.....	1420
Přivlastňování si zásluh	1424
Italský kulturní vliv	1429

KAPITOLA XXXIII

JAK DÁL? 1433

PODĚKOVÁNÍ.....	1436
MÍSTO DOSLOVU – SLOVO VYDAVATELE	1437
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	1441
JMENNÝ REJSTŘÍK	1504
ZKRATKY.....	1539

KAPITOLA I

MÍSTO PŘEDMLUVY

Žijeme ve dvojích dějinách, v těch, které se nám zdají, a v těch, jaké skutečně byly. (Karel Bartošek, historik)

Historická reflexe přísluší každému a rozpravy o dějinách jsou neoddělitelné od politického života a od otázek identity. (Pieter Lagrou, belgický historik)

Historik nesmí váhat, dokonce ani když v jeho knihách najdou pomoc a povzbuzení nepřátelé královny, ba dokonce společní nepřátelé lidstva. (Alan John Percivale Taylor, britský historik)

Otevřeli jste knihu, která není dějepisem, protože nepopisuje historické děje v úplnosti, z mnoha aspektů, nýbrž čtenáři přibližuje pouze fakta dějepisci vylhaná, zamlčovaná a překrucovaná, počítá s tím, že laskavý čtenář zná historii alespoň ve školním rozsahu. Tento přístup byl zvolen kvůli tomu, aby fakta, na které kniha chce upozornit, v záplavě jiných informací nezapadla natolik, že by si jich běžný čtenář nevšiml. Text knihy se výběrem témat zaměřuje na období, jejichž falešný výklad dodnes ovlivňuje českou mentalitu.

Historie se píše tak, aby vlastní národ, stát vypadal hezky. Nicméně vědomí nepříjemných historických pravd má být součástí sebereflexe každého národa a schopnost otevřeného vyrovnání se s nimi je nezbytným atributem každé standardní civilizované společnosti. V tomto ohledu mají Češi vlivem více než po jeden a půl století tradovaných nepravdivých výkladů historie, dějepisných mýtů, bludů a lží obrovské manko. Historiografie vycházející z tezí Jungmannových a Palackého slouží českému národu bez ohledu na pravdu a od roku 1918 dějepisci plní požadavky českého národního státu – jsouce jím živeni – nepříjemná fakta nechávají bez povšimnutí, vynechávají, dezinterpretují a uchylují se k vysloveným lžím. Dodnes. Mladí historici po roce 1989 s oficiální interpretací dějin občas nesouhlasí, leč dobře si uvědomují, že oponovat zavedenému státnímu (národnímu) výkladu dějin znamená riskovat své uplatnění v oboru, doživotní ostrakizaci, takže jejich připomínky a výtky jsou umírněné. Je třeba českým historikům stále připomínat jimi vyřčená slova, byť teprve v roce 2006: „Učme se žít s tím, že některé prameny čteme a interpretujeme rozdílně, že se naše závěry... mohou rozcházet“ [Pešek – Tůma – Kittel – Miller].

Ale takový přístup k dějinám si může dovolit jen člověk na české oficiální historiografii nezávislý. Ostatně nechme o tom promluvit jednoho z historiků placených státem, Jana Křena, který si před lety výjimečně dopřál luxus být v této věci upřímný: „Vášnivé, úporné a nezištné hledání pravdy, zejména v rizikových tematickách, nepatří, žel, k předním ctnostem (českých) státních historiků, kteří jsou povětšinou vědeckou a občanskou odvahou vybaveni dost skromně. Mnozí z těch nejschopnějších – a jsou mezi nimi

vynikající odborníci – uplatňují svou brilanci hlavně v tématech, která nejsou tak brizantní a žhavá; kolem těch nejpalčivějších, na něž veřejnost nejvíc čeká, jako by stále měli nastaveny ukazatele s nápisem „Objížďka“ [Křen 1990].

Existuje i názor Boženy Vikové-Kunětické z doby mezi světovými válkami: „Nikdo nemá právo brát národu iluse, ať jsou jakékoliv; vžitá iluse jest jedním ze sloupů, na nichž spočívá národ; v takových případech není dovoleno klásti si otázku pravdy; pravda jest v citu.“ Takový náhled na dějiny přežívá v české společnosti dodnes. Dnešní česká společnost svým vnímáním historie se nikdy nezbavila romanismu, nevymanila se ze způsobu myšlení z druhé poloviny 19. století, dějiny českých zemí a českého státu považuje dodnes mylně za dějiny českého národa a ignoruje zásadu, že zveřejněním nepříjemných historických pravd se národní vývoj nedevalvuje ani nedevalvuje.

Je nutné mít vždy na mysli výrok historika Františka Grause, že „dějepisectví může selhat i při zachování všech vědeckých pravidel“. [Graus 1969] Též není bez zajímavosti výrok, že „historii pší vítězové“, což se dá ještě výstižněji vyjádřit implikací „cuius regio eius historia“ – či vláda, toho dějiny. Před vydáním česko-německé publikace Německé menšiny v právních normách 1938–1948 [Pešek – Tůma – Kittel – Miller] v roce 2006 se čeští historici-autoři nedokázali shodnout s nečeskými na společné předmluvě jen kvůli tomu, že se českým jeví líčení českého poválečného zacházení s domácími Němci ve srovnání se popsáním zacházení v ostatních evropských státech jako zločinné a žádali po nečeských kolezích, aby některé pasáže v jimi zpracovaných kapitolách o zacházení s Němci v jiných zemích upravili tak, aby česká praxe tolik nevyčnívala a to i za cenu ohýbání skutečnosti třeba i tím, že by pojednali

o vyhánění tamějších Němců, i když k němu nedošlo. Jen aby nevyšlo najevo, že jen málo evropských zemí své domáci Němce vyhnalo! Následkem tohoto rozkolu kniha v Německu a v ČR vyšla se zcela odlišnými předmluvami (sic), text knihy zůstal nezměněn, neboť historický výzkum byl již uhrazen a to nejen z českých peněz. Češi si nicméně v této předmluvě poprvé veřejně, byť jen pro omezený kruh odborné veřejnosti, přiznali, že závěry učiněné dějepisci ze stejných pramenů se mohou rozcházet (viz citát uvedený výše). Bylo to od nich jen předstírané, protože zákonitě to muselo být zřejmé každému českému historikovi od samého začátku jeho profesionální kariéry.

LŽI V ČESKÉ HISTORIOGRAFII

Dějepis se skládá, jak se obvykle uvádí, zhruba z 60 % z faktů. Zbývajících 40 % je fabulace toho či onoho historika, který dodává faktům vysvětlující a propojující příběh. Oněch příběhů může být tolik, kolik je jejich vykladačů-historiků. Dějepisec je tedy jakýmsi literátem, který dodává faktům, většinou písemně zachyceným, plausibilní vysvětlení.

Je to dáno metodologickými problémy jakékoli interpretace dějin. Dějiny totiž nepodléhají zákonům jako vědy přírodní, tedy za stejných podmínek se opakovaně nedocílí téhož výsledku, i když Edvard Beneš si byl jist, že učiní-li za určitých podmínek v politice to či ono, dostaví se určitý, jím předvídaný výsledek. Nikdo nemůže s jistotou tvrdit,

že právě ta či ona událost byla spouštěcí k prudké, lavinovitě změně stavu, dokonce i tehdy, když to vypadá velmi pravděpodobně. Typickým příkladem budiž začátek první světové války – dodnes nikdo neví, která z událostí spustila náhlou lavinu dalších, k válce již vedoucích. Seriózní historici ji při zpětném zkoumání předválečných podmínek a událostí neidentifikovali, ba tvrdí, že světová válka vlastně za dané konstelace podle všeho vzniknout neměla. Existuje i přístup, dodnes neobvyklý, kdy dějepisci nevytvářejí jakýkoli spojovací příběh, nepodávají vysvětlení, nýbrž jen prezentují holá fakta s tím, že si čtenář nějaký příběh k nim vytvoří sám.

Problémem kterékoli historiografie je, co si počít s fakty, která nezapadají do ideologicky požadovaného výkladu dějin, nebo mu dokonce protiřečí. Většinou se zamlčí, nebo, jsou-li příliš známá na to, aby mohla být pominuta, tak se překroutí. Historik musí zvažovat míru souvislosti různých dějů a faktů, k čemuž má k dispozici jen svůj rozum a pak už jen cosi, co Němci nazývají *citem v konečcích prstů* (Fingerspitzengefühl), a neměl by být existenčně či profesně závislý na někom, kdo má zájem na určitém způsobu výkladu dějin. V českojazyčném prostředí, kde český stát a národní společenství mají takový zájem velmi silný, to nutně musí být historik-amatér.

Ani díla historiků silně ovlivněných národně socialistickou, komunistickou nebo nacionalistickou ideologií zpravidla neobsahují pouze nepravdy. Až na výjimky bývají ale spoň částečně pravdivá. To je způsobeno tím, že některé události se nedají zapřít a nezbývá nic jiného, než z nich vyjít a dle potřeby je „správně“ ideologicky upravit, interpretovat. V horší pozici jsou fakta málo známá, která bývají

z výkladu dějin účelově vypouštěna, jejich existence zatajována.

Exkurs: Shora zmíněných přibližně 40 % dějepisu přenechaných historikům k vymyšlení si spojovacího příběhu k faktům umožňuje též vysvětlovat historii – nakonec i současnost – jako výsledek spiknutí určité skupiny nebo skupin, což bývají tajné služby, korporace, mezinárodní organizace, tajné spolky, vlády, představitelé určitých národů či náboženství nebo i mimozemské civilizace. Vyvracet takové teorie spiknutí nelze, prokazujte nepravdivost něčeho, co neexistuje, nebo existuje, ale vazby na další děje jsou zcela nebo převážně smyšleny!

Vlastní názor si člověk vytváří na základě kolize odlišných interpretací dějin, tedy – měl by si ho vytvářet. Jenže Čechům péčí všeobklopujícího jedině správného českého národního (státního) výkladu historie jiné interpretace dějin scházejí, jsou potlačovány, obtížně dostupné, často od nich dělí čtenáře jazyková bariéra. Češi se rychle dohodli, podporování obroditeli a pak československým státem, jaký výklad dějin bude jedině správný, a ten jim umožňuje se domnívat, že jsou nejskvělejším národem alespoň Evropy, když už ne světa. Čeští historici byli a jsou bdělí, placeni ze státních prostředků označují výklady dějinných jevů lišících se od přijatého usu jako nepravdivé, pomlouvačné, revizionistické, českému národu nepřátelské a to včetně jejich autorů. Podle zažitého usu, zavedeného Palackým, není zřetelně vedena hranice mezi historií českého státu a dějinami českého národa. Češi výmysly svých historiků vlivem nevzdělanosti, národního nedostatku schopnosti kriticky uvažovat nebo lenosti myslet bez odporu přebírají, což je i dnes patrné zejména v úrovni českých sdělovacích prostředků a v internetových diskusích.

Výstižně popisuje dnešní stav český, později německý historik František Graus: „Česká mysl takřka ideálně spojuje hned několik mýtů: víru v přímý pokrok, brzděný jen zlými, vnějšími silami, víru ve vrozený demokratismus lidstva a zejména českého národa, přesvědčení o vysoké hodnotě národa jako takového. Tyto mýty bytněly tím více, čím pevněji se spojovaly s pověrou o slovanské holubičí povaze, čím pevněji se opíraly o specifickou strukturu českého národa. Ze schématu českých dějin, které Češi přijali za svoje, se ztratily všechny negativní rysy českého národa, zbyl mytický český lid, který byl dobrý a bodrý. Špatní byli zrádci a odrodilci, kdo byl špatný, byl eo ipso i zrádcem a odrodilcem. Z uměle vytvořené idylly plné jasu a pohody zmizely všechny skvrny a stíny, české násilí, krutost, hrubost, lakota, závist, utlačovatelem byla vždy cizácká vrchnost nebo cizí dynastie, dnes bychom řekli: cizí vlivy. Dokud si neuvědomíme, že i rodověrní Češi se v minulosti chovali leckdy s neslýchanou krutostí, zvůlí a surovostí, dokud nepochopíme, že do českých dějin nepatří jen hrdý odboj, ale i zbabělá kolaborace morální i fyzická, ba i přímá zrada – zkrátka dokud nepoznáme, že české dějiny netvoří žádnou světlou výjimku v moři běd postihujících lidstvo, budeme vlastní minulost neustále přibarvovat a zkreslovat. Opakuje se nám neustále, že máme být na svou minulost hrdí, ale stejně oprávněně lze říci, že se jí máme děsit.“

Být hrdý na vlastní dějiny nepřísluší nikomu, neboť to v naprosté většině případů znamená újmu, strádání nebo utrpení pro jinou zemi, pro jiný národ, jiné etnikum, jinou skupinu lidí. A to právě Češi s dějinami zemí koruny svatojáclavské s oblibou činí. Češi a Srbové vytvořili i specialitu jinde nevídanou: přiklkl národnímu utrpení hodnotu kladnou. Proč, když utrpení je utrpení, a přisuzovat mu cokoliv

kladného je doslova zvrhlost? Přesto tzv. národní utrpení má v české historiografii svou nezastupitelnou a kladnou roli.

Cenzura první republiky, zákon na ochranu republiky z roku 1923, potřeba mezi válkami *bránit český živel proti domácím Němcům*, což je kompenzace národního českého komplexu méněcennosti, protože logicky se přece brání menšina většině, ne naopak, a následná období totality diskurs o českých dějinách znemožnily. K národnímu diskursu dodnes nedošlo kvůli českému agresivnímu nacionalismu, který nepřipouští, že by Češi někdy fatálně chybovali nebo se chovali nečestně. Český postoj je nehodný dospělých jedinců, je typický pro děti, což Čechům nevadilo a nevadí, žijí dodnes spokojeně ve vybájených a infantilních představách o sobě, o minulosti své a svého státu, a co je horší: vytvářejí si v tomto nedospělém duchu neustále nové.

Obrozenecký panslavismus v Čechách přežívající zamezil za první republiky obdobným způsobem i jinému, velmi potřebnému diskursu o sovětském teroru, táborech a zvláštních sídlištích GULAGu, takže ČSR byla mezi válkami jediný stát střední Evropy, kde se o těchto faktech veřejně nediskutovalo.

Nechme na tomto místě konstatovat historika Jana Křena: „Velké a klíčové problémy českých dějin, středověké tržní hospodářství a města, novověká industrializace, nemluvě o sféře kulturní a duchovní, jsou bez nich (Němců českých zemí a židů, poznámka v originálu) nepochopitelné a zkreslené... To všechno není jen pouhá odborně historická chyba, ale i závada mravní a kulturní, jestliže nám, dnešním Čechům, připadlo celé historické dědictví těch, kteří už mezi námi nejsou – téměř každý kraj a průmysl i celý náš duchovní život nese jejich stopu a kdekterý Čech

má mezi svými předky Němce či žida... Nevšimavost k Němcům a židům, která je pro (českou) oficiální historickou produkci charakteristická, je také nacionalismem a antisemitismem svého druhu. Největší část našich dějin není přece jen nacionálně česká, ale je – aby se užilo pojmu v běžné češtině ne běžného – bohemistická, Němci a židé jsou její integrální částí.“ [Křen 1990] Dodejme, že tato *nevšimavost* není charakteristická pouze pro české profesionální historiky, nýbrž i pro naprostou většinu Čechů.

Prostě a jednoduše řečeno: jazykoví Češi vycházející z tezí Jungmanna a Palackého si usurpovali zemi a její dějiny zcela pro sebe, jako kdyby v ní žili odjakživa pouze sami. Ignorovali a dodnes ignorují kulturní a civilizační přínos nečeského jazykově i rasově odlišného obyvatelstva obývajícího české země, respektive přivlastňují si ho a vydávají ho za svůj, jazykově český. Později odcizili bez mrknutí oka i celý hmotný majetek Němců českých zemí a zabavený majetek rasově pronásledovaných spoluobčanů za protektorátu nevrátili.

Svobodná diskuse o vlastní minulosti je možná od roku 1989, ale české historické mýty a bludy již přešly natolik do povědomí Čechů, že diskuse je odsouzena k nezdaru, přestože podvědomě tuší, že jejich národní identita je budována na nepravdách. O to více se diskursu brání a drží se usilovně a křečovitě osvědčených lží o národní minulosti, nemajíce se o co jiného opřít, což je výrazný znak infantilnosti společnosti. Dobře to vystihl současný německý historik Arnulf Baring tvrzením, že „česká společnost se vyznačuje takovou měrou národní hysterie, kterou neznáme u žádného sousedního státu“.

Text knihy je jen faktografickým doplňkem knih a učebnic zabývajících se historií, jakýmsi antidotem pajánů

o slavné české historii. Najdou se i čtenáři, kteří jim dosud neznámý pohled na dějiny odmítnou, zůstanou u verze předkládané českými školami a dějepisci, odlišný výklad historie je bude emocionálně zatěžovat, ba iritovat a obviní autora této knihy z kálení do vlastního hnízda, ze šíření (sudet)německé nebo dokonce revanšistické propagandy, což je omyl, zásadní chyba v logickém uvažování, protože vyvracení českých mýtů a iluzí o minulosti neznamena názorový přechod do tábora „odvěkých nepřátelů českého národa“. Kdo kritizuje a boří české národní mýty, není eo ipso „zrádce národa“ ani nepřítel „národa holubičích povah“. O období komunistické nadvlády čeští dějepisci již dnes líbivé mýty nevytvářejí, výjimkami jsou příčiny událostí 1968, 1989 a rozpadu SSSR. O průběhu listopadu 1989 nemáme dodnes k dispozici relevantní fakta.

KTERÉ HISTORICKÉ MÝTY A BLUDY ČESKÉ SPOLEČNOSTI NEJVÍCE ŠKODÍ?

Škodí všechny, protože ovlivňují chování Čechů i přes podvědomí. Vyberme bez ohledu na úplnost ty, které deformují českou psychiku tak, že civilizovaný svět počínání Čechů nerozumí, v lepším případě je pokládá za výstřední a nepatřící do civilizované západní Evropy. Zde jsou:

Království české patřilo a patří jen obyvatelům, jejichž mateřštinou je čeština. Husitské hnutí bylo národnostně české a jeho přínos kladný. Jan Žižka byl národní hrdina

a demokrat, Zikmund Lucemburský liškou zrzavou a málo schopným panovníkem. Po bitvě na Bílé hoře nastala tvrdá germanizace českých zemí. Němci jsou vzpurní, agresivní, Češi mírní, mírumilovní a čistotní. Česká šlechta nepatřila a nepatří do českého národa, protože nechtěla mluvit česky. Jazyk je posvátná věc národa, dědictví po předcích. Němci českých zemí byli jen kolonisté, přistěhovalci, přišli do země, kde již sídlili Češi. Rakouské mocnářství bylo žalářem národů, kde Češi a jiné národy trpěli. ČSR mezi válkami byla „ostrůvkem demokracie v Evropě“. Západní spojenci nás v roce 1938 zradili a „o nás bez nás“ vydali Německu naše pohraničí. Němci Čechy pak ze Sudet vyhnali. Sudetští Němci se nám za okupace mstili nejvíce. V létech 1945–1948 byla ČSR demokratickým státem. V roce 1968 si český a slovenský lid sám udělil volnost, která musela být potlačena tanky Varšavské smlouvy. V roce 1989 si český lid demonstracemi a cinkáním klíči sám vybojoval svobodu.

Dva české bludy obzvláštní měrou dodnes každodenně ovlivňují chování Čechů. V 19. století vlivem národních buditelů se začalo Čechům jevit rakouské mocnářství coby cizí státní útvar, následkem toho je přestali považovat za vlastní a ignorovali jakýkoli státní reglement, začali porušovat své zákony, obcházet je, poškozovali veřejný, státní majetek, ničili ho, kradli z něj, protože nic z toho nebylo jejich, české, nýbrž rakouské, habsburské. Zcela opomněli, že zemský, obecní majetek a nakonec i státní je také jejich, že vlastně poškozují sami sebe. Když se v roce 1918 ustavila republika, nestačil se tento zažitý nešvar vymýtit, vymizet z českých myslí a s krátkou přestávkou během protektorátu se začal opakovat hned po válce vůči zanechanému sude-toněmeckému a Němci arizovanému majetku, který přešel

pod vlastnictvím československého státu. Pak tento zlozvyk skvěle petrifikovala po čtyři desítky let trvající bolševická éra, protože vrchnost byla cizí, z hlediska obyvatelstva dosazená a udržovaná u moci jiným státem, a všeobecný nedostatek zboží míru kradení z obecního a státního jen podporoval. Za téměř tři desetiletí po roce 1989 se v tomto směru mnoho nezměnilo, jen se krade ve větším rozsahu. Dodnes se nesmyslně poškozují, ničí obecní majetek, odcizuje se vše, co nepatří konkrétnímu jednomu člověku, kterého zloděj nebo vandal zná. A to i takové věci, které jsou na trhu k mání, a člověk si je může koupit, chce-li. Míra porušování předpisů, zákonů v postkomunistické éře zesílila, úřady, policie a justice nejsou s to zjednat pořádek a zavést normální poměry blízké západoevropským. Pro nezasvěcené návštěvníky ČR je zcela nepřehlédnutelné ignorování předpisů českými řidiči, o rozsahu a způsobech kradení v Česku varují i baedekry.

Dalším velmi škodlivým bludem, který vsugerovali národní buditelé Čechům v 19. století, a jehož důsledky vidíme i dnes, je značně rozšířená představa o české národní výjimečnosti. Původně jím sledovali kompenzaci české kulturně civilizační nedostatečnosti oproti Němcům, kterou český národ vytvořený začátkem 19. století na jazykovém základě začal péčí národních buditelů vnímat. Mýtus se vyvinul do následující formy: „V symbolickém sváru Světla a Temnot byli Čechové dítkami Světla, jejich boj si žádal a žádá trnové koruny i oběti jako byla kostnická hranice, staroměstské popraviště, Havlíčkovy vyhnanství a podobně. Češi jsou národem vyvoleným, jsou šlechtou mezi ostatními národy.“ [Podíven] Nebo: „Za dvacet meziválečných let jsme předhonili výstavbou a organizací státu všechny sousedy, zavedeným sociálním systémem a českým

pojetím demokracie dokonce okolní státy ohrozili. Cizí politici se českých vymožeností báli, neb měli strach před vrstvami obyvatelstva vlastních zemí, které právem mohly pokázat na docílený pokrok v ČSR. Češi přerostli svým pokrokem i demokracii západních států. Z toho plyne, že Češi byli a jsou nejskvělejším národem Evropy.“ [Zeman 2002]

Není snad nutné připomínat, že dějinné události tomu odporovaly. Pro mnohé bude překvapivé, že Češi byli mezi válkami nejméně oblíbeným národem Evropy [Klimek 2002] a svou národnostní nesnášenlivostí ztratili část území státu ve prospěch Německa, Polska, Maďarska, pak na šest let svou samostatnost. Muselo tedy nastoupit nějaké dodatečné vysvětlení, proč se vše tak zhatilo, když český národ byl tak skvělý. Nalezlo se v konejšivém bludu o strhávání skvělých Čechů z nastoupené cesty Pokroku nepřáteli, tj. Němci, když ne Němci, tak cizáky, případně římsko-katolickou církví, šlechtou, bolševiky, nejnověji zahraničními koncerny, Evropskou unií. Ó, kde by Češi mohli být, čeho by mohli dosáhnout, kdyby jim nebylo bráněno! Prostě: „Češi za nic nemohou, to vše způsobily vnější vlivy.“ Do toho zapadá též blud o zradě spojenců na konferenci v Mnichově koncem září 1938. Navzdory tomu, že nic z toho není pravda, tak odhadem alespoň 95 % Čechů je o tom dodnes přesvědčeno.

KAPITOLA II

CO V ČESKÝCH UČEBNÍCÍCH DĚJEPISU NENAJDETE

Múza dějepisectví Kleió je skrz naskrz prolezlá lží jako pouliční děvka syfilidou. (Arthur Schopenhauer, německý filozof)

České dějiny byly a jsou chápány jako hrdé dědictví předků, varování před nesvorností a národní zradou. Jsou to dějiny národa, ne země, kterou obývá, a sdělují, že Čech může být na svůj národ pyšný a také, že má vůči němu velké závazky. Zamlčeny byly veškeré události a jevy, které této idealizaci odporovaly. České dějiny jsou tedy „pohádkovým zrcadlem národa, které mu potvrzuje, že je daleko široko nejkrásnější“. Idealizace minulosti je v tak zjevném rozporu se současností, že „heroizace dějin“ musela být hnána do extrému. Přitom si byli všichni jen trochu myslící lidé ve skrytu duše velmi dobře vědomi toho, že jde o idealizaci, byť by si za nic na světě tuto skutečnost nepřiznali. Z tohoto skrytého, ale přece jen jasného povědomí falešnosti vyplývá na jedné straně křečovitě velikášství, nehorázně přeceňující vlastní význam a namlouvající si báchorku v podstatě tak lichotivou pocitu vlastní méněcnosti, že celý svět sleduje, co se v Čechách, srdci Evropy

děje. Na straně druhé je pocit vlastní malosti a ubohosti, vzápětí upadající do druhého extrému, paušálního odsudku všeho domácího. (František Graus, český, později německý historik)

Správný muž by měl milovat své přátele a svou zemi a měl by s nimi sdílet nenávist, již pociťují, stejně jako být věrný tomu, čemu jsou věrní oni. Když se ale člověk chopí úlohy historika, musí všechny podobné ohledy zavrhnout. Bude muset často hovořit pozitivně o svých nepřátelích a dokonce jim vyslovit nejvyšší chválu, pokud si to jejich činy zaslouží, a na druhé straně kritizovat a nalézat chyby u svých přátel, ať již jsou mu jakkoli blízcí, pokud jejich chování a omyly naznačí, že je to jeho povinností. Pokud je totiž jako živá bytost zbaven schopnosti vidět, stává se zcela bezmocným – a podobně, pokud jsou dějiny zbaveny pravdy, zůstane nám jen planá, neužitečná historka... Musíme se proto odloučit od hrdinů příběhu a přiznat jim pouze taková tvrzení a soudy, jaké si jejich chování zaslouhuje. (Polybios, starověký řecký politik a historik)

Vůbec prvním doloženým panovníkem v českých zemích byl v letech 9–6 před Kristem až do roku 18 po Kristu Marbod (též Marobod, Marobud, latinsky Maroboduus). Byl to Markoman, tedy Germán, a jako král Markomanů vládl nejen svému kmeni, nýbrž i dalším germánským kmenům, např. Hermundurům, Lugierům, Semnonům, Silingům, Gótům, Langobardům na území mezi Dunajem, Panoníí (přibližně dnešní Maďarsko mezi Dunajem a Drávou), Vislou, Baltským mořem a Labem. Tvrzení, že slovanští Češi mají na české země výsostní právo, neboť už po

několik staletí sídlili v českých zemích, když germánští Němci začali na pozvání českých panovníků přicházet do země, neobstojí, patří to do říše pohádek, českých bludů.

Se zmínkami o Slovanech se v řeckých a latinských textech se lze setkat od 5. století. Kulturní národy Říše římské a Předního východu nepovažovaly Slovany za barbary a lupiče bezdůvodně – takoví před dávnými lety skutečně byli. Řecké a arabské listiny popisují, jak Slované útočili nejen na své sousedy, nýbrž se bili i mezi sebou. Drancování zaujímalo v životě nejstarších Slovanů stejně čestné místo jako obchod či zemědělství. Od arabských cestovatelů se dovídáme, že hlavními vývozními artikly Slovanů byly kožešiny, vosk, med a zejména otroci. Každý slovanský rod žil z obchodu s otroky, kteří se dali získat prakticky výhradně z řad slovanských sousedů, nebo ze zbídačených příslušníků vlastního kmene. Protože se Slované mezi sebou přepadávali, žili ve dvorcích nebo sídlištích obehnaní dřevěnými palisádami, valy a příkopy coby ochranou proti sobě navzájem. Arabové ve svých líčeních Slovany nejednou označovali jako lidi „zvířeckých mravů“. Vlivem dominantního slovanského obchodování s otroky, kdy téměř každý otrok jimi prodáváný byl Slovan, se v mnohých evropských jazycích vytěsnil přejatý původní latinský výraz pro otroka (*servus*) a nahradil se slovem označujícím Slovana, nebo z termínu Slovan vycházejícím, například *slave* v angličtině, *esclave* ve francouzštině, *Sklave* v němčině. Letopisy o tom mlčí, ale ruský historik Andrej B. Zubov předpokládá, že Slované se mezi sebou vraždili zřejmě ne kvůli úrodné zemědělské půdě, které byl dostatek, nýbrž kvůli otrokům. Arabští cestovatelé podávali zprávy o tom, že Slované si nedůvěřují, lest mezi nimi jen kvete, a když se někomu podaří získat sebemenší majetek, ať rodný bratr

či druh, hned začínají závidět a usilují, jak ho zabít a okrást. Tělesná nevázanost Slovanů byla taková, že letopisec, který by byl ony mravy rád popsal a odhalil, se omezil pouze na slova: „O takových věcech ani hovořiti nelze.“ [Zubov 2014]

Kdy Slované přišli do českých zemí, nelze určit s vyhovující přesností, předpokládá se, že to mohlo být někdy v druhé polovině 6. století. Dnes i čeští dějepisci pomalu opouštějí obrozeneckou představu, že se jednalo o příchod a postupné usazování se mírumilovných zemědělců. Na základě srovnání s písemnými prameny, které popisují tehdejší slovanské nájezdy na Balkán, předpokládají, že se tak stalo vojensky organizovanou invazí [Zubov 2014].

Polská genetička Anna Jurasová zveřejnila v roce 2014 studii o biologické podobnosti DNA z kosterních pozůstatků lidí pohřbených ve středním Polsku v době železné (200 let před naším letopočtem až 500 let po Kristu) a z koster středověkých obyvatel pohřbených mezi léty 1000 až 1400 v okolí nálezů z doby železné, což vypovídá o kontinuitě osídlení přetrvávající už z doby železné, tedy nikoliv o tom, že by místní populace zanikla nebo byla vytlačena jinou. Kdyby tomu tak bylo, tak archeology nalezená sídliště by vypadala jinak, jejich podoba by svědčila o zániku původní kultury z doby železné a příchodu jiné kultury s odlišnými sídelními zvyklostmi. A to archeologické výzkumy nepotvrdily. To, že slovanské národy mluví podobnými jazyky, se vysvětluje takzvanou teorií elit, kterou používá například známý archeolog Colin Renfrew. Vychází z toho, že v minulosti nemuselo docházet k rozsáhlým přesunům velkého počtu lidí na velké vzdálenosti. Už z logistického hlediska by bylo takové *stěhování národů* obtížné, navíc nejsou pro ně věrohodné důkazy. Teorie elit

předpokládá, že místní populace byla ovládnuta elitou cizího původu, v případě dnešních národů slovanské jazykové skupiny mohly z východu přicházet malé skupiny bojovníků, kteří zabili místní muže, vzali si jejich ženy a postupně získali v širokém okolí dominantní roli včetně toho, že místní populace postupně převzala jejich jazyk a zvyky [Kerles].

Archeogenetik Jaromír Beneš říká o 4. až 6. století našeho letopočtu, že se po rozpadu Římské říše běžně po Evropě pohybovaly etnické skupiny převážně z mladých bojovníků. „Obsazovali nejrůznější území, migrovali, vraceli se a jejich oblíbenou ekonomickou činností byla loupež a drancování... Přibližně takto si lze představit příchod Čechů do centra české kotliny.“ Legenda o příchodu praotce Čecha byla pravděpodobně inspirována biblí – silně připomíná Mojžíšův příběh a hledání země zaslíbené. Tato představa je těžko vymýtitelná z povědomí českého obyvatelstva. „Dnes nejen že víme, jaká je biologická historie české populace, ale víme také, že pokud naši předkové přišli, tak z velmi krátké vzdálenosti, odkudsi z Polska.“ Většinově jsou Češi podle něj Středoevropané s nikterak velkou, ale přece jen převládající afinitou k západní než k východní Evropě. „Česká populace má většinové kořeny v pravěké populaci, tedy v před slovanské. Jsme tedy biologicky většinově před slovanské obyvatelstvo.“ Starší předci Čechů přišli do Čech zhruba mezi lety 2400 a 2000 před naším letopočtem ze západu. „Je vysoce pravděpodobné, že skupiny bojovníků, které pronikaly do české kotliny, vytvářely sídliště, která jedno, dvě století žila vlastním životem. Bojovníci pak expandovali a postupně si podmaňovali okolní obyvatelstvo, které s vysokou pravděpodobností přežívalo. Skupinky bojovníků většinou splývaly s původním

obyvatelstvem.“ Češi z jihozápadních Čech vykazují větší afinitu k bavorskému obyvatelstvu, zatímco ti z Čech východních mají blíže k Polákům a Slovákům nebo k moravské populaci [Čihák – Kluge].

SLOVANŠTÍ VĚROZVĚSTOVÉ

V roce 845 pokřtili v bavorském Řezně (Regensburg) čtrnáct českých pánů, kteří pak svoji novou víru šířili ve svých kmenech. O patnáct let později si vyžádal moravský kníže Rastislav vyslání učitelů křesťanství z Konstantinopole (Cařihrad, dnes Istanbul). Obyvatelé v českých zemích se přijetím křesťanství přihlásili do společnosti kulturních států západní Evropy. S křesťanstvím přišla víra ve věčnost, v duchovní život. Pod římskou duchovní vládou se latina stala dorozumívacím prostředkem, organizaci zprostředkovávala církev.

Konstantin (řeholní jméno Cyril), Metoděj a je doprovázející skupina pomocníků byli Řekové, dovedli ale staroslověnsky. Dnešní představa, že to byli věrozvěsti, podporující nacionální aspirace Čechů proti Němcům, kteří se do českých zemí tlačili od západu, přinášejíce s sebou křesťanství, je mýtus. Tehdy se jednalo o počínající rozkol mezi východní a západní církví, o církevní ovládnutí Pannonie (přibližně území mezi Dunajem a Drávou, na západě včetně dnešní Vídně a až po dnešní Graz), k níž církevně patřila i Morava. Papež pro tuto oblast, která již po dlouhou dobu patřila pod správu německých (zemsky, nikoli národ-

nostně) biskupů, tehdy biskupů Říše franské, jmenoval Metoděje arcibiskupem. Křesťanský vliv na Slovanů v Česku zprostředkovávala západní církev latinským liturgickým jazykem hlavně z Bavor, posléze i východní církev (Cyril a Metoděj) liturgickým jazykem slovanským, staroslověněštinou. Mimoliturgická misie a kázání byly i ze strany bavorských kněží v západoslovanském dialektu, respektive byly do něho tlumočeny pomocí tlumočníka, byť se v českých historiografických pojednáních poměrně často vyskytuje nesmysl, že tito kněží mluvili k lidu v jemu nesrozumitelném jazyce. Staroslověněštinou přinesenou Řeky se ale nikde běžně nemluvílo. Její slovní zásoba byla sice převážně slovanská, slovanské byly i flexe a odvozování slov pomocí předpon a přípon, nicméně to byl jazyk uměle upravený pro církevní a literární potřeby. V každém případě se čeština nevyvinula z této staroslověněštiny, nýbrž ze západoslovanského nářečí.

Emanuel Rádl píše, že slovanští věrozvěstové neměli jiný zájem než šířit sympatie k církvi východní a antipatii k německým (zemským) biskupům, antipatii církevní, nikoli národní. Že šlo o vlastenecký boj protiněmecký, se jim snažili – společně s tvrzením, že čeština se již tehdy vyrovnala latině – podsunout až čeští buditelé a nacionalisté v 19. století [Rádl].

U biskupů se znalost místního jazyka nevyžadovala, západní církev vycházela z toho, že Bůh se dá ctít všemi jazyky. Důvod, který měli slovanští věrozvěstové pro zavedení slovanské bohoslužby, byl tento: „Je to prý lid tvrdé šíje a proto je prý třeba povolit jeho hlouposti a mluvit k němu slovansky a ne latinsky.“ [Rádl] Papež dovolil po dobu kultivace Slovanů v Čechách a na Moravě používat slovanský jazyk jako liturgický jazyk, ale zakázal jej, jakmile

ohrozil jednotu církve.

Cyril a Metoděj východní křesťanský ritus, kulturně slabý, neprosadili. Metoděj byl ponechán v arcibiskupském úřadě do své smrti, jeho následovníky z východní církve vypověděli ze země.

PRVNÍ BISKUPOVÉ V ČECHÁCH

V rámci jednotné církevní organizace, kterou bychom dnes příhodněji nazvali státem, se začaly ve středověku utvářet zárodky států světských, uznávajících sice papežovu svrchovanost, ale uplatňujících čím dál více svou – vlastní – světskou. Německé feudální zřízení vedlo k počátkům státního života v Evropě, vše na východ od něj leželo mimo rámec evropského kulturního rozvoje. Ve vývoji států v Evropě lze vysledovat jasnou linii: z církevního státu vznikají státy světské, z nich pak tehdejší národy, coby obyvatelé státu bez ohledu na jazyk. Jen německý filozof Johann Gottfried Herder (1744–1803) líčil tento vývoj obráceně: nejdříve byl národ (kmen), pak teprve stát jakožto nejvyšší meta daného národa, což mělo ve 20. století nedozírné následky.

Pokřtění většiny obyvatel dnešního Česka se dělo hlavně od Solnohradu (Salzburg) a Pasova (Passau). Z těchto diecézí přicházeli misionáři, většinou cizinci, kteří hlásali víru latinsky jako v celé Evropě, a přes tlumočníky v místní řeči. Rychle si vychovali žáky znalé domácího jazyka a na misionářských školách se začaly vyučovat jazyky (dialekty)

zemí, do kterých měli misionáři odejít. Misionáři nepřinášeli jen víru, kulturu a vzdělanost Západu, ale také znalosti např. o pěstování ovocných stromů a o používání léčivých rostlin. Též reformovali místní mravy. Praha (respektive sídliště na jejím území) byla v té době otrokářským tržištěm, v zemi panovalo mnohoženství, běžné byly knížecí bratrovraždy a veřejné popravy knížecích dětí. Jaké mravy musel mít potom prostý lid? [Rádl]

První biskup na území Prahy byl Němec Dietmar (Thietmar, Dětmar), pocházející z Magdeburku, tehdejšího centra slovanské mise, mluvící též českým dialektem slovanštiny, druhý byl jazykově Čech: svatý Vojtěch. Ze 17 biskupů do konce 12. století bylo sedm Němců (jazykově) a deset Čechů (jazykově). Obecný lid byl asi bez zájmu, ale panstvo se učilo pilně německy, pokládalo německou kulturu právem za okno do kulturního světa. Při instalaci prvního biskupa v Praze zpívali čeští páni německy, jako by to byla nejpřirozenější věc. Kulturně nestálo proti sobě němectví a slovanství (češství), nýbrž církve východní a západní. Historik František Palacký tehdejší církevní spor zcela opomněl [Rádl].

NE VŠICHNI ČEŠI JSOU ČEŠI

Volky nevolky se hned na tomto místě musíme zabývat nedokonalostí češtiny. Zdánlivě nesmyslný titul této podkapitoly je překladem německého úsloví Nicht alle Böhmen sind Tschechen, protože čeština si nevytvořila výraz pro usedlé obyvatele Čech a českých zemí bez ohledu na jazyk

a tedy nerozlišuje mezi Čechy jazykovými a obyvateli Čech, českých zemí. Aby ono německé úsloví dávalo v češtině smysl, musí se opisným způsobem přeložit, například takto: „Ne všichni autochtonní obyvatelé Čech (českých zemí) jsou jazykoví Češi.“

Poddaní českého krále a současně říšského kurfiřta, latinsky *Bohemi* (psáno též *Boemi*), mluvili česky i německy. V němčině se Češi a Čechy nazývali *Böhmen*, jedni mluvili *böhmisch*, druzí *deutsch*. Až ke konci 18. století vznikla potřeba je občas rozlišit na *Deutschböhmen*, Čechy mluvící německy a poněkud etymologicky nepřesně na *Stockböhmen*, kmenové, tedy jazykové Čechy (Stock = hůl, kmen, kláda, pařez, odtud pochází také lidový obrat *Čech jako poleno*. Výraz *Stockböhme* se též hojně používal coby označení pro hloupého, vzpurného, tvrdohlavého člověka, ťulpasa [Adelung].) Ve století devatenáctém se ustálil pro jazykového Čecha název *Czeche*, podle pozdějšího pravopisu *Tscheche*, a pojmenování *Böhme* zůstalo zachováno pro obyvatele Čech nebo Království českého bez ohledu na jazyk.

Výrazy Němci, Češi se relativně brzy se ustálily, avšak pod Čechy byli míněni *Bohemi*, *Böhmen*, tj. usedlí obyvatelé Království českého bez ohledu na jazyk. Josef Jungmann český výraz pro usedlého obyvatele Čech do svého pětidílného česko-německého slovníku vydaného v létech 1834–1839 záměrně nezahrnul, odlišné výrazy k německému *Böhme* a *Tscheche* nevytvořil. Traduje se, že v tom mělo svůj podíl snad i to, že ve francouzštině, v mezinárodním dorozumívacím jazyku 19. a první poloviny 20. století, existují vzájemně si podobné výrazy *bohème* (chudý umělec, bohém, chudá kulturní a umělecká scéna, bohéma, bohémský), *bohémien* (cikán, cikánský, Čech, český),

bohême (český). Etymologický vztah mezi cikány a Čechy vznikl tím, že v dubnu 1423 udělil král Zikmund Lucemburský ve Spiši cikánskému vojvodovi Ladislavovi glejt, zaručující jemu a jeho skupině královskou ochranu na cestách, a oni s ním došli až do Francie. Protože glejt podepsal český král (*roi de Bohême*), začali Francouzi nazývat cikány i Čechy stejně: *bohémiens* [Klimek 2003].

Jungmannova definice českého národa z roku 1806 coby lidí mluvících česky s vyloučením všech obyvatel, kteří toho nebyli ochotni nebo schopni, v češtině nezavedený termín označující obyvatele Čech a Království českého (*Regnum Bohemiae*) bez ohledu na jazyk, Palackého adorace husitského hnutí s tím, že bylo národní, československé, umožnily Čechům definovaným jazykově, podle teze J. G. Herdera zprostředkované Jungmannem, že nejvyšší metou národa je národní stát, se domnívat, že Království patří jim, a vznášet svůj nárok na veškerá území Království českého [Klimek 2003–2]. Příznačná je i změna názvu Palackého *Geschichte von Böhmen* (Dějiny Čech) v původní německé verzi na *Dějiny národu českého* ve verzi české. To vše jazykovým Čechům umožnilo pohlížet na německy mluvící jako na obyvatele, kteří nemají v českých zemích právo autochtonních obyvatel, byť zde žijí mnohá staletí, a nakonec založením republiky v roce 1918 odkázat jinojazyčné obyvatelstvo do pozic trpěných menšin navzdory tomu, že jazykoví Češi netvořili ani polovinu obyvatelstva československého státu (sic). Po celé 19. století až do konce meziválečné republiky ve 20. století bylo rozlišení mezi Čechem zemským a jazykovým nežádoucí, protože by se tak Němcům českých zemí implicitně přiznalo, že jsou zde doma. Po jejich vyhnání se české země staly prakticky jednonárodnostní a potřeba rozlišovat odpadla. Že takové rozlišení lze

zavést do jazykové zásoby dodatečně, ukazuje ruština: *ruskij* (česky *Rus*, v ruštině přídavné jméno zpodstatnělé) označuje etnického Rusa, *rossijanin* státního příslušníka Ruské federace bez ohledu na národnost a čeština pro něj jednoslovný výraz nemá.

Jiné jazyky na rozdíl od češtiny rozlišují nebo rozlišovaly ve své starší formě mezi zemským a jazykovým pojetím adjektiva český, mezi Čechem daným českým jazykem a Čechem určeným zemí svého bydliště. V němčině je *Böhme* Čech v zemském smyslu bez ohledu na jazyk, *Tscheche* je Čech vymezený jazykově. Pro rozlišení obyvatel českých zemí lze sice uplatnit i státoprávní hledisko, ale k ničemu to nevede, protože usedlí Němci v Království českém (*Regnum Bohemiæ*) byli z tohoto hlediska Češi, a současně veškerí usedlí obyvatelé Království českého v rámci *Svaté říše římské*, od roku 1486 (uvádí se i 1512) *Svaté říše římské národa německého* (*Sacrum Romanum Imperium Nationis Germanicæ*), zase Němci.

Ještě za první světové války žádal Milan Rastislav Štefánek po Francii vznik *Royaume tchèque de Bohême*, doslova *Království české Čech*. Název se nedá do češtiny smysluplně přeložit jinak než zdlouhavým a vysvětlujícím opisem. Na rozdíl od výrazu *Češi* označení obyvatel dalších českých zemí – *Moravané*, *Slezané* – nic nevypovídá o mateřském jazyce nositelů.

Podvod Jungmannův a Palackého nejen umožnil jazykovým Čechům se domnívat, že mají na české zemi (*Regnum Bohemiæ*) výhradní právo, nýbrž i dnešním oficiálním českým historiografům lživě interpretovat historii země. Pro zajímavost. Jak Jungmann, tak Palacký byli národnostně Němci českých zemí, Palacký podle matričního zápisu se jmenoval Franz Pallatzky.

CIVILIZAČNÍ VLIVY

Známa poučka říká, že kultura a civilizace se nešíří přeskakováním území, nýbrž z geografického pohledu postupně, jakoby z jakéhosi kulturního středového zdroje, podobně jako vlny vyvolané pádem kamene do vody. Nejdříve jsou civilizováni sousedé – sousední kmeny, státy – a ti pak předávají své nově získané civilizační a kulturní návyky dalším, svým sousedům. Proto Slované v Česku byli civilizováni kulturou latinskou a křesťanskou hned po Němcích (Germánech) a jejich prostřednictvím. První kulturní expanze vycházela z dnešní severní Francie s její římskou minulostí. Jako první větší státní útvar byla civilizována Svatá říše římská, která tehdy sloužila všem, hlavně Románům a Germánům. Z její západní části pronikaly novoty a civilizační vlivy do Čech nejen prostřednictvím přistěhovalců německého jazyka, nýbrž i osazenstev zde nově zakládaných klášterů. V důsledku prostředníků-Němců byli Slované v českých zemích civilizováni i kulturou německou. Pozdější civilizačně kulturní vlny vycházely z dnešní severní Itálie, a do českých zemí se dostávaly z jihu, přes alpské Němce v dnešním Rakousku, tedy opět prostřednictvím Němců.

Exkurs. Imperium Romanum, Říše římská vznikla roku 800 korunovací franského krále Karla Velikého papežem na římského císaře, ale i nadále se nová říše, považovaná za nástupkyni Říše římské, nazývala Regnum Francorum orientaliū, Království východních Franků, též v kratší formě Regnum Francorum, protože Říše byzantská coby zbytek Říše

římské po rozpadu její západní části si ponechala název *Imperium Romanum*, takže používání názvu stejného pro novou říši rozkládající se na západě bylo nelegální. Od roku 1070 se pro *Regnum Francorum Orientalium* používal též název *Regnum Teutonicum* (Království německé) nebo *Regnum Teutonicorum* (Království Němců), aby se od roku 1157 z toho stala *Sacrum Imperium Romanum*, *Heiliges Römisches Reich*, Svatá říše římská. Rokem 1486 a zcela oficiálně rokem 1512 se její název rozšířil na *Sacrum Romanum Imperium Nationis Germanicæ*, *Heiliges Römisches Reich Deutscher Nation*, Svatou říši římskou národa německého. Až do svého rozpuštění v roce 1806, kdy se rakouský a současně římský císař František II. zřekl říšské koruny a ponechal si jen rakouskou jako František I., byla Říše v čele s římským císařem coby panovníkem a Říšským sněmem se zástupci říšských stavů mnohonárodnostním státem, volným svazkem asi třech stovek suverénních území ve střední Evropě – Království německého, českého, italského, burgundského, dále knížectvími, vévodstvími, biskupstvími, kláštery, hrabstvími, svobodnými říšskými městy coby říšskými stavy.

Cizinci přicházeli do Čech ze západu od nepaměti, převažovali Germáni ze sousedství, tedy Němci. Ve 12. a 13. století se začali stěhovat do českých zemí ve velkém, protože panovníci Království českého je začali do země zvát, což souviselo s neustálým nedostatkem finančních prostředků českých králů, kteří někdy neměli čím zaplatit dluhy i obyčejným obchodníkům zásobujícím je a jejich dvůr potravinami. Nedostatek financí nepostihoval jen české krále, to byl jev u středověkých panovníků zcela běžný. Vzhledem k zeměpisné blízkosti byli příchozí především Němci, včetně těch ze vzdálenějších zemí, z dnešního Holandska a Vlámka (nazývaného též Flandry, rozprostírajícího

se tehdy až za Dunkerque ve směru ke Calais a jižně pod Lille), kde se tehdy mluvilo dolnoněmecky (Nieder- neboli Plattdeutsch). Přinášeli s sebou řemeslnické dovednosti, znalosti hutnictví a stavby kamenných domů. Do Čech nepřicházeli pouze oni, nýbrž i Románi a Irové. Nově přichozí se stávali poddanými českého panovníka, na jazyku nezáleželo. Národnostní povědomí tehdy vůbec nebylo, existovala jen oddanost danému panovníkovi a zemi. Ti, kteří se přistěhovali do českých zemí, se za cizince nepokládali, ani za ně nebyli považováni. Překladatel Dalimilovy kroniky do němčiny například pečlivě rozeznával Němce-cizince, které neměl rád, od domácích Němců, poddaných českého krále. Na smyšleném rozporu mezi slovanskými a německými obyvateli Království českého nebo mimo ně, byla Františkem Palackým zkonstruována mylná filozofie českých dějin.

Ve 12. století Němci přicházeli do Království českého ze západu a z jihu, z Bavor a z dnešního Rakouska, později z Franků, Durynska, Saska, Porýní, Vestfálska a dalších zemí, a nakonec ve století třináctém po německé kolonizaci Slezska i ze severovýchodu. Usazovali se především v neobydlených částech království. Byli lákáni a získáváni ve svých původních bydlištích tzv. lokátory, jakými si kolonizačními podnikateli, kteří z pověření majitele území podnikali s vlastním kapitálem. Když území osídlili, dostali za odměnu dědičný úřad rychtáře, výčepní právo nebo velký pozemek. To je například zaznamenáno v pověsti o krysaři z vestfálského Hamelnu, v níž lokátor-krysař zlákal na východ podnikavé mladé hochy a děvčata. Jména lokátorů přežívala v místních názvech, například Kunzendorf (dnes Kunčice), Heinrichsgrün (dnes Jindřichovice), Hermannseifen (dnes Rudník) a podobně [Rogall].

Hlavním důvodem přistěhovalectví byl spor mezi vládnoucími Přemyslovci a zemskou šlechtou o podíl na moci. Aby panovníci posílili svou moc a oslabili českou šlechtu (českou inkolátem, ne národností), zvali do své země cizince ve velkém. Přistěhovalectví vyvolalo celou řadu změn, obzvláště v zemědělství. Místo volů se začali používat jako tažná zvířata koně, zavedl se čtyřkolový vůz s pohyblivou ojí, chomout, železné pluhy, brány, kolečko neboli trakař, kosa nahradila srp. Vznikla možnost obdělávat větší plochy, produkce obilí rapidně stoupla, s rostoucí potravinovou základnou se začal počet obyvatelstva Království českého zvyšovat. Klučily se lesy, odvodňovaly se bažiny, začalo se s těžbou nerostných surovin. Ve velké části Čech musel les v nížinách a ve středně vysokých polohách ustoupit orné půdě. V nehostinných pohraničních územích zakládaly řády cisterciáků a premonstrátů kláštery proslavené mýcením lesů, přiváděly s sebou osadníky z německých zemí; z řady klášterů jmenujme např. Doksany, Lito-myšl, Teplou, Milevsko, Hradisko u Olomouce, Strahov, Sedlec, Nepomuk a Plasy [Rogall].

Exkurs. Důkaz postupného šíření civilizace a kultury. 20. 5. 1474 se zřítíl už téměř dostavěný chrám Zesnutí Bohorodičky v Moskvě (Uspenskij sobor). Panovník posílá do Benátské republiky pro architekta, do Moskvy zamíří architekt Aristotele Fioravanti. Chrám se musel rozebrat do základů a postavit znova. I za kameníky byli pozváni alespoň Pskované, protože byli znalí „německého řemesla“. Italové a Němci pak stavěli knížecí dvorce a chrámy (moskevský Kreml navrhli a postavili Italové), sloužili jako vojenští odborníci u dělostřelectva i pěchoty, pracovali jako lékaři a překladatelé. Rusové je nebyli schopni ani po čase nahradit, nebyli s to dohnat rychle se rozvíjející renesanční Evropu

[Zubov 2014]. Očitý svědek Sergej Šmeman napsal v 80. letech minulého století o poměrech na ruském venkově: „I přes všechny změny uskutečňované ve venkovském prostředí bylo v předvečer revoluce jeho obyvatelstvo stále nekulturní a zaostalé. Většina obyvatel byla negramotná. Pouze polovina hospodářství měla železné pluhy, při sklizni se stále používaly srpy (ve střední Evropě se kosy používaly již ve středověku)... Průměrný výnos obilovin z rolnické půdy byl jen nepatrně vyšší než na anglických panstvích ve 14. století.“ V době první světové války dovedlo v Rusku číst jen asi 10 % populace a v politice, dějinách a zeměpise se orientoval málokdo. [Zubov 2014]

VZNIK MĚST

V souvislosti s výše uvedeným přistěhovalectvím byly do českých zemí importovány městské systémy často kompletně – včetně obyvatel a městských práv – jako zboží. Města v českých zemích byla zakládána ve středověku i později zásadně podle jednoho z německých modelů městských práv. Nutno zdůraznit, že města byla dána pouze svým statutem a právním rámcem – platily v nich jiné právní předpisy než za jejich hranicemi – nebyla tedy dána velikostí, počtem obyvatel, ani ohraničujícím opevněním. Jako první získal statut města v českých zemích v roce 1213 podle magdeburského práva Bruntál, ve stejném roce se stal městem, rovněž podle magdeburského práva, i Uničov. Jiné zdroje udávají pro Bruntál a Uničov i rok 1223, případně pro Uničov 1223 s tím, že Bruntál v té době již

statut města měl.

Města záhy vystřídala sídliště předměstského typu. Zakládala se buď zcela nově, nebo poblíž starých slovanských sídlišť, která pak rychle pozbývala na významu, až postupně s německými městy splynula. Čeští panovníci právo zakládat města zaručovali pouze nově příchozím, což souviselo s povinností stávajícího obyvatelstva odvádět daně šlechtě, které by další daňové odvody králi neuneslo. Města se zakládala a spravovala dle jednotlivých jihoněmeckých městských práv, dále podle městského práva magdeburského, hlubčického (podle města Leobschütz, dnes Głubczyce), vídeňského a enžského (Enns), například Brno, vlámského, např. Freiwaldau (Frývaldov, dnes Jeseník – Vlámsko /Flandry/ byla tehdy německy mluvící země). Založená města (bez nevolníků s právem tržním, berním, celním, soudním, mincovním atd.) odváděla daně králům, kterým se ve středověku neustále nedostávalo finančních prostředků. Později vznikala i města, která nepřevzala německá městská práva přímo z původních německých měst, nýbrž z jiného města, které je již používalo. I šlechta a církve mohly s povolením panovníka zakládat města. Jimi zřízená sídliště městského typu, ale bez autonomie dané městskými právy, byla součástí panství nebo biskupství. Tak se stalo, že téměř všechna města v Česku kromě Tábora a několika málo pozdějších výjimek byla založena Němci nebo podle německých městských práv.

Založením města byl pověřen lokátor. Ten měl za úkol vybrat místo pro zřízení města a po schválení panovníkem je vyměřit, dále najít a tam usídlit přišedší obyvatelstvo, tedy zajistit faktickou i právní existenci nového města. Nově vzniklé město bylo pak na město, odkud pocházela jím převzatá městská práva, po právní stránce vázáno

a soud „mateřského“ města sloužil jako nadřízená soudní instance, ke které směřovala odvolání od soudu v novém městě. Později, po zákazu krále Václava IV. se obracet na městské soudy v cizině, se našly bližší odvolací instance: města založená podle magdeburského práva se pak odvolávala místo do Magdeburku k soudu do Litoměřic nebo do Olomouce, pro města s jihoněmeckými městskými právy se staly odvolacími městské soudy ve Starém městě pražském a v Brně. Civilizační dosah přebírání urbánních systémů z německy mluvících zemí vysvitne, uvědomíme-li si, že i tak vzdálená města jako Kyjev, Minsk, Vilnius a Kaunas byla založena podle magdeburského městského práva.

Praha coby příklad. Na přelomu tisíciletí vzniká v Poříčí (dnes mezi ulicí Na Poříčí, Revoluční třídou, řekou a Těšnovem) německé sídliště, ve 12. století zakládají Němci mniši Kloster Strohnhof (Strahovský klášter), okolo roku 1230 zakládá lokátor Eberhard s jihoněmeckými přistěhovalci německé město Stadt des Heiligen Gallus (další názvy: Nova civitas circa sanctum Gallum /Nové město kolem svatého Havla/, Gallusstadt, Havelské město, Město svatého Havla, Město u kostela svatého Havla, Nové město okolo sv. Havla). Pak teprve, někdy mezi lety 1235 až 1245 vzniká Prager Altstadt (Altstadt, Pragensis civitas, Pražské město, Staré Město pražské, Staré město). Město svatého Havla si zachovává do roku 1287 samostatnost, pak se připojuje ke Starému Městu. Přemysl Otakar II. povolává Němce ze severního Německa a ti s lokátorem Pitrolfem zakládají Kleinseite (další názvy: Nova civitas sub castro Pragensi /Nové město pod Pražským hradem/, Civitas Minor Pragensis /Malé Město pražské/, Malá Strana), která dostává statut města v roce 1257. V roce 1320 na území dnešní Prahy vznikají Hradčany (Burgstadt /Hradní město/,

Hradschin) ne coby město, nýbrž jako sídliště a součást panství purkrabího Berky z Dubé, aby za Karla VI. byly spojeny s Malou Stranou. Všechna města na území Prahy byla spravována podle norimberského, švábského – Staré Město a Nové Město pražské (Prager Neustadt, Nova Civitas, Nova Locis, městem od roku 1348) a magdeburského městského práva – Malá Strana. Praha vzniká sloučením několika samostatných měst. Její název je asi odvozen od říčního prahu, tj. brodu, který se nacházel někde u Karlova mostu, možná přímo pod ním. Nejdříve byly v roce 1518 sjednoceny Staré a Nové Město, aby se o deset let později zase rozdělily, spojit města na území Prahy se podařilo až v roce 1784 za Josefa II. ze Starého Města, Nového Města, Malé Strany a Hradčan coby součásti Malé Strany. Převaha německých příjmení v Čechách a na Moravě je doložitelná od druhé poloviny 16. století [Müller 1943–2]. Sice tím nelze s jistotou prokázat převahu obyvatelstva německy hovořícího, nicméně je to silná indicie, že jazykoví Češi neměli v Království většinu a z příčin uvedených výše už vůbec ne ve městech. Až do druhé poloviny 19. století byla Praha podle převažujícího podílu německy mluvících německé město, protože ještě při sčítání lidu v roce 1856 se hlásilo 73 tisíc obyvatel Prahy k obcovací řeči německé a 40 tisíc k české [Groulík, Jaksch 1990]. V pozdější době postupným připojováním předměstských území k Praze, v nichž žilo a do nichž se houfně přistěhovalo především česky mluvící obyvatelstvo, se tento poměr zvrátil ve prospěch česky mluvících, takže v roce 1900 žilo v Praze 91 % obyvatel českého jazyka a 9 % německého [Pernes 2006].

Mýtus o Praze coby slovanském městě pochází od Aloise Jiráska, z Libušiny věštby o slávě Prahy: „Město vidím veliké, jehož sláva hvězd se bude dotýkatí. Tam v lese jest

místo, třicet honů odtud vzdálí, Vltava řeka je obíhá. To na půlnoc ohrazuje potok Brusnice hlubokým ouvalem, na polední pak straně skalnatá hora vedle lesa Strahova. Tam když přijdete, najdete člověka prostřed lesa, an tesá práh domu. I nazvete hrad, jež postavíte, Prahou. A jakož knížata, vojvodové proti prahu klanějí hlavu, tak budou se klaněti i proti městu mému. Budeť mu čest a chvála a bude slovatno světu.“ [Jirásek]

ZALOŽENÍ PRAŽSKÉ UNIVERZITY

Kulturní pokrok si žádá vzdělání. V roce 1294 čeští páni zabránili králi Václavovi II. založit v Praze univerzitu, protože povolávání učenců z ciziny vede vždy k posílení vlády vzdělanců, tehdy duchovenstva, na úkor moci světských pánů. Pražská univerzita založená císařem Svaté říše římské Karlem IV., českým králem Karlem I., se nevyvinula jako stávající univerzity, například pařížská, boloňská, oxfordská z vědecké tradice udržované intenzivní duchovní prací, z institucí daných potřebou místa, kraje a země, nýbrž na příkaz panovníka, dle cizího vzoru, bez domácího vědeckého zázemí. Karel IV. přenechal budoucnosti, jak se obyvatelstvo s existencí univerzity vyrovná. Ta byla sice první ve střední Evropě, avšak vytvořena bez společenské potřeby. Sluší se zmínit, že Praha byla tehdy periferií evropské vzdělanosti, zeměpisně i vzdělanostně mimo oblast středověké kultury.

Na středověkých univerzitách se vyskytovaly tzv. univerzitní národy s právem hlasovacím, což nebyly národy

v dnešním slova smyslu, ani obyvatelé tehdejších politických celků, po nichž byly pojmenovány. Studenti z Království českého bez ohledu na jazyk a studenti z německých zemí se na pařížské univerzitě počítali k Angličanům, aby po rozkvětu anglických univerzit, které odlákaly pařížské univerzitě mnoho studentů zejména z Anglie, tvořili většinu pařížského anglického univerzitního národa. Na pražské univerzitě byli studenti i profesori rozdělení do čtyř *univerzitních národů*: českého, polského, bavorského a saského, nazvaných podle politických celků v okolí univerzity, nikoliv podle jazyka – univerzitní řečí byla stejně latina.

Do *českého univerzitního národa* patřili studenti a profesori z Čech se Žitavskem (dnes v Německu a v Polsku) a Kladskem (dnes v Polsku), z Moravy, Uher a Sedmihradska (poslední dnes v Rumunsku). Do *polského univerzitního národa* se počítali studenti a profesori z Polska, Litvy, Lužice (dnes v Německu, menší část v Polsku), Míšeňska (dnes v Německu), ze Slezska (dnes převážně v Polsku, menší část v Česku a v Německu) a Horního Saska. K *univerzitnímu národu saskému* patřili příchozí z ostatního severního Německa, Dánska, Švédska, Finska a Livonska (dnes Lotyšsko a Estonsko); k *bavorskému univerzitnímu národu* studenti z Bavor, z Franků (dnes v Bavorsku), ze Švábska (dnes v Bavorsku a Bádensku-Württembersku), z Rakous, Korutan (dnes v Rakousku a Slovinsku, malá část v Itálii), z Kraňska (dnes ve Slovinsku), Tyrolska (dnes v Rakousku a v Itálii), ze Švýcarska, z Hesenska, Porýní, Vestfálska, z části Hannoverska a z Nizozemí.

Dekret kutnohorský, vydaný 18. 1. 1409, přiděloval nadproporční počet hlasů českému univerzitnímu národu na úkor dalších tří, a v podstatě učinil z říšské univerzity univerzitu lokální. Byl to ze strany krále Václava IV. výměnný

obchod, protože potřeboval podporu univerzity na koncilu v Pise, který jej měl jmenovat císařem Svaté říše římské [Holý].

Ještě rektor univerzity Johannes Jessenius (též uváděn jako Ján Jesenský – zde je již patrná snaha českých historiků jej vydávat za Slovana), sám Němec z Uher, který česky neuměl, si více než dvě stě let po Dekretu kutnohorském stěžoval, než byl popraven jako český pán na Staroměstském náměstí, na utlačování univerzity od německých cizinců, ne nikoliv od domácích Němců.

Interpretace univerzitních národů je krátký, ale velmi spolehlivý test objektivity díla každého českého historika. Kdo nezdůrazní při výkladu Dekretu kutnohorského, kdo všechno do kterého univerzitního národa patřil, vykládá české dějiny eo ipso záměrně zkresleně, nacionalisticky.

Od Dekretu kutnohorského to pak šlo s pražskou univerzitou s kopce. Skončilo to ztrátou věhlasu, neúctou veřejnosti a obdobím, kdy profesorů bývalo více než studentů. V roce 1419 zanikla fakulta teologická, roku 1436 právnická. Zmizela i lékařská fakulta, zůstala jen fakulta filozofická, jak se tehdy říkalo, artistická. Světovost univerzity, úkol šířit nová poznání do celého světa, byl opuštěn. Cizina univerzitu neuznala, koncil ji prohlásil za zavřenou od roku 1416 [Rádl]. Působila nicméně dále jako utrakvistická, ale její stav upadl během zbytku 15. století na ještě nižší, zpustlou a chaotickou úroveň. Roku 1556 byla v Praze založena jezuitská kolej Klementinum, která během několika let dosáhla univerzitní úrovně. V listopadu 1622 podřídil král zbytky pražské univerzity pod správu jezuitského Klementina, a roku 1654 byla jezuitská fakulta teologická a filozofická s nyní restaurovanými a rekatolizovanými světskými fakultami spojena v jednu universitu Karlo-Ferdinandovu.

Během druhé poloviny 18. století pronikala do světských fakult stále silněji jako učební a vědecký jazyk němčina na úkor do té doby výhradní latiny. Od roku 1848 se pozvolna prosazovala i ve vyšším školství čeština, po reformě Polytechnische Anstalt (Polytechnického ústavu) v Praze v roce 1863 se v něm používala čeština jako rovnoprávný vyučovací jazyk. Pražská polytechnika se rozpadla v roce 1868 na část německou (Deutsche Technische Hochschule Prag) a českou (Český polytechnický ústav). Ale až v roce 1882 došlo k rozdělení pražské univerzity na českou a německou část, přičemž obě dohromady i nadále tvořily Karlo-Ferdinandovu universitu (Universitas Caroli-Ferdinanda).

Zajímavé je, že Němci českých zemí navrhovali v zemském sněmu její rozdělení již v roce 1866, jenže nebylo ještě v českých silách této příležitosti využít. Zřízení kýžené české univerzity „spotřebovalo spoustu mravenčí práce organizační a zejména jazykové. Všechny obory musely pojednou disponovat úplným českým názvoslovím. Nebylo sil na nějaké koncepční inovace a nebylo ani osobností. Česká alma mater měla co dělat, aby vůbec jakž takž obstála ve srovnání s ostatními provinčními universitami Cislajtánie. Většinu učitelského sboru tvořili lidé prostředního formátu, snaživí sice, ale nedostí tvořiví. Po desetiletích duchovní stagnace nebylo možno očekávat více. Zavládl tam proto vrchnostenský duch, jak bylo tehdy zvykem; namnoze pak přetrvával ještě hluboko do příštího století.“ [Podiven]. Nicméně se Češi hned po rozdělení pražské univerzity začali nesmyslně bránit zcela rozumnému požadavku, aby absolventi české právnické fakulty, kteří měli zaujmout postavení ve správním aparátu mocnářství, ovládali dokonale němčinu.

V nové republice byla česká část univerzity, přejmenována na Universitu Karlovu, stanovena za jedinou pokračovatelku tradice tohoto učení, přičemž německá část jako Karl-Ferdinands-Universität existovala v Praze až do roku 1945, kdy byla zrušena.

HUSITSTVÍ, JAN NEPOMUCKÝ

V přístupu k Janu Husovi se často objevují nacionalistické nebo marxistické bludy, kritická bádání však vidí Husa především jako reformátora tehdejší církve, nečiní z něj českého protikatolického svatého nebo dokonce protiněmeckého myslitele. Jelikož žoldnéři křížáckého vojska pocházeli často z německých zemí, a křížové výpravy pronikaly do Čech z Bavorska a přes jižní Moravu z Rakouska, vznikl další blud o národnostním boji Čechů proti Němcům, který byl prezentován tvrzením o odvěkém boji s Němci, Čechy ohrožujícími. Je to tvrzení nepravdivé, protože šlo o boje, které měly náboženské a politické, nikoliv národnostní pozadí [Voříšek].

Existuje i další mechanismus vzniku mýtu o husitském protiněmeckém boji. Řádění husitů na českém venkově nezanechávalo s výjimkou vypalování klášterů a kostelů tak silné stopy v historické paměti jako jejich počínání ve městech, v místech s vysokou koncentrací populace, zejména počtem obětí a způsobených škod. Města a kláštery v českých zemích byly téměř všechny založeny a spravovány Němci. K nesprávné interpretaci husitského teroru jako protiněmeckého byl tedy jen krůček.

Komunisté vytvořili mýtus o husitství jako o povstání lidu proti církvi, jež bylo jakousi protokomunistickou utopickou revoltou, nevedenou však revolučním předvojem dělníků a rolníků, komunistickou stranou, a proto odsouzenou k neúspěchu. Za komunisty pokládal husity již před první světovou válkou i Tomáš Masaryk (sic). Přestože tehdy ještě ruský bolševický teror byl věcí budoucnosti, jsou jeho slova na pováženou: „Není náhodou, že první komunism novodobý byl český – naši Táboři jsou první novodobí socialisté. Socialism jest čistě český.“ Mezi další české bludy patří i tvrzení, že husité byli vlastně první demokraté ve střední Evropě [Klímeček 1996].

O husitské éře se nicméně vyjádřil Josef Jungmann takto: „Češi té doby byli postrachem všech národů, ale kvůli svým náboženským novotám se jevíli tak odporní, že byli po dlouhý čas považováni za nejhorší národ na světě.“ [Groulík] Masaryk husitství glorifikoval, vytyčil heslo „Tábor jest náš program“ navzdory faktu, že běsnění husitských vojsk a bojůvek zlikvidovalo ve střední Evropě většinu kulturních statků, budovaných pracně po staletí. Například v Chomutově táborité vyvraždili 2500 mužů a všechny ženy a děti upálili. Havlíčkův Brod úplně zničili, vše žijící zmasakrovali, v Prachaticích a v Ústí nad Labem taktéž nenechali nikoho naživu. Mnoho dalších měst zplundrovali a vypálili.

Odhaduje se, že husité vybili asi třetinu obyvatelstva českých zemí, ztráty v bitvách byly zanedbatelné. Vypálili stovky klášterů a kostelů. Husitství bylo i vleklou občanskou válkou, spojenou s rozsáhlým ničením a hromadným vyvražďováním. Hmotně i mravně zemi vyčerpalo. K tomu se musejí přičíst i zvěrstva během jejich spanilých jízd do okolních zemí. Jan Žižka, podle dnešní terminologie masový vrah, se stal národním hrdinou, a je s podivem, že

Masaryk, vyzdvihující při každé příležitosti humanismus, převzal nelidské husitství do svého národního programu. A co je nejhorší, nikdo s výjimkou historika Josefa Pekaře se nad tím dodnes nepozastavil.

Palacký a Masaryk vytvořili nimbus Božích bojovníků, který „zastřel duchovní mělkost husitství. Husovská teologie je nevypracovaná, radikálně utopická a rozporná. Je riskantní svou krátkozrakostí. Lehkomyšlně vkládá osud církve do rukou světských, vydávajíc jej davové a náčelnické libovůli. Ohrožuje tím pracně dosaženou autonomii moci duchovní a světské, tedy jeden z principů, který učinil Evropu Evropou.“ [Podiven]

Češi se hlásí k mučedníku Janu Nepomuckému, generálnímu vikáři pražského arcibiskupství, aniž tuší, že to byl jazykově český Němec. Nebyl v roce 1393 z králova rozkazu usmrcen, neboť odmítl prozradit králi obsah královniny zpovědi; to je mýtus, tentokrát katolický. Příčina jeho smrti (utloukli ho tupým předmětem do hlavy, tedy ho neutopili) byla prozaičtější: postavil se proti záměru krále Václava IV. zřídit v západočeských Kladrubech nové biskupství pro králova protégé.

SOUŽITÍ OBOU ZEMSKÝCH KMENŮ

Českému středověkému cítění, s výjimkou některých panovníků, scházelo rytířské pojetí morálky rozšířené v západní Evropě – individualistický a etický názor na vlastnictví spojený s přesvědčením, že ve světě je třeba uskutečnit spravedlnost. Dodnes je Čechům, na rozdíl třeba

od Maďarů a Poláků, cizí. Má to svůj důvod. Josef Jungmann jako první vědomě rezignoval na podíl české šlechty v národě slovy, že „lid jest český“, „sedlák jest obyvatel země nejpřednější“ a „šlechta ať si mluví třeba chaldejsky, do národního života nepatří.“ [Hroch] To vše kvůli tomu, že šlechta v českých zemích většinou nemluvila jím zbožným, ale požadavkům doby již nevyhovujícím českým jazykem. Logicky. Byli to vzdělaní lidé a vyšší vzdělání bylo v latině a v němčině.

Češi se v posledních dvou stoletích dovolávají konstrukce národa podle německého filozofa Johanna G. Herdera, podle něhož nejde o vnitřní přesvědčení jedince, nýbrž o příslušnost k objektivně danému národu. Národ je podle Herdera kmen, který si uvědomil svou jednotu a aspiruje na politickou samostatnost. Nejcenější na kmeni (národě) jsou jeho zvyky a jazyk. Jazyk je jakousi „filozofií“ národa, odráží jeho povahu a zvyklosti. Tak se Herder stal apoštolem jak německého, tak i českého nacionalismu, ideologickým otcem českého národa definovaného jazykově [Hroch, Rádl].

Instinkt sounáležitosti s kmenem-národem na jazykovém základě a s jeho kulturou a historií ukládá podle Herdera jedinci příkazy, které má slepě poslouchat. Týž instinkt přímo navozuje antipatii ke všemu, co je cizí rodem, zevnějškem, zvykem nebo zvláštností. Kategorie přátelství a nepřátelství jsou v tomto systému založeny na pudech, ne na ideálech. Ne, že by se tyto či podobné xenofobní tendence založené na instinktech nevyskytovaly v minulosti i u obyvatel západní Evropy, ale byly korigovány právě onou rytířskou morálkou [Rádl].

Nikdo z panovníků Království českého se nepokusil sjednotit oba hlavní zemské kmeny na základě nějakého

vyššího ideálu. Češi a Němci žili v zemi vedle sebe, nepodařilo se z nich vytvořit jednotný politický (smluvní) národ. To se nezdařilo ani s dalšími národy ve vyšším územním celku, v rakouském mocnářství. Obrat ve vztahu obou zemských kmenů hledejme v roce 1742, kdy pod Pruské království přešla většina Slezska, čímž byla narušena rovnováha mezi příslušníky obou hlavních zemských jazyků. Němci českých zemí se odstoupením větší části Slezska přišli o výraznější početní převahu v českých zemích, de facto se stali menšinou, a časem se začali pochopitelně obávat, že je početnější jazykoví Češi s vyšší natalitou pohltní. Proto se při každé příležitosti snažili o vytvoření umělé německé většiny, jednou zavedením zvýhodňujícího volebního systému, jindy spojením s jinými národy podunajské monarchie proti Čechům. Stali se tím centralisty na rozdíl od federalisticky smýšlejících alpských Němců (Němců z rakouských zemí), kteří si po druhé světové válce začali říkat Rakušané, a také na rozdíl od Čechů prosazujících decentralizaci, tj. autonomii nebo federalizaci [Lorenz 2002]. Češi ale po první světové válce učinili mávnutím proutku obrat o sto osmdesát stupňů a z federalistů se stali náhle tvrdými centralisty.

„TŘISTALETÁ POROBA“

V první polovině 16. století dochází k další silné migraci Němců z německy mluvících zemí a Románů z dnešní Itálie do Čech, a tudíž ještě více se vlivem obchodu začíná v Krá-

lovství českém uplatňovat němčina [Dvořák]. Českými historiky zdůrazňovaná germanizace českých zemí po bitvě na Bílé hoře začíná tedy o století dříve (sic). Před českým stavovským povstáním byla země jasně českoněmecká, úřadovalo se německy, česky, král užíval latiny, němčiny nebo románských jazyků. Čeština s němčinou byla rovnoprávná a s výjimkou zemského soudu (pro pány a rytíře) mohl být soudní proces veden v češtině i němčině [Pekař 1990].

V roce 1615 čeští stavové, to jest stav vysoké šlechty, stav rytířský a stav měst, vydali nařízení, jakýsi jazykový zákon, kterým přikázali, aby se všechny děti v Čechách učily česky. Jen tak získají z dědictví po rodičích dvojnásobný podíl dědického podílu a nemovitý majetek, kdežto děti, které se česky nenaučí, smějí zdědit jen peníze a věci movité. S okamžitou platností nesměl být též žádný cizozemec přijat do země, dokud se nenaučí česky, a jeho potomci až do třetího kolena nesměli zastávat úřad, což ale neplatilo pro cizojazyčné obyvatelstvo již v zemi usedlé. Bylo to nařízení neúčinné, protože se nedalo kontrolovat. Neexistovala povinná školní docházka; jak tedy zjistit, kdo, kde a kdy se češtině učí? Co mělo být ještě pokládáno za znalost češtiny a co už ne? Německy mluvící obyvatelé Království českého to neohrožovalo, ani se tím necítili omezeni, němčina byla odjakživa řečí obchodu a řemesel a dorozumívací řečí v celé zemi [Kučera, R. 1992, Rádl].

Zvolený český král Fridrich Falcký se proti Habsburkům spojil s Turky. Sultán Osman II. mu byl ochoten poskytnout pomoc, za kterou mu Fridrich přislíbil 12. 7. 1620 částku 700 tisíc tolarů ročně, a že „bude s královstvím Českým a provinciemi vždycky sultánu ve věrnosti a oddanosti státi.“ [Kryštof] Tak se stalo Regnum Bohemiæ vazalem

Osmanské říše, hlavního nepřítele křesťanstva. Listinu se žádostí českých stavů o osmanskou pomoc, dokazující, že jim šlo jen o moc bez ohledu na to, že tím ohrozí celou křesťanskou Evropu, se prý František Palacký při studiu dokumentů z vatikánského archivu v roce 1837 v Římě údajně snažil sprovodit se světa sežvýkáním a pozřením, čímž si, přistižen, vysloužil celoživotní zákaz bádání v tamějším archivu. Nelze to však dokázat, protože Vatikán nic nepotvrzuje ani nedementuje. Vyberte si.

Potlačené české stavovské povstání ukončené bitvou na Bílé hoře (8. 11. 1620) bylo první fází prvního celoevropského válečného konfliktu, třicetileté války. V bitvě na Bílé hoře bojovali Němci proti sobě, též Tataři proti kozákům a podobně. Vyzdvihovaný moravský praporec nepadl do posledního muže, jak se nepravdivě traduje, jen měl vyšší ztráty, kolem 50 %, a hlavně byl tvořen žoldnéři německého jazyka. Byl to konflikt o moc mezi dvěma českými králi, nábožensky v podstatě neutrální – protestanté bojovali na obou stranách – v žádném případě to nebyl konflikt národnostní. Prohráli však čeští a němečtí protestanté Království českého. Z 27 vůdců stavovského povstání, českých pánů (zemsky), popravených 21. 6. 1621 na Staroměstském náměstí v Praze, bylo 11 Němců [Jaksch]. Ve skutečnosti byli příslušníky panského stavu jen tři z nich, ostatní byli rytíři a měšťané. Čechy a Moravu pak opouštěli čeští bratři a příslušníci dalších protestantských denominací pro svou víru, které se nechtěli vzdát, kvůli prosazované, původně protestantské (sic) zásadě *cuius regio eius religio* (čí země, toho náboženství), zavedené Augšpurským mírem, dohodou mezi císařem a říšskými knížaty z 25. 9. 1555, ukončující období náboženských válek, bok po boku Češi i Němci (jazykově, zemsky ale Češi, obyvatelé Království českého)

v přibližně stejném počtu. V čele rebelujících českých stavů byli Němci českých zemí ve většině, mezi protestantskými faráři v Království taktéž a při sousedství protestantského Saska a Pruska by byli jazykoví Češi při vítězství českých stavů rychle poněmčeni, stejně jak se později stalo Slezanům po odstoupení většiny Slezska Rakouskem Prusku [Klimek 2003–2].

V některých částech Království českého ale mohli svobodní protestanté (nikoli poddaní) zůstat nebo se tam přestěhovat, aniž museli konvertovat ke katolictví nebo k víře židovské – do Ašska, což bylo tzv. říšské bezprostřední léno, do Slezska (celého), Dolní a Horní Lužice (bez menší oblasti kolem Chotěbuzi /Cottbus/), které byly tehdy integrální součástí Království českého. Pekař uvádí, že z Prahy se tak mezi léty 1624 a 1627 vystěhovalo na 400 měšťanských rodin [Pekař 1990], celkem z Království českého asi 36 tisíc lidí. Přímým účastníkům povstání propadl majetek, ostatní šlechtici a měšťané, kteří nebyli ochotni konvertovat ke katolicismu nebo k židovskému náboženství, mohli majetek prodat. Pokud to nestihli do svého odchodu ze země, mohli se za účelem jeho prodeje do Čech a na Moravu vracet.

Po třicetileté válce byla země zbídačená, podobně jako převážná část německy mluvících zemí; počet obyvatel českého království klesl ze tří milionů na cca 800 000, ze 150 000 selských usedlostí zelo 80 000 prázdnotou. Velké části měst, která byla mnohem více postižena než venkov, byly v sutinách, nebo chyběli obyvatelé. Např. v Táboře bylo 81 % domů opuštěných, v Hradci Králové 70 %, v Litoměřicích 70 % atd. [Dvořák]. Obyvatelstvo bylo třeba nahradit, a protože Češi v jazykovém smyslu mimo hranice krá-

lovství nesídlili, stěhovali se do království vzhledem ke geografické blízkosti především Němci. S Němci a obyvateli z dnešního Holandska a Belgie přicházeli Románi z dnešní Francie, Itálie i jiní. Další vzestup přistěhovalectví do země nastal později za Marie Terezie, která začala podporovat podnikání.

V době pobělohorské byly zemské úřady pevně české, obsazeny českou šlechtou (zemsky). Mezi bitvou na Bílé hoře a tereziánskými reformami nezastával cizinec důležitý úřad v zemi, jako byl úřad nejvyššího pražského purkrabího, českého kancléře, nejvyššího hofmistra, soudce, maršálka, komořího, prezidenta české komory a prezidenta apelačního dvora. Kromě toho příslušníci české šlechty měli vysoké funkce v císařských radách ve Vídni. Je pravda, že v té době cizí šlechta do českých zemí přicházela tak jako předtím, ale nezískala politickou moc – původní šlechta ji z rukou nepustila, navzdory tomu, že se o to někteří císaři snažili. Zemské sněmy se scházely jednou do roka. I z toho plyne, že veškerá absolutistická opatření musela být schválena a uvedena v život šlechtou českou.

Po bitvě na Bílé hoře se části majetku po protestantské šlechtě zmocnili i cizí vojenští dobrodruzi, avšak zdaleka největší část majetku si přisvojila šlechta česká (zemsky). Historik Josef Pekař uvádí, že statky zkonfiskované po Bílé hoře česká šlechta většinou skoupila nebo je dostala darem, a další historik Kamil Krofta dokázal, že úbytek česky mluvící šlechty, která odešla z náboženských důvodů, byl kompenzován vyhnáním německy mluvící české šlechty ze stejných důvodů, a jejich majetek většinou připadl zůstavší šlechtě české [Groulík].

Zde je namístě odhadnout následky potlačení stavovského povstání a třicetileté války pro složení obyvatelstva

Čech a Moravy. Česky i německy mluvící obyvatelstvo Čech a Moravy ztratilo exodem protestantů velkou část svých elitních vrstev, protože nesvobodní odejít nemohli. Složení obyvatelstva se tak vychýlilo ve prospěch ekonomicky a sociálně nízkých vrstev, a to bez ohledu na jazyk. Zatímco tuto ztrátu u německy mluvícího obyvatelstva Čech a Moravy nahradilo přistěhovalectví po třicetileté válce, u českého ji nebylo čím nahradit, byť později byla zčásti kompenzována německy hovořícími, kteří se během generací počestili. Je třeba též připomenout, že německá příjmení byla v Čechách a na Moravě v převaze již v druhé polovině 16. století (sic), tedy před bitvou na Bílé hoře a před exodem protestantů ze země. Berní rula z roku 1654 a soupisy poddaných z té doby vykazovaly z 800 tisíc obyvatel, které přežily třicetiletou válku, 500 tisíc nositelů německých příjmení. To vše ještě před začátkem nového přílivu přistěhovalců, kterým se podíl německého obyvatelstva, tedy i německých příjmení, nutně zvýšil. Z příjmení sice nelze stanovit poměr česky a německy mluvících, protože se počesťovala nebo poněmčovala, jejich nositelé též, nicméně určité vodítko to je. Že po několika dalších generacích a staletích česky mluvící výrazně převýšili německy hovořící, nakonec nelze vysvětlit jinak než přechodem německy mluvících k češtině, protože porodnost obou jazykových skupin se tehdy prakticky nelišila.

Za zmínku stojí též sociální složení obyvatelstva. Například v roce 1770 vykazovalo z 12 055 obyvatel pražského Starého města 58 % německá příjmení s tím, že je mělo 91 % všech univerzitně vzdělaných, 71 % kněží, 70 % studentů, leč u kočích se německá příjmení vyskytovala jen v 38 % a u nádeníků ve 34 % [Müller 1943–1, Müller

1943–2]. Z výše uvedených skutečností lze usuzovat na příčiny totálního úpadku českého jazyka na přelomu 18. a 19. století – chyběli vzdělanci, kteří by se o český jazyk starali, aby odpovídal terminologicky požadavkům doby a aby se v něm mohlo vyučovat ve vyšším školství.

Do ostrého protikladu vůči vrcholnému období českého národního jazyka a písemnictví před rokem 1620 postavil období po bitvě na Bílé hoře a po třicetileté válce František Palacký. Vylíčil obrovské zbídačení země, snížení počtu obyvatel Čech a Moravy v důsledku nuceného vystěhovalectví, válečných hrůz, hladu a nemocí, úpadek vědy a vzdělanosti. Odsoudil ničení českých knih prohlašovaných za kacířské, úpadek češtiny a jazykové odcizení vyšších vrstev *národa* (v originále *Nation*, nikoliv *Volk*). Podle něho tak vzniklo nebezpečí, že by slovanská část obyvatelstva Čech a Moravy po několika generacích mohla přestat existovat. A jako první použil pro toto období termín *geistige Finsternis* (*duchovní temno*) [Kořalka]. Alois Jirásek pak použil název bez adjektiva.

A tak vlivem Palackého, Tomáše Masaryka a Aloise Jiráska vnímají Češi dodnes období po bitvě na Bílé hoře jako tři staletí poroby, *období temna*, germanizace, potlačování češtví a utrpení pod cizí nadvládou, z které se český národ osvobodil až vytvořením republiky. Takto se to vyučovalo a vyučuje v českých školách. Jde o mýtus: o cizí nadvládu se nejednalo, vliv katolické kultury byl kladný a prospěšný, ovšem za cenu rekatolizace. Vyšší školství nebylo ani před tímto *obdobím temna* jazykově české nebo německé, bylo latinské. Zavádění živého jazyka do výuky a vědy se začalo prosazovat teprve v druhé polovině 18. století a postupovalo ze severozápadní Evropy na jih a východ. Bylo to podmíněno tím, že zákony se začaly vydávat

v živých jazycích, stejně jako encyklopedie a konverzační lexikony, které otevíraly cestu ke vzdělání lidem latiny neznalým. Dodnes mají Češi v této oblasti obrovské manko. Kvalitní české nezastaralé encyklopedie Češi nemají, jednojazyčné univerzální výkladové (tzv. konverzační) slovníky (s krátkým popisem co veškerá slova ve slovní zásobě znamenají) nebyly nikdy zpracovány a dodnes chybí.

ŽIVÉ JAZYKY VE VYŠŠÍM ŠKOLSTVÍ

V roce 1784 byl na pražské Karlo-Ferdinandově univerzitě zaveden místo latiny jako vyučovací jazyk jazyk živý – němčina – ale fakulty bohoslovecká a lékařská si zachovaly i nadále latinu jako vyučovací jazyk, v němčině a také v češtině se tam vyučovaly jen pastorální teologie a kursy pro porodní báby. Německá slovní zásoba odpovídala potřebě doby, měla i názvosloví odborné, byla kodifikována, čeština tyto požadavky nesplňovala. Nejen tehdy, ale prakticky až do posledních desetiletí 19. století. Vezmeme-li to detailněji podle jednotlivých oborů, tak v některých z nich chybí české názvosloví dodnes. Na to však člověk přijde jedině tehdy, překládá-li odborné texty do češtiny.

Tomáš Masaryk a Hubert Gordon Schauer věděli velmi dobře, kde by Češi již byli, kdyby nemuseli vynakládat tolik energie na obnovu českého národa na jazykovém základě. Proto vznikla diskuse vyvolaná Schauerovým článkem v prvním čísle časopisu *Čas* v prosinci 1886 s názvem *Naše dvě otázky*, zda se vůbec vyplatí chybějící české názvosloví

vytvářet, zda není vhodnější se rovnou vyjadřovat německy při zachování si pocitu češství, obdobně jako Irové mluví anglicky, a nevyčerpávat se budováním jazykově odlišné kultury. Výbuch národoveckého hněvu byl tak velký, že dohnal Schauera k sebevraždě [Zeman 2002], jiné zdroje uvádějí jako příčinu smrti tuberkulózu. Masaryk, na rozdíl od Schauera, o tomto problému mlčel 44 let, až do 19. 11. 1930, kdy v dopise historikovi Václavu Chaloupeckému spatřoval ve slabosti české kultury důvod, proč nedokázala vyvinout na Slováky dostatečně silný vliv, hlavně při sjednocení se na jednom spisovném jazyce: „Jako Češi, tak i Slováci potřebovali a potřebují kulturně němčinu. V tom jest i slabost.“ [Zeman 2002]

Latina ostatně měla dlouhou výdrž jako dorozumívací řeč i mimo vyšší školství a univerzity; do roku 1844 byla jednacím řečí uherského říšského sněmu, a po většinu 19. století byla úřední řečí v celé řadě uherských komitátů (název pochází z latiny; hrabství, stolice, župa).

I jiné aspekty podporovaly používání němčiny ve vysokém školství. Většina slovanských absolventů pražské univerzity byli právníci, kteří němčinu museli používat denně, tedy ji dokonale zvládnout. Na pražské univerzitě se přednášelo i česky. Zájem studentů o přednášky v češtině byl nevalný, a to dokonce i mezi studenty filozofické fakulty, kde se vyučovala slavistika a kde byli studenti českého jazyka v převaze; zatímco v roce 1849 se na přednášky slavistiky v češtině zapsala stovka studentů, o pět let později to bylo šest studentů, a v roce 1855 jen tři. Znalost němčiny byla nezbytnou podmínkou vzdělání, tedy i sociálního vzestupu. Pražská technika se rozdělila v roce 1869, a v roce 1882 se čeština prosadila na pražské univerzitě politickým rozdělením univerzity na část německou a českou poté, co

už v předchozích letech značná část výuky probíhala alternativně v češtině.

Základní stupeň školního vzdělání v českých zemích tvořily české nebo německé tříleté triviální školy (z latinského trivium, česky: trojcestí, protože se v nich vyučovaly kromě náboženství jen tři předměty: psaní, čtení a počítání), na ně navazovaly taktéž tříleté hlavní školy s vyučovacím jazykem už jen německým – jejich absolvováním končila povinná školní docházka. Pak následovala šestiletá gymnázia s vyučovacím jazykem německým. Neblahý vliv českého obrozenectví spočíval v tom, že žák v české triviální škole si jakžtakž osvojil, ale neupevnil české názvosloví, a v následné hlavní škole se seznamoval s německým výrazivem, které často nemělo v češtině, pro její zaostalost, ekvivalent. Pokud žáci z českých triviálních škol nepokračovali po hlavní škole ve studiu gymnaziálním, neosvojili si pořádně hlavní dorozumívací jazyk vzdělanců, němčinu [Hroch]. U žáka přestupujícího z německé triviální školy do hlavní tento problém logicky odpadal. Tímto způsobem děti vychovávané a zpočátku vzdělávané v českém jazyce si tím nesly s sebou do dospělosti vzdělanostní deficit, který se vyrovnal teprve dokonalým zvládnutím němčiny. Výsledkem bylo, že němčinu ovládalo mnoho vzdělaných Čechů, všichni, kteří prošli vyšším školstvím, kdežto jen nevýznamná malá část z řad Němců českých zemí uměla česky.

Na druhou stranu školní docházka, která naučila děti číst, zapojovala lidové vrstvy do systému oběhu informací, a to vlastní četbou. Zde by gramotným, znalým českého jazyka, byly bývaly nápomocny tzv. konverzační lexikony, jednojazyčné slovníky vysvětlující význam všech slov ve slovní zásobě, i cizích. Ty byly již tehdy, od roku 1708, k dispozici v němčině, ale ne v češtině. Proto v roce 1850 podává

František Palacký Sboru pro vzdělávání české řeči a literatury návrh na přípravu českého konverzačního jednojazyčného slovníku. Jedenáctidílný tzv. Riegerův slovník naučný po způsobu Brockhausova konverzačního lexikonu (navzdory názvu to byla encyklopedie) sice v letech 1860–1874 vyšel, avšak dodnes žádný český jednojazyčný univerzální výkladový slovník neexistuje, pouze slovník spisovného jazyka českého.

Na nižší vzdělanost česky mluvícího obyvatelstva lze usuzovat z Palackého zdůvodnění nutnosti vydávání dvou časopisů Vlasteneckého musea v Čechách (Vaterländisches Museum in Böhmen) z 27. 12. 1825, a to s rozlišným obsahem a periodicitou. Podle Františka Palackého měly oba časopisy též „působit na vědecký a umělecký život národa“. Palacký dále v návrhu psal, že v literární činnosti i v každodenním styku používají obyvatelé Čech dvojí jazyk, z nichž čeština je historickým národním jazykem a jazykem větší části lidu, kdežto němčina je obvyklejším jazykem styku mezi vzdělanci. Národ tedy zahrnoval podle Palackého všechny obyvatele Čech bez ohledu na jazyk, tedy byl dvojjazyčný. (Tento názor Palacký poté opustil a vrátil se k němu až po 43 letech.) Palacký počítal s tím, že německý muzejní měsíčník bude mít odborný ráz s přísně vědeckým aparátem, takže by soupeřil s obdobnými časopisy v zahraničí a obhajoval by český národ proti nespravedlivým úsudkům a hodnocením z ciziny. Pro český muzejní čtvrtletník vytyčil Palacký méně náročný cíl: vzdělávat širší čtenářskou obec srozumitelným objasňováním vědeckých poznatků, prosazovat český spisovný jazyk a zveřejňování příspěvků též z oblasti krásné literatury. Nutno podotknout, že tehdy se zastával názor, prezentovaný také

Josefem Jungmannem, že kdo z Čechů mimo nutnou potřebu používá místo češtiny cizí jazyk, zříná se české národnosti [Kořalka].

Konzistořím římskokatolické církve byly známy etnické poměry v Čechách. Uvědomovaly si, že nelze problém vyřešit prostou germanizací [Hroch]. Vzdělanostní asymetrie mezi prostým lidem hovořícím pouze česky na jedné straně a vzdělanci a šlechtou na straně druhé, používajícími, když ne výhradně, tak převážně němčinu, byla příčinou nezdaru představy Bernarda Bolzana o českém národě dvou jazyků. Kdo ze vzdělců byl ochoten čekat několik desetiletí (ve skutečnosti to trvalo přibližně století), než čeština, beznadějně nepostačující terminologicky požadavkům vědy, řemesel, obchodu, později průmyslu, to dotáhne na úroveň němčiny? Nedá se ani říci, že se jí to podařilo, protože terminologické deficity češtiny vůči němčině v některých specializovaných oborech trvají dodnes a jsou jen umně zamaskovány. Palacký ale při zpracování hesla *Böhmen* (Čechy) pro Brockhausův konverzační lexikon v roce 1833 tvrdil, že čeština se již stala formou i obsahem evropským jazykem, vyhovujícím téměř všem požadavkům doby v umění a vědě. Pravda to nebyla.

Rakouské mocnářství se nesnažilo potlačit užívání češtiny nebo klást jejímu rozšíření překážky, naopak. Centrální úřady ve Vídni češtinu respektovaly, nechávaly zákony, výnosy a nařízení ihned překládat do češtiny – vydávaly je česky ve stejný den jako jejich německé znění. Český jazyk se vyučoval nejdříve mimo české země na Vojenské akademii ve Vídeňském Novém Městě (Wiener Neustadt), na vídeňské univerzitě, v obou institucích byla zřízena katedra českého jazyka v roce 1775, ve vojenské ženijní škole ve Vídni, na Tereziánské stavovské akademii atd. Ironií je,

že na pražské Karlo-Ferdinandově univerzitě vznikla katedra češtiny až o sedmnáct let později, v roce 1792 [Pernes 2006]. V roce 1848 byla ve Vídni ustavena komise, jejímž úkolem bylo vytvoření české úřední terminologie, což byl vážně míněný pokus rakouského mocnářství o odstranění nedostatečnosti a zanedbanosti českého jazyka alespoň v této oblasti [Glotz].

NÁRODY SMLUVNÍ, KMENOVÉ

Když se jedinci, byť libovolných jazyků, dohodnou, že si pro sebe vytvoří státní útvar – příkladem budiž Švýcarsko, Francie, Velká Británie, Belgie, USA – vznikne národ politický neboli smluvní, lid zorganizovaný pod jednou ústavou (Velká Británie však ústavu nemá), pod jednou státní svrchovaností, kde stát je tvořen obyvatelstvem, které se dobrovolně spojí do národa. Hranicí mezi oběma pojetími národa a státu, smluvním či politickým na straně jedné a kmenovým, jazykovým, organickým na straně druhé, kdy si národ pro sebe vytváří stát, je v Evropě Rýn [Rádl, Glotz].

Ve Francii na přelomu 18. a 19. století se mluvilo baskicky, bretaňsky, italsky, německy, okcitánsky, španělsky, vlámsky a třiceti od sebe velmi se lišícími nářečími *patois*; franština se kromě úřadů používala v pouze patnácti vnitrozemských departementech a obyvatelstvo se dohodlo i na společném jazyku.

Poznámka. Latinské *natio* označovalo *místo narození* a

až teprve v druhé polovině 18. století začalo nabývat i významu *lid*. Anglosasové a národy smluvní považovali a považují za národ veškeré usedlé obyvatelstvo daného státu, tedy *národnost* je v jejich pojetí rovna *státní příslušnosti*. Pak ale nabývá Wilsonovo *právo národů na sebeurčení* zcela jiný význam, než jaký mu připisovali Češi.

V době obrozené se začalo uplatňovat Herderovo kmenové pojetí národa. Německý filozof Johann Gottfried Herder je tedy ideovým otcem nacionalismu, komunismu a... českého národa na jazykovém základě. Panslavismus, pangermanismus, jejich jednotlivé nacionalistické odnože, stejně jako marxismus, mají společnou Herderovu základní myšlenku: víru v lid jakožto přírodní sílu, a nedůvěru vůči individuu [Rádl]. Nejen tyto směry, nýbrž i nacionální socialismus (český vznikl dříve než německý) a fašismus stavějí celek nad jedince a předpokládají synergický efekt, což znamená, že vlastnost celku je vždy vyšší než součet vlastností všech jeho dílů, částí, v tomto případě jedinců.

Exkurs. Rozdíly mezi fašismem, nacismem a komunismem. Je namístě se zde zmínit o těchto ideologiích, které omezovaly práva a svobody jednotlivce, protože Češi v tom mají značný zmatek. Vlivem komunistické sovětské ideologie se název fašismus prosadil v SSSR v 30. letech minulého století nesprávně i pro německý nacionální socialismus jen kvůli tomu, aby se zamezilo vzniku paralely mezi internacionálním sovětským socialismem (komunismem, bolševismem) a německým nacismem (národním, nacionálním socialismem). Sověští komunisté pak nemuseli vysvětlovat, proč je jejich systém v takovém rozporu s německým, když jsou oba socialismy, a později, proč mezi sebou válčí dvě socialistické země. Po válce vlivem sovětského usu začaly termín

fašismus pro nacionální socialismus používat i jiné státy. Sovětská záměrná záměna nacismu za fašismus se vžila a dodnes jsou patrné následky: neonacismus je coby forma fašismu považován za extrémně pravicové hnutí, a to i západními žurnalisty a politiky navzdory tomu, že jde o národní socialismus, tedy nezvratně o levicové hnutí, o levicový extrémismus.

Po vítězství NSDAP v Německu v roce 1933, kdy němečtí komunisté v čele s Ernstem Thälmannem prohráli volby, což vlastně podle marxistického učení neměli, přešel Stalin zcela utilitaristicky z doktríny proletářského internacionalismu k herezi z hlediska komunistické ideologie: k sovětskému patriotismu, svého druhu bolševicko-ruskému nacionálnímu socialismu.

Cílem všech socialismů (internacionálního, sociálně demokratického či národního) bylo společné, státní nebo všelidové vlastnictví, kterého se mělo dosáhnout buď evoluční (sociální demokracie, národní socialismus), nebo revoluční cestou (bolševismus). Základní hybnou silou internacionalistické socialistické (komunistické, sovětské, bolševické) i sociálně demokratické (taktéž internacionalistické) ideologie byla dělnická třída; v národním (nacionálním) socialismu (nacismu) národ.

Ve fašistické ideologii byly základní hybnými silami stát a profesní stavy. Mussolini byl přesvědčen, že existují národy-proletáři a národy-kapitalisté, přičemž Italové jsou národem proletářským, který se musí semknout do jedné korporace v boji s kapitalistickými národy, které Italy okrádají. (Dnes bychom použili spíše názvů státy-proletáři a státy-kapitalisté, protože italské pojetí národa bylo a je smluvní.) Hlásal, že italský podnikatel, učitel, rolník či dělník by ne-

měli bojovat vzájemně mezi sebou, jak k tomu vyzývají socialisté, nýbrž by měli spojit své schopnosti v zájmu záchrany a posílení italského národa a státu. Všechny společenské skupiny se musí zorganizovat ve stát, který bude usmiřovat dílčí zájmy sociálních vrstev a skupin v zájmu blaha každého jednotlivce i celého národa (všech obyvatel státu). Italským fašistům se tak brzy podařilo sjednotit všechny společenské vrstvy od dělníků až po aristokraty a průmyslníky. Podle ideologa fašismu, filozofa Giovanniho Gentilea platilo: „Vše pro stát, nic mimo stát, nic proti státu.“ Práva továrníků a bankéřů Mussolini omezil ve prospěch státu obdobně, jako práva dělníků. Nezlikvidoval starou elitu jako bolševici v Rusku, ale donutil ji sloužit svým cílům. Jednotlivce reprezentovaly stavy jednotlivých profesí podle jejich poměrného zastoupení ve společnosti.

Poněkud odlišně se zformovala třetí agresivní totalitní síla meziválečné Evropy, německý národní socialismus, nacismus. Živnou půdou pro něj byly patrně reparace po první světové válce, jimi vyvolaná hyperinflace a zklamání z válečné porážky v kontrastu se vžitým přesvědčením, že německý dělník je nejdovednější dělník na světě, německý sedlák ten nejzkušenější, nejvýkonnější, německý voják nejstatečnější. Převládl názor, že socialismus se vybuduje nejúčinněji v rámci jednoho národa, a jestliže k porážce ve světové válce došlo, tak vinou nepřítelů, leč ne vojenského. V německé společnosti usídlila představa, že jakýsi nepřítel zmařil Německu v první světové válce vítězství, zrovna když už ho mělo na dosah. Tímto nepřitelem se stali komunisté a židé, přesněji židobolševici, neboť mezi německými komunisty, kteří se v listopadu 1918 pokusili v Německu uchvátit moc, byli židé, ať už místní či vyslaní z Ruska, zastoupení značným

podílem. To vedlo Němce nakonec k přesvědčení, že světové židovstvo iniciuje revoluce podobně jako v Rusku, přičemž současně ovládá kapitál největších bank a korporací po celém světě, a vystupuje proti národům, které se nechtějí podříditi celosvětové židovské moci a touží žít svobodně [Zubov 2014].

Zásadní rozdíl mezi oněmi třemi totalitními režimy spočíval v následujícím: za vlády Mussoliniho a Hitlera měli ne-souhlasící dovoleno mlčet, za vlády Lenina a Stalina se vyžadovalo od každého aktivní a veřejné nadšení, a kdo tak nečinil, vystavoval se značnému riziku perzekuce.

Sociálně demokratické strany se koncem 50. let 20. století většinou zcela rozešly s Marxovým učením; do té doby se lišily od internacionálního socialismu (komunismu) jen evolučním a nenásilným dosažením týchž cílů. Čeští dějepisci soustavně zatajují, že nacionální socialismus s představou, že socialismus lze nejúčinněji budovat pouze v rámci jednoho národa, dali světu v roce 1897 ve formě České strany národně sociální a její ideologie Češi. Od nich se myšlenka přenesla do německých sídelních území v českých zemích, pak do Vídně a nakonec do Mnichova, kde všude vznikaly příslušné národně socialistické strany německy hovořících. Po druhé světové válce všechny národně (nacionálně) socialistické strany ve střední Evropě zanikly, zůstala jen Československá strana národně socialistická, přejmenovaná po roce 1948 na Československou stranu socialistickou, aby se z ní v roce 1993 po několika změnách názvu stala Česká strana národně sociální. Kromě ní existuje i Česká strana národně socialistická a strana Národní socialisté – LEV 21 (Levice 21. století).

Vraťme se k pojetí národa. Podle Herdera jsou nejcenějším na kmeni (národě) jeho zvyky a jazyk. Národ

se stává mystickou silou, které se musí jednotlivec bez kritiky a výhrad podrobit. Národ předchází stát, a vlastní (národní) stát je vyvrcholením národnostního hnutí. Stát vychází z „ducha národa“, vnější autoritu staví proti individuální (vnitřní) bez ohledu na racionálnost, mravnost nebo praktičnost. Pojem národa či kmene se dá bez problémů nahradit proletariátem, třídou nebo jinou velkou sociální skupinou na základě původní Herderovy myšlenky: nadřazenosti celku nad jednotlivci. Stát je podle Herdera vyvrcholením řetězce: *rodina – kmen – národ – stát*. Herder pokládal státy na západ od Rýna, založené na odlišné národní ideologii, vesměs za nepřirozené, neboť vzniklé následkem výbojů, násilným způsobem. Z toho důvodu byly německé státy podle něj taktéž nepřirozené, zato slovanské zřízení bylo s jeho názory v souladu, protože (údajně) nevzniklo výbojem. (O pravdivosti této hypotézy dnes historici pochybují – viz pravděpodobné obsazení českých zemí v 6. století po Kristu slovanskou vojenskou invazí.)

Je nasnadě, že Herderova teorie posílila české kmenové vědomí projevující se antipatií vůči cizincům – každý přistěhovalec vlastně porušuje rodinný charakter kmene (národa), je pokládán za vetřelce, nemůže být přijat za rovnocenného člena kmene (národa), dokud nezmizí z jeho cítní vliv cizoty. To se dá očekávat až za několik generací.

Podle Herdera je národ naprosto přirozeným pokračováním rodiny a kmene, jemu protikladné je pojetí národů západně od Rýna, kde je národ společností svobodných občanů loajálních k zákonům, které si ustavili. Národ je u Herdera založen biologicky, na rasových instinktech, u západních národů naopak politicky, na rozumu. Ve filozofii Herderově je národ vytvořen přírodou a je tedy pro

člověka osudem, v západních státech je dílem lidí pokoušejících se o co nejdokonalejší organizaci společnosti. U Herdera je kmen (rasa) vlastní podstatou národa, na západě, u smluvních národů jen materiálem, z něhož se tvoří a přitom přibírá i materiál odjinud, z ciziny [Rádl].

Herder se tak stal apoštolem jak německého, tak i českého nacionalismu, protože jako první dodal instinktivnímu kmenovému citění teoretické zdůvodnění. Ba co více – zachránil slovanské dialekty (jazyky) před vymřením, protože podle jeho učení jednotlivé slovanské kmeny měly usilovat o vytvoření vlastních národů a národních států, neusilovat o sjednocení všech Slovanů, čímž by se porušila přirozená vývojová linie národa. Jeho myšlenky čeští obrozenci přejali a definovali podle nich český národ na bázi kmenové, jazykové. Herderovy představy převzal i Tomáš Masaryk. Ve svém díle *Svět a Slované* prezentoval ideový proud slovanství coby nositele ideálu humanismu a demokracie: „Ideál slovanský jest ideál míru a smíření, ideál demokratický.“ [Masaryk 1924]

Že se německý filozof Herder stal i ideologickým otcem českého národa, založeného na *jazyku* a na *dědictví po předcích*, se dodnes v Česku v podstatě tají. Herderovy teze umožnily Čechům vytvářet si hesla jako: „Češství je produktem přírody.“ „Český národ je samou přírodou daný.“ „Násilný stát rakousko-uherský je umělý, protivící se přírodě.“ „Češství je osudově oddělené od němectví.“ „Jazyk je posvátným dědictvím po našich předcích, odráží a vystihuje národní moudrost.“ Češi dokonce postavili do protikladu češství lidové proti češství vzdělanců – vzdělanci získali vyšší vzdělání, které bylo tehdy německé, protože české tehdy neexistovalo [Hroch, Kučera, R. 1992, Rádl].

Dalším německým filozofem, který měl podstatný vliv

na formování českého národa, byl Johann Gottlieb Fichte. Herderovo pokrevní příbuzenství mezi členy národa nahradil příbuzenstvím jazykovým, zbožnil jazyk, v čemž ho čeští buditelé přechoťně následovali. Vlast podle Fichteho není důležitá, ani není důležité míšení s jinými kmeny, jde o to, nakolik je původní řeč. Jen národ s původní řečí má právo na vlastní stát. Tomu podle něj vyhovuje němčina a slovan-ské jazyky, ne však francouzština nebo angličtina, které jsou zkonstruované z několika jazyků, případně z nich odvo-zené [Trützschler]. I tuto doktrínu přejali čeští obroditelé. Důsledkem je dodnes trvající přeceňování role literatury, spisovatelů, básníků, divadla, filmu, herců, všech, kteří uplatňují jazyk – stačí se podívat na výšehradský hřbitov Slavín, kdo je tam převážně pohřben – a bránění se proni-kání germanismů do českého jazyka. Oba, jak Herder, tak Fichte, zastávali názor, že vlast každého jedince je dána rozsahem území, kde se hovoří jeho mateřštinou [Hroch].

Na západ od Rýna toto pojetí neplatilo. Alsasané, jejichž mateřštinou je německý dialekt, trvali a dodnes trvají na tom, že jsou Francouzi a ne Němci, a to bez ohledu na řeč, kterou mluví doma. Holandština je původně jeden z ně-meckých dialektů (Plattdeutsch), ale Holanďané a Vlámové v Belgii, mluvící taktéž holandsky, se Němci být necítí. Obyvatelstvo českých zemí s mateřským jazykem jiným než českým se za první republiky nepovažovalo za Čechoslo-váky, protože československý národ nebyl vytvořen ve smyslu politickém, nýbrž na základě jazykovém (kme-novém), a státotvorný národ Čechů (oficiálně českosloven-ský) učinil vše, aby se v novém státě doma necítily. V pre-ambuli československé ústavy se pravilo: „My, národ čes-koslovenský, chtějíce upevniti dokonalou jednotu ná-

roda...“ na rozdíl od americké ústavy, ze které československá ústava opisovala: „My, lid Spojených států, abychom vytvořili dokonalejší jednotu...“ To je obrovský významový rozdíl. Kde podle preambule československé ústavy zůstaly početné národnostní menšiny?

Dalším, kdo měl vliv na utváření se českého národa, byl Friedrich Ludwig Jahn se svým spisem *Deutsches Volkstum* (Německé národovectví). *Národovectví* byl Jungmannův novotvar, přiléhavěji by titul Jahnova spisu zněl Německý (své)ráz. Podle Jahna je *národ* (v originálu *Volk*, což je v češtině *lid* i *národ*) určen nejen jazykem, nýbrž i společným dlouhodobým soužitím, dějinami, z nichž vznikají národní vlastnosti, a také přírodou – odtud pochází český důraz na *čistotu národa*. V dobovém překladu Jahn tvrdil: „Člověk má jednu matku: na jedné řeči mateřské jest mu mysliti,“ kdežto „breptání dvou řečí působí pomatení mysli. Naše opičí láska k cizím jazykům... náš prostý a poctivý národ zkazila.“ Národ (*Volk*), který se vzdává svého jazyka, „není více národem, jest míšeninou papoušků a špačků. Národ, maje národní spisovatelství, jest pánem nesmírného pokladu. Zachovají-li se svaté jeho knihy, může z popela vlastí vzkříšen býti.“ [Hroch]

Na základě představ Herderových, Fichteových a Jahnových byla konstituována Československá republika, národní stát státotvorného národa Čechoslováků, jehož jazyk (československý) se stal státním jazykem. Každému muselo být jasné, že československý Němec nebo Maďar není členem československého národa, nýbrž příslušníkem minority. Československý stát se však Herderově učení přičil ve dvou věcech: (1) nevyvinul se organicky, nepovstal vývojem původního kmene v uvědomělý kmen státně organizovaný, nýbrž vznikl ze zahraničního politického snažení

Masaryka, Beneše, Štefánika, (2) byl násilným státním útva-rem, protože jeho hranice nekopírovaly hranice etnogra-fické (jazykové).

Předlitavsko (Cisleithanien, Cislajtánie, oficiální název Království a země v Říšské radě zastoupené), rakouská část mocnářství, kam patřily i české země, pojem národnostních menšin a úředního (státního) jazyka až do svého rozpadu nezavedlo (sic). V rakouské části Slezska se v druhé polo-vině 19. století objevily pokusy o vytlačení polských a čes-kých dialektů ze soudnictví a z úřadů, jenže se natrvalo ne-prosadily. Později, v roce 1915 bylo na přechodnou dobu války nařízeno, že vnitřní komunikace mezi soudy v Před-litavsku musí být v němčině.

Jiná situace byla v Zalitavsku (Transleithanien, Translajtánie, oficiální název: Země svaté Štěpánské koruny uherské), tedy v Uherském království, kde bylo mnoho úředních jazyků lišících se podle komitátů (hrabství, stolice, župa) – jediným vyšším územním celkem, nazývaným pro-vincie, bylo Chorvatské království. Komitáty si úřední řeči určovaly samy nezávisle na centrálním uherském státu, měly často dvě až tři úřední řeči, nejčastěji kombinaci dvou ze tří nejčastějších jazyků: latiny, němčiny, maďarštiny, ně-kde mezi nimi maďarština i chyběla. Například Spišský ko-mitát (Komitat Zips, comitatus Scepusiensis, Szepes vármeg-ye) měl za úřední řeč pouze slovanštinu a němčinu, v Chorvatsku, coby provincii, byla jedinou úřední řečí chor-vatština. Při sčítání lidu v Uhersku v roce 1900 se zjistilo, že přes čtyři pětiny (sic) obyvatel nemaďarské národnosti (obyvatelstvo maďarské národnosti tvořilo v Uhrách vždy menšinu) nerozumějí maďarsky. V roce 1905 se maďarština jako předmět nevyučovala téměř na polovině (sic) lidových

škol v celém Uhersku, natož aby výuka probíhala v maďarštině! Vyučovací jazyk určovali zřizovatelé škol, tj. komitáty a spolky, především církevní, nikoliv uherský stát. To bylo třeba napravit a tak v roce 1907 vyšel nový uherský školský zákon, zvaný podle svého tvůrce hraběte Albrechta Apponyiho LEX APPONYI, kde se v paragrafu 18 pravilo: „Jakmile dosáhne počet maďarských žáků ve smíšené třídě 20 %, potom je škola povinna zabezpečit pro tyto děti vyučování maďarštině. Jestliže počet maďarsky hovořících žáků dosáhne poloviny, je maďarština povinná pro všechny.“ A také: „Ředitel může zabezpečit pro nemaďarské děti vyučování v mateřském jazyce.“ [CORPUS IURIS 1907: XXVII. tc., Smatana]

Geografickým dělítkem Rakouského císařství a Uherského království tvořila řeka Leitha (česky Litava), přítok Dunaje, která vymezovala hranici mezi Západním Maďarskem a Dolním Rakouskem. Dnešní území rakouské spolkové země Burgenland bylo tehdy součástí Uher – části komitátů (hrabství, stolic, žup) ji tvořící, Moson vármegye, Sopron vármegye a Vas vármegye, případly plebiscitem Rakousku až po první světové válce. Sopron (Ödenburg) a okolí připadlo podle plebiscitu zpět Maďarsku.

Polsko a Maďarsko se po druhé světové válce národního státu po nevábných zkušenostech s ním vědomě vzdaly. Češi, Slováci a Srbové si jej dodnes pěstují, byť česká ústava, na rozdíl od prvorepublikové, se k němu již formálně nehlásí.

VYDUPAT NÁROD ZE ZEMĚ

Obrození (původně probuzení) vztažené k českému národu v 19. století je protimluv. Obrodit lze něco, co kdysi existovalo, ale z nějakých příčin nežije plně. To nebyl ten případ. Pouze část Čechů, hlavně méně vzdělané společenské vrstvy, zejména venkovské, používala před dobou „obrození“ český jazyk, ale ve formě už nepostačující potřebám doby. Obrozenci (obrodiči, národní buditelé) dali přednost ustavení českého národa na bázi jazykové, museli jazyk a tedy i národ na jeho základě vytvořit a nechat češtinu proniknout do všech společenských vrstev.

Josef Jungmann, který z kmenových vlastností oceňovaných Herderem vyzdvihl jazykovou odlišnost kmene-národa, vydělil při té příležitosti z národa šlechtu (podrobněji níže), protože většinou nepoužívala češtinu, a v důsledku i vzdělance, neboť vyšší vzdělání bylo v němčině nebo v latině. Ostatní atributy existence národa, který by se chtěl vyrovnat národům politicky, hospodářsky a kulturně rozvinutějším, byly opomenuty. Když jediným kritériem pro národní těleso bylo ovládnutí češtiny, tak český národ od svého začátku jeho formování tvořily jen nízké a nevzdělané společenské vrstvy.

Každý národ v té době obvykle stmelovaly zemské stavy, tj. šlechta, duchovenstvo a města. Šlechtu Jungmann již v roce 1806 vyloučil z národa, města v českých zemích měla převahu německých obyvatel, z větších měst byly ještě v roce 1910 převážně české jen Praha, Plzeň, Budějovice, a katolické duchovenstvo, většinou národnostně neutrální, odmítl v rámci svého tažení proti římskokatolické

církvi Tomáš Masaryk.

„Jungmannovci si usnadnili práci: výslovně prohlásili jazyk za základní podmínku a projev národní existence. Jazyk, nic víc. I v jiných částech probouzejícího se evropského středu, severu, východu i jihu se lidový jazyk ocitl v popředí zájmu spolu s kulturou a dějinami té které končiny... Kult jazyka je tedy součástí každého nacionalismu. Zatímco nacionalismus německý, italský, polský, maďarský ba i jihoslovanský se ujímá bohatšího dědictví a může tedy působit jinými prostředky, vyznačují se česky mluvící Češi specifickým handicapem, který sdílají už jen se Slováky, Lužickými Srby a národy Pobaltí – kromě jazyka tu není už nic. Není tu dějin, v nichž by bylo možno nějak pokračovat. Není tu státu, jehož ústrojí by bylo možno obnovit nebo vymanit z cizího podruží (někdejší český stát byl ‚český‘ ve smyslu *böhmisch* – poznámka v originálu)... Nezbývá tedy než z nouze ctnost: prosadí se tu takové pojetí národa, které nezávisí na vnějších podmínkách a nezaniká tudíž nedostatkem sociální strukturovanosti a politické svobody. Český národ, to jsou prostě všichni ti, kteří mluví česky. To musí stačit. Pozdější časy ukáží, že je to málo“.

[Podíven] Němci českých zemí tvořili mezi světovými válkami přes všechny snahy o počestění a manipulace se sčítáním obyvatelstva 37 % obyvatelstva v Čechách, na Moravě 25 a ve Slezsku 50 %. K tomu se již od poloviny 16. století dá v Čechách a na Moravě doložit převaha německých příjmení [Müller 1943–2]. To sice není důkaz jazykových poměrů v obyvatelstvu dotyčných zemí, nicméně je to silnou indicií. Čeští historici tento fakt zamlčují.

Vyvstala potřeba dokázat rovnocennost češtiny s již kodifikovaným jazykem, s němčinou. To zajistil Jungmannův

slovník s mnohými výpůjčkami výraziva z ostatních slovanských jazyků. Vypůjčené, naprosto nové výrazivo se časem vžilo, takže z dnešního hlediska není tehdejší podvod rozeznatelný.

Petr Příhoda napsal: „Česky psaná literatura konce osmáctého a počátku devatenáctého století je pouhé „čtení pro lid“... vytvářejí se české duplikáty toho, co vzniká jinde. Jde vlastně o plagiátorství. Hybné síly novočeského nacionalismu vyvolávaly potřebu nikoli rozvíjet vlastní potence, nýbrž ukázat světu (Němcům), že Češi nejsou méněcenní a že se mu (jim) dokáží vyrovnat. Arbitrem českých činů má být a je cizina, Evropa, civilizovaný svět, dějiny. Jako když se nezralý jedinec řídí tím, co říkají lidé. Arbitrem v těchto dobách byli hlavně Němci, kteří měli o svébytnosti českého národa své pochybnosti. Tento typický český fenomén trvá dodnes. Výhradně česky tvořili duchové druhořadí, kteří pak na domácí půdě snadno získali pověst originálních tvůrců, na slovo vzatých autorit. Obrozenecká literatura je plytká, kantorsky škrobená, dnes již téměř nečitelná. České pojetí vzdělanosti však skutečnou vzdělanost devalvovalo svou účelovostí a nivelizační tendencí. Byla to vzdělanost maloměstského formátu, osvětářská svým programem a komunální svým dosahem.“ [Podiven]

Palčivý pocit méněcennosti, vyvolávaný konfrontací českých národních poměrů s okolním světem, zejména německým, potřeboval protiváhu, kompenzaci. Tou se stal panslavismus vysněný z díla Herderova. Slované se vydávají za jeden národ, Češi za jeden z jeho kmenů a čeština za jeden z dialektů mocného slovanského jazyka, hlaholíčího od severních moří k jižním až po asijské stepi. Kromě

Rusů a Srbů žádný další slovanský národ tuto představu ne-
sdílel. Realita vztahů polsko–ruských byla s onou předsta-
vou v příkrém rozporu, což Češi vyřešili jednoduše: prohlá-
sili Poláky za nedostatečně slovanské a přestali se o ně zají-
mat. Ke své škodě. Hlavní příčinou českého panslavismu
byla kompenzace komplexu méněcennosti z poměrování
počtu jazykových Čechů a Němců v Evropě, potřebou uká-
zat Němcům, že když jsou Češi součástí jediného slovan-
ského národa, tak jsou početně minimálně stejně silní jako
Němci.

Touha po národní svébytnosti uvedla v život nejen od-
bornou filologii, nýbrž i historiografii. Ujal se jí František
Palacký, evangelík, nazývaný později „otec národa“, který
nechal své děti vychovávat katolicky, k čemuž se musel při
sňatku podle tehdejších předpisů zavázat, a doma zásadně
mluvil německy, což nemusel. Byl přesvědčen o příklad-
ném významu husitství pro český národ a o pravosti Ruko-
pisů navzdory tomu, že o některých jejich částech se již
tehdy prokázalo, že jsou padělky. Jeho Dějiny národu čes-
kého, mylně koncipované jako stýkání a potýkání se Slo-
vanů a Germánů, rezignovaly na historickou pravdu již
tehdy dostupnou. Jak se s tím dnešní čeští historici dokáží
diplomaticky vyrovnat, dosvědčuje tento citát: „Pozdější
bádání ukázalo, že se Palacký nezdráhal metodami přísné
historické kritiky zpochybnit a odstranit zprávy, které byly
husitům nepříznivé, ale stejnou metodu neuplatnil u zpráv
zveličujících skutky husitů.“ [Kořalka]

Potýkání češství a němectví podle Palackého se táhnoucí
českými dějinami nebylo v žádném případě potýkání dvou
rovnocenných duchů. „Nelze spolehlivě dokázat, že by tu
byl konflikt mezi dvojím kvalitativně odlišným avšak rov-
nomocným duchovním ústrojenstvím. V české mysli nelze

najít žádný specificky český konstruktivní prvek, který by Němcům zůstal upřen... Zatímco Němci své potence častěji realizovali, setrvali Češi jen při svých vznětech či sklonech a své dílo jen málokdy dokončili. Své protiněmecké smýšlení se Češi pokoušeli zdůvodnit leckdy důmyslnými, avšak nedokazatelnými racionalizacemi. V jejich fabrikování náleží prvenství právě Palackému.“ [Podiven] Nerovnost česko–německá nebyla ojedinělá, též vyvrácejší formy západního německví, například porýnského, měly civilizační a kulturní převahu nad Němci žijícími východně od nich.

Palackého svévolné interpretace a zámky přešly do povědomí českého národa. Jeho dějiny vyzněly jako chvála historicky nepodložené slovanské mírumilovnosti a lásky ke svobodě. Palackého výklad skončil, zřejmě záměrně, nástupem Habsburků na český trůn, čímž zabránil, aby si Češi z dalšího historického vývoje vyvodili ponaučení. Palacký též v souvislosti s adorací husitů coby národního českého hnutí vytyčil tezi, že v zemích svatováclavské koruny jsou doma jen (jazykoví) slovanští Češi, jsou tedy autochtonním obyvatelstvem, kdežto Němci jsou v českých zemích pouhými hosty, kolonisty, jsou tedy obyvatelstvem pocházejícím odjinud, alochtonním [Klimek 2003–2]. Tím jazykoví Češi prohlásili Království české za svůj stát a svým spoluobytelům ho ukradli. Rozchod Deutschböhmen, německých Čechů, Böhmen deutscher Zunge, Čechů německého jazyka na straně jedné a Tschechen, tj. jazykových Čechů, Böhmen tschechischer Zunge, Čechů českého jazyka byl tedy naprogramován. Při setkání s vlivným německým politikem a myslitelem Juliem Fröbelem Palacký prohlásil, že „údělem rakouského císařství je se stát federativní slovanskou říší. K té se musí přivtělit velká část východních oblastí

Německa. Drážďany a Lipsko jsou města slovanská, ve kterých se uhníždili Němci. Také ve Vídni nemají co dělat.“ [Pozorný]

Příznačné je, že jediný, kdo dodnes systematicky zpracovával české dějiny, ale s adorací Slovanů, zejména Čechů a Jihoslovanů, byl Francouz Ernest Denis. Nakladatelství Paseka nedávno souvisle pokrylo české dějiny 15 díly až do roku 1945 a snad v dohledné době vydá i dějiny po roce 1945. Jednotlivé díly zpracovávali různí autoři v různé kvalitě, dílo není zdařilé, protože zatajuje a dezinterpretuje důležitá fakta.

Česká kultura pokulhávala. Petr Příhoda v knize Češi v dějinách nové doby napsal, že triumfální trigy nad průčelím Národního divadla nic nevypovídají o tom, že kromě několika málo Smetanových oper a jedné Škroupovy nebylo tehdy čím rozehrát vnitřní prostory, český národ nevytvořil dosud ani jeden svůj román, protože nebylo a zatím ani nemohlo být společenského života, který by jej inspiroval, neměl ani své drama. Čechům chyběla i hodnotná próza a filozofie [Podiven].

Volalo se po národní jednotě a stmelenosti. Politické jednoty se podařilo dosáhnout, ale potlačování politické diferenciace se vymstilo. Petr Příhoda podotýká: „Je třeba konstatovat, že se Češi nedokázali ustavit jako politický národ, neosvojili si řád akceptovaných povinností a práv; nevytvořili si reprezentaci, jíž by svěřili moc a k níž by byli spontánně loajální; nevytvořili pravidla hry, která by upravovala možnost protestu vůči takové moci a možnost přijatý řád změnit. Pokud nastala naléhavá potřeba toho všeho, reagovali jako podrážděný dav. Český podíl v česko-německém soužití spočíval především v nechotě

či v neschopnosti revidovat iracionalitu českého sebe porozumění, v jehož rámci byl Němec výslovně i mlčky označen za nepřítele číslo jedna a spolu se středověkým křižákem a protireformačním jezuitou vyplnil temné diabolické zákoutí českého mýtu. K revizi byla povolána česká kultura a intelektuálové především. Selhali vesměs velmi ochotně.“ [Podiven]

Čeští poslanci se v Říšské radě ve Vídni pateticky dovolávali humanistického odkazu evropské kultury, ale domů si vozili jako trofeje pulty ze sněmovních lavic, které při jednáních rady vlastnoručně rozbili. Existuje například zápis ze zasedání Říšské rady v lednu 1900: „Dr. Grégr tlučte zelenou knihou, Březnovský celou zásuvkou. Dr. Heller má hasičskou píšťalku. Doležal vytrhl z psacího stolku již dvě prkna, bije jimi o roh lavice jako rozhněvaný vulkán.“ Další čeští poslanci bušili do obrovského bubnu, moravský poslanec Václav Šílený si přinesl z domova smeták a tloukl jím do plechového podnosu, který odcizil v poslanecké kavárně, zatímco poslanec Žemlička, zvolený na Tábořsku, vyřázel hlasitě „Bůůů, bůůů!“ [Pernes 2006] Není divu, že se tradovalo, že Čech je buď lokaj, nebo neurvalec. Nicméně cestou z Vídně vlakem jedouce domů do Čech se obě v parlamentu zuřivě soupeřící strany, poslanci čeští a němečtí z českých zemí, družně a společně opíjeli tak, že je museli z vlaku často vynášet. Existovala i tištěná příručka, jak zacházet se zcela zpitým českým poslancem Říšské rady třeba upadnuvším na koleje vídeňské koňské tramvaje.

Po rakousko-uherském vyrovnání v roce 1867 – vyrovnání mezi Uherským a Chorvatským královstvím v rámci Uherska následovalo o rok později [Šked] – chtěli českojazyční Češi pro sebe totéž, ale zapomněli, že už od roku 1863 (moravští českojazyční poslanci je následovali rok

poté) se z vlastní vůle na pokyn Palackého nezúčastňují zasedání parlamentu (Říšské rady, Reichsratu) ve Vídni, tedy že se zřekli podílu na řízení státu, takže nemají na události potřebný vliv. Aby se čeští poslanci vrátili do Říšské rady, to je ani nenapadlo, jejich obstrukce trvala šestnáct let (moravští poslanci se do ní roku 1874 vrátili). České posuzování zápasu o postavení zemí koruny české v mocnářství neuvažuje také podstatnou skutečnost, že změnu (trialismus) by byla musela požadovat politika obou národů českého království. Němci českých zemí ale o změnu nestáli, byli si vědomi toho, že odloučením od Vídně by se v Království českém stali menšinou.

Tomáš Masaryk napsal 5. 4. 1896 ve vídeňském týdeníku *Die Zeit* prorocká slova: „Ovšem že se dá pojem státní samostatnosti a suverenity definovati jinak než před rokem 1848. Nejsme tak naivní, abychom věřili, že samostatný český stát by mohl býti zachován vedle Německa, kdyby se jeho německé obyvatelstvo po delší dobu cítilo nespokojené.“ Pak se tím za republiky vůbec neřídil [Jaksch 1990].

Na přelomu 19. a 20. století měla pouze jediná česká politická strana ze čtyřiceti, navíc nevýznamná, v programu českou státní samostatnost – Česká státotvorně pokroková strana. Další české politické strany trvaly na nedělitelnosti Českého království v rámci monarchie a usilovaly o autonomii.

ROZCHOD ČECHŮ S NĚMCI

Josef Jungmann zveřejňuje v roce 1806 v *Hlasateli svůj* článek Rozmlouvání dvojce o českém jazyku, kde poprvé v českém prostředí aplikuje Herderův koncept posloupnosti *rodina – kmen – národ – národní stát*, vyzdvihuje po jeho způsobu úlohu jazyka: „Bez lásky k jazyku není myslitelná ani láska k vlasti, a proto ten, kdo svůj rodný jazyk opustí jest sobík (sobec), který pro plný hřích zapře nejen vlast, ale i vlastní matku.“ Češtinu je nutné zachovat, protože ji potřebuje „ten veliký obecného lidu zástup“. Tito „pouzí Češi“ jsou za daného stavu vyloučení „od všech úřadů“, pokud si pro svůj sociální postup nezjednájí „ten klíč německý“. Jungmann tedy definuje český národ na bázi jazykové, považuje jazyk za základní znak národa. Vědomě rezignuje na podíl české šlechty v národním životě: „Panstvo nechť sobě hovoří fransky (francouzsky) nebo chaldejsky (asyrsky)... což na tom, že lid je za to má, zač sebe vydávají – za cizozemce, a tím méně je miluje, čím méně jest od nich milován... sedlák jest obyvatel země nejpřednější.“ Pravděpodobně k jeho názoru přispěla i jeho vlastní sociální deprivace – jako učitel ve šlechtické rodině pociťoval coby plebejec každodenní segregaci, sice se stravoval ve stejné místnosti jako rodina zaměstnavatele, ale u jiného stolu, a jedl obyčejnými příbory, a ne stříbrnými jako šlechtická rodina. Tímto článkem Jungmann způsobuje, že jazykoví Češi v následujících letech vznesou podle Herderovy ideje, že nejvyšší metou každého národa vycházejícího z kmene je národní stát, své výhradní právo na celé Království české, jako kdyby v něm jinak mluvící vůbec nežili.

O půl století později, v srpnu 1860 František Ladislav Rieger pro francouzské čtenáře označuje v listu *Le Nord* českou šlechtu za „odnárodnělé zaprodance despotické vládní moci, kteří ztratili veškerou důležitost politicko-národní“. V roce 1861 vychází v Paříži stejný Riegerův text *Les Slaves d'Autriche et les Magyars* (Rakouští Slované a Maďaři) knižně. Česky je vydán, zřejmě záměrně, až v roce 1906, tři roky po autorově smrti. Již 20. 12. 1860, tj. tři měsíce po Riegerově označení české šlechty za zaprodance, zveřejňují *Národní listy* výzvu k české zemské šlechtě k účasti na národní práci a národní zodpovědnosti spolupodepsanou (sic) Riegerem: „S radostí uvítáme šlechtu, když nedbajíc pouze na interessy své materiální, použije nejvznešenějšího práva k tomu, aby činnost svou, nestíženou materiálními nedostatky a výdělkovou prací, věnovala zcela a právě po šlechticku ke zvelebení národa svého a k opatrování politických jeho interessův.“ [Doubek]

Ke konci prvního desetiletí 19. století se Jungmann hlásil též ke slovanské jednotě, snil o spojení Slovanů pod jakýmsi *prostředním dialektem*. V předmluvě ke svému překladu *Ztraceného ráje* píše v roce 1810, že je žádoucí, „abychom i my Čechové všeobecné spisovné řeči slovanské vstříc pomalu vcházeli“. I myšlenka slovanské jednoty pocházela od Němců, od historika Augusta Ludwiga von Schölzera, který uznával jediný slovanský jazyk s devíti dialekty (ruským, polským, českým, polabským /mezitím vyhynulým/, lužickosrbským, slovinským, chorvatským, bosenským a bulharským). K myšlence slovanské jednoty opět přispěl Herder svou romantickou představou o Sloanech coby mírumilovných, pohostinných, hudbymilovných, poddajných zemědělcích a pastevcích, ale statečných ve vnuceném boji [Hroch].

Národní české společenství, dozrávající po agitačním úsilí jedné dvou generací značně úzkého vlasteneckého okruhu, mělo slabou podporu. Kontury proklamovaného národa byly nejisté, matné, takže se vlastenci upnuli k rozsáhlejší celkům slovanského, všeslovanského národního charakteru. Tento *širší národ*, jak o něm píše Vladimír Macura, zaručoval nezbytné podmínky k rozšíření nacionální agitace ve jménu sounáležitostí s větším, silnějším národním celkem, představou, která překonávala nejistotu životaschopnosti nově se rodící národní společnosti [Macura 1995].

Za více než tři desetiletí po Jungmannovi, po svém návratu z Ruska, vystupuje Karel Havlíček ostře proti teorii jednotného slovanského národa v sérii článků pod názvem Slovan a Čech, vydávaných v únoru a březnu 1846: „Vyslovuji pevné a nevyvratné přesvědčení, že Slované, totiž Rusové, Poláci, Češi, Ilyrové atd. nejsou jedním národem... že vlast naše není Slovanstvo, nýbrž jen Čechy, Morava, Slovensko, Slezsko.“ [Doubek]

Bernard Bolzano přichází v roce 1810 ve své přednášce o lásce k vlasti s myšlenkou, že Češi a Němci mají tvořit jeden národ: „Nauč se každý řeči svého druha, aby se mu tak stal rovnějším.“ V přednášce z roku 1816 si všímá, že příslušníci obou národností se vyhýbají užším stykům, že jejich vztah není přátelský, a příčinu spatřuje v tom, že nerovnost v jazyce je doprovázena nerovností v povaze a ve stupni vzdělanosti a že v minulosti národ nebyl sloučen dobrovolně, Němci (českých zemí) mají přednost „v tisícířech věcech, což Češi (definovaní jazykem) těžce nesou“. Odtud plyne vzájemné pohrdání a nenávisť. Východisko vidí Bolzano v poučení všech vrstev obyvatelstva, že různost jazyka není důležitá a že je nutné přestat se spory, která řeč

je lepší. Je nutné znát oba zemské jazyky. Čím více Němců se naučí česky a Čechů německy, tím snazší bude překonat různost ve smýšlení a vzájemnou trpkost vyplývající z nadřazenosti Němců vůči Čechům. Bolzanova přednáška z roku 1816 je de facto jediný pramen, který nás informuje o již tehdy panující nevraživosti mezi německy a česky mluvícími. Nikdo jiný se jako Bolzano neodvážil tak otevřeně popsat tehdejší poměry. Zajímavé je též to, že Bolzano v přednášce z roku 1810 hovořil o tom, že německá část národa pohrdá českou, aby o šest let později již charakterizoval jejich vztah jako nevraživost vzájemnou. Bolzanova myšlenka dvojjazyčného národa byla pro Josefa Jungmanna nepřijatelná a pro německy mluvící méně akceptovatelná než pro česky hovořící, protože „učit se německy znamenalo pro českého studenta učit se jazyku již vyspělému a jazyku elit, tedy jeho status se tím zvyšoval. Naproti tomu učit se česky znamenalo pro německého studenta učit se jazyku poddaných a služebnictva.“ [Hroch]

Česká protiněmecká nenávisť se tak stala významným českým národotvorným faktorem. Nutno však zdůraznit, že směřovala proti usedlému německému obyvatelstvu českých zemí, proti německy mluvícím elitám; formuje se „odvěký“ český odpor proti neméně „odvěkému“ útisku ze strany „Němců“ [Hroch]. Teprve později se obracela i proti Němcům mimo rakouskou říši.

Mladý František Palacký slibuje Jungmannovi v dopise z 3. 3. 1819, že „zůstane za všech okolností věrný vlasti a národu, dokud bude vládnouti svými silami“, což u něj znamená především zkreslovat historii. Od Jungmanna též pochází výzva k upravování historie, když v roce 1822, podepsán s patronymem jako Josef *Josefovič* Jungmann, napsal: „Nám jest historie třeba, ne příliš obšírné, která by jen

hlavními momenty, filosoficky a živým slohem přednášejíc, ducha neunavila, ale jej uchvátila... předky Čechů znát učila a vlastenectvím nadchnula. Pěkná historie byl by skorem nejlepší prostředek ku povzbuzení národnosti.“ Historie se tedy stává vedle jazyka a slovanské myšlenky hlavním opěrným pilířem české národnosti, český středověký stát je adoptován jako stát českonárodní. Němci českých zemí jsou v tomto pojetí dějin pokládáni za cizince a přistěhovalce [Hroch].

K proviněním Jungmannovým, který si při sestavování svého německo–českého slovníku výrazivo hojně vypůjčoval z jiných jazyků a vytvářel novotvary, patří kromě opomenutí vytvořit český ekvivalent k *böhmisch* ve smyslu veškerého usedlého obyvatelstva Čech i setření rozdílu mezi *Nation* a *Volk*, kdy *Volk* se dle potřeby do češtiny překládá jako *lid* i *národ*. Když se citují německé texty obrozenců přeložené do češtiny, je třeba čtenáře upozorňovat, co použil autor v originálu, zda *Volk*, *völkisch* nebo *Nation*, *national*, aby nedošlo k dezinterpretaci. Péči Jungmanna nastávají potíže již s překladem *böhmischer Adel* (česká šlechta), když se šlechta zásadně identifikuje inkolátem, tedy se zemí, státním celkem, tedy s *Böhmen*, nikoli s českým slovanským etnikem.

Historik Miroslav Hroch tvrdí, že česká šlechta zůstala stranou českého národního hnutí nikoliv z důvodu odmítání češtiny jako druhého zemského jazyka, nýbrž především proto, že pro ni byla nepřijatelná rovnocennost českých plebejských vzdělanců s urozenými, což bylo obsaženo v programu českého národního hnutí – i pro posledního rolníka se požadovala rovnost se šlechtici jen proto, že český venkovský lid je uchovatelem posvátného českého jazyka [Hroch]. Pro Jungmanna bylo rolnictvo, jak výše

uvedeno, základem národa, který nemůže existovat bez lidu, ale může se obejít bez šlechty. Tento program českého národního hnutí se silným sociálním nábojem se před koncem 19. století promítl do vzniku nacionálního socialismu a první národně socialistické strany na světě, ryze jazykově české.

Palacký 8. 12. 1822 obesílá vídeňské periodikum *Jahrbücher der Literatur* rozsáhlou statí se základními tendencemi českého národního vývoje. Českou *národnost* (v originále *Volksstamm*, česky to znamená též *kmen*, *národní kmen*) označuje Palacký jako nejznamenitější a nejpočetnější mezi Slovany, hned za Rusy a Poláky. Češi museli podle něj bojovat za udržení své národnosti a řeči hned od počátku svého usídlení v Čechách a na Moravě před více než dvanácti sty lety, zejména proti Němcům, kteří se opakovaně pokoušeli o jejich porobení a přenárodnění. Husitství vysvětlil Palacký jako spor, v němž se národní strany staly také stranami náboženskými, a ozbrojený boj byl také válkou národní. Žižka vedl své válečníky nejen na obranu nové církve, nýbrž i *českoslovanského národa* (v originále *böhmisch-slawische Nation*). Český *národ* (v originále *böhmische Nation*, přesně přeloženo: *národ obývající Čechy*, případně *Království české*) přitom nikdy podle Palackého nepatřil mezi dobyvatele. České 15. století chápal Palacký jako symbolickou legitimaci opravňující rovnocenné postavení Čechů (definovaných jazykově) mezi evropskými národy také v současnosti a budoucnosti. Český národ (jazykově) jako první v Evropě zahájil boj za svobodu proti absolutismu, ale po dvou staletích byl přemožen a měl být vymazán z dějin lidstva. Do ostrého protikladu postavil Palacký období po bitvě na Bílé hoře. Vyličil obrovské zbídačení země, ztrátu poloviny obyvatelstva

Čech a Moravy v důsledku nuceného vystěhovalectví, válečných hrůz, hladu, nemocí, a úpadek vědy, vzdělanosti. Čeština podle Palackého byla vždy zcela způsobilá pro vysoký stupeň vědecké kultury a svou tvořivostí nezaostávala za žádným novoevropským jazykem, spíše některé neslovanské jazyky předčila. Většina toho, co tvrdil, pravda nebyla, byla to lež.

Od tohoto výkladu je jen krůček k přesvědčení, že slovanští obyvatelé Čech (zemí českých) mluvící česky mají jediní nárok na zemi, jsou autochtonním obyvatelstvem, kdežto Němci jsou obyvateli alochtonními, přistěhovalci. Rozchod obou hlavních etnik v českých zemích byl takto Palackým v roce 1822, šest let po Bolzanově svědectví o vzájemné nenávisti obou zemských kmenů, ideologicky zdůvodněn a odstartován. Zatím jen pro české vzdělance ovládající němčinu.

V roce 1825 Palacký v návrhu na vydávání dvou časopisů v německé a české verzi pro Vlastenecké museum v Čechách zdůrazňuje, že „čeština byla historickým *národním* (*national*) jazykem a jazykem větší části lidu“.

V roce 1833 při zpracování hesla *Böhmen* (Čechy) pro Brockhausovu encyklopedii vylíčil Palacký dobu po bělohorské bitvě roku 1620 jako „nejsmutnější období české řeči a literatury“. Ještě více zde Palacký vyhrotil rozdíl oproti období předbělohorskému větou, že „snad nikdy neklesl národ s pozoruhodně vysokou kulturní úrovní tak rychle do nejhlubšího barbarství jako v tomto případě“. Česká národnost měla být morálně zcela zničena, protože Čech znamenal podle nového pojetí totéž co kacír a povstalec. Palacký připustil existenci osvěcenějších jezuitů, jako byl Bohuslav Balbín, ale při hodnocení celého pobělohorského období použil výraz *duchovní temno* (*geistige Finsternis*),

proti němuž ocenil až na malé výjimky jen literaturu českých exulantů v čele s Komenským a díla protestantských Slováků [Kořalka].

První díl *Geschichte von Böhmen* (Dějiny Čech) vyšel v roce 1836. Palacký v něm tvrdil, že bájnou kněžnu Libuši nedosadil na panovnický stolec *lid* (*Volk*), nýbrž Čechové. Podivně působí jím použitý výraz vztažený k období vlády knížat Boleslava I. a II. *dnešní Slovensko* (*gegenwärtige Slowakei*) a neméně nesmyslně se k roku 1041 vztahující název *vrch Žižkov* (*Žižkaberg*).

V létech 1844–1845 se Palacký pro Čechy stává velkou morální a politickou autoritou, posléze i Otcem národa. V březnu 1848 vychází 12 let po německém vydání první díl *Dějin národu českého v Čechách a na Moravě* v češtině, s názvem i textem odlišným od německé verze. Odlišnost textů německé a české jazykové verze se nedá vysvětlit novými historickými prameny nalezenými v létech mezi oběma vydáními a dodatečně zapracovanými. V českých vydáních byla Palackým historie mnohem více zmanipulována než ve vydáních německých. V českém znění se například psalo o *České říši*, v německém jen o *Čechách*, *římsko-německý trůn* v německém vydání byl v českém jen *římský*. Další interpretační zvláštnosti: Jana Žižku vylíčil Palacký jako upřímného demokrata (sic) opírajícího se o nižší vrstvy městské a venkovské a zcela nesmyslně trval na spřízněnosti vojenských způsobů ruských kozáků se starotáboritskými řády [Kořalka]. Českým vydáním dílů *Dějin národu českého* proniká Palackého výklad údajně heroických českých dějin mezi prostý lid neznající německy. Důsledkem je šířící se přesvědčení, že jen jazykoví Češi mají nárok na české země coby původní obyvatelstvo a německé obyvatelstvo jsou pouzí přistěhovalci.

Ve dnech 31. 3. – 3. 4. 1848 proběhlo ve Frankfurtu nad Mohanem v Paulskirche velké shromáždění liberálů a demokratů, tzv. předparlament, které rozhodlo o svolání národního shromáždění všech zemí Německého spolku (Deutscher Bund) na základě všeobecných voleb. Do Německého spolku patřily země Rakouského císařství, tedy i české země. Zvací dopis frankfurtského národního sněmu poslaný Palackému nikterak ne žádal, aby se Češi rozplynuli v německém národním státě, nahlížel na Čechy jako na část německého politického, nikoli etnického národa. Navrhoval vytvořit spolek svobodných národů, oslovoval Čechy jako bratry a spojence: „Vaši panovníci nosili německou korunu, vaši muži zasedali v německé radě, vaše města jsou sídlem německého vzdělání a vědy. Byli jsme vaší ochranou stěnou proti západu, vy jste byli naší záštitou proti východu. Důvěřujte nám, pro nás je národnost posvátnou. Ve jménu práva a svobody... přijměte místo, které vám v našem středu náleží.“ [Gielgold]

Bylo to marné volání. Palacký odmítl státoprávní začlenění českých zemí do německé říše a žádal udržení habsburské nadnárodní monarchie, přeměněné na soustátí rovnoprávných národů. Účast Čechů ve frankfurtském sněmu Palacký 11. 4. zamítl a dodal: „Pomyslete si říši rakouskou, rozdělenou na množství republik a republiček – jaký to milý základ k univerzální ruské monarchii... pouhá možnost ruské světové nadvlády... má ve mně toho nejodhodlanějšího nepřítele. Ne proto, že by byla ruská, ale proto, že by to byla světová nadvláda.“ [Klimek 2003–2] Ve zdůvodnění absence české účasti ve Frankfurtu Palacký napsal, že požadavek spojení českého národa s německým v jednom státě je návrhem novým, který on za svou osobu ne-

může přijmout [Kořalka]. I když tím myslel Němce z německých zemí Německého spolku, bylo to možné aplikovat i na Němce českých zemí.

Havlíček oponoval velkoněmecké ambici frankfurtského sněmu jinak, agresivněji: „Dunaj jest řeka slovanská, Dunaj jest náš... Nám Čechům naznačil osud čestné, ale nebezpečné místo první bašty slovanské na západě: hájili jsme hory své tvrze po tolika věků se ctí, budeme je hájiti posud, a Dunaj bude naše slovanská řeka, Rakousko bude slovanská říše. Padneme my Čechové – veta bude po slávě Slovanů svobodných západních, veta bude po Rakousku!“

Česká politika žila v období 1848–1849 neskrývanou nadějí, že její představitelé stanou v čele nového federalizovaného Rakouska, v čele onoho Rakouska, jehož mocenské těžiště se z logiky početní převahy a přirozenosti nově přiznaného politického principu nacionalismu posune ve prospěch slovanských národů [Doubek].

Slovanský sjezd v Praze (spíše austroslovanský, z Ruska se zúčastnily jen dvě osoby) se konal v červnu 1848 a Palacký v zahajovacím projevu zvolal, že jeho životní úkol byl dovršen, protože jeho oči spatřily vidinu budoucí slávy slovanského kmene. Palackého vystoupení zcela relativizovalo jeho výrok o Rusku a rozdrobené říši rakouské z jeho dopisu do Frankfurtu. Palackému názor na potřebnost Rakouska z dopisu do Frankfurtu stejně nevydržel, po návratu z pouti do Moskvy roku 1867 se stal přesvědčeným rusofilem a oddal se mystické víře ve slavný osud Slovanstva [Brod 2002]. Češi se cítili být národem vyvoleným. Při kladení základního kamene pro stavbu Národního divadla v Praze v roce 1868 pravil Rieger: „Jsme šlechtou mezi národy.“ [Podiven]

„České etnikum bylo méně vyspělé, jeho životní úroveň

byla nižší (než Němců českých zemí), populační křivka zato strmější... Industrializace německých oblastí v německých sídelních oblastech lákala jazykově české dělníky. Ti tam tvořili významné menšiny... Růst periférií vnitrozemských měst (i vysloveně vnitrozemská města byla převážně německá, okolní venkovské oblasti zase převážně české) obdobně měnil jejich národnostní poměry v německý neprospěch. Čeští zástupci (jazykově) pronikali do městských rad a vedli si tam útočně. Když v roce 1861 dosáhli v pražské městské radě většiny, prosadili zrušení německých škol v metropoli dvojjazyčné země (toto pošetilé usnesení muselo být sistováno vládním zásahem, poznámka v originálu). Tuto českou expanzi navíc podporovaly liberálnější volební řády, které postupně snižovaly daňový voličský census. K tomu je nutno přičíst rostoucí radikalismus české politiky a její nerealistické stupňování národních resp. státoprávních požadavků, jejichž podtext byl protiněmecký. Nepřekvapí, že se čeští Němci cítili stále ohroženější, že spatřovali i v oprávněných českých vymoženostech součást (jazykově) české invaze a že se jim jejich vyhlídky na soužití ve společné zemi jevily neradostně. Propadli úzkosti a obavám, které pozdější německá historiografie diagnostikovala jako Abwehrpsychose (Abwehr = obrana, obranná psychóza). Nebylo nikoho, kdo by zvážil neblahý stav věcí a upozornil na jeho zlověstnost... Bylo tu i několik intelektuálů z národnostně smíšených rodin, kteří byli schopni nadhledu a o této bolesti bezpochyby věděli, nikdo z nich však otevřeně nevystoupil.“ [Podiven]

Český státoprávní požadavek byl formulován v roce 1848 v době, kdy nepředpojatá mysl ještě nemohla racionálně uvažovat o české státnosti. Češi hledali proto nějakého *deum ex machina*, který by jim pomohl; spoléhali na

zahraniční zápletku, na válečnou katastrofu, po níž by nastala pax franca, pax russica apod. a oni by pak byli těmi šťastnými, jimž osud splnil přání, navenek dosud zastírané pokryteckou loajalitou k rakouskému státu, úctou k panovníckému domu atd. Dějiny jim posléze toto přání první světovou válkou splnily, byť pro „českou věc“ nebyla vůbec vedena.

Skrývanou českou touhou bylo nějak skoncovat s němečtím a Němci v českých zemích. Územím kýženeho státu nemělo však být území českého jazyka, nýbrž území někdejšího Království českého. Úsilí o zrovnoprávnění češtiny bylo vyvoláno touhou po české hegemonii. Odtud trvání na požadavku, aby byly české země jako celek územím úředně dvojjazyčným. Rakouská vláda tomu vyšla vstříc tzv. Stremayrovým nařízením z roku 1880, tj. zrovnoprávněním češtiny ve vnějším úřadování: české podání muselo být kdekoli v Čechách a na Moravě česky i vyřízeno.

Stremayrova jazyková nařízení vlastně jen kodifikovala dosavadní usus. Jejich následkem byla vyšší potřeba dvojjazyčných úředníků pro ryze německé sídelní oblasti. Protože Němci českých zemí znali česky většinou jen nedostatečně nebo vůbec, stávali se takovými úředníky hlavně dvojjazyční Češi. To, co se navenek jevilo pouze jako prosazování jazykové rovnoprávnosti, byl boj o českou hegemonii ve správním a justičním aparátu. Německá snaha čelit tomu uznáním rozhraničení jednojazykových území českých a německých byla Čechy ostře odmítána; znamenalo by to „rozdělení země“, která přece jednou měla být celé českým státem. (Navzdory tomu Masaryk i Beneš až do vypuknutí světové války zastávali názor, že přísné oddělení obou jazykových skupin v českých zemích do jednojazyč-

ných oblastí je naprosto nezbytné.) Česká naděje na počestění Němců vzrůstala nejen infiltrací českých úředníků do německých sídelních území českých zemí, nýbrž i imigrací českého dělnictva za práci do sudetoněmeckých průmyslových oblastí.

„Dvojjakost české mysli, původně vyvolaná nepoměrem mezi přáním a realitou, se projevovala rozmanitě, vesměs však rozporem mezi slovy a skutky: rakousky státotvorná prohlášení versus protirakouské výtržnosti provázené sympatiemi celé české veřejnosti; loajalita k zahraniční politice rakouského státu versus favorizování protivníků rakouské říše; proklamovaný respekt k německé kultuře plus faktická závislost na ní versus protiněmecká zášť. Tato dvojakost českou mysl hluboce demoralizovala. Podlamovala sebedůvěru i schopnost zvažovat vlastní síly, vedla k neupřímnosti, ke skrývání skutečných vlastních pohnutek, ke kolísání mezi velikášskou lehkomyšlností a poraženectvím, mezi vnějškovou způsobností a uličnickou nevázaností.“ [Podiven]

„Český nacionalismus není z jednoho kusu. ‚Horoucí láska k vlasti‘ je jedním z dvojčat; druhým je vychytralost, případně poníženost. Česká bojovnost je proto většinou slabošská, výtržnická. Český realismus je většinou neupřímný; je spíše bezzásadovým oportunismem. Pouze s vědomím této demoralizovanosti lze pochopit rozpornost vyhlášených českých národních programů a křivolakosti a nedůslednosti české politiky.“ [Podiven]

Palackému jeho názor na potřebnost Rakouska z dopisu do Frankfurtu nevydržel, po návratu z pouti do Moskvy roku 1867 se stal přesvědčeným rusofilem a oddal se mystické víře ve slavný osud Slovanstva [Brod 2002].

THOMAS JOHANN MASÁRIK

Obdobně jako Beneš si měnil jméno a to hned vícekrát: z Masárika (tak byl zapsán v matrice) na Masarika v křestním listu vystaveném v Hodoníně v roce 1868, později na Masaryka, vypustil Johanna, pak po americkém způsobu včlenil příjmení manželky za svobodna na Thomas Garri-gue Masaryk, aby naposledy si změnil křestní jméno z Thomase na Tomáše.

Otec byl negramotným kočím z dnešního Slovenska, který znal jen pár slov německy, matka, Moravanka, panská kuchařka mluvící jen německy, o deset let starší než její ženich, dovedla česky (slováckým dialektem) jen několik nejn nutnějších slovních obrátů. Takový sňatek byl mesali-ancí. Prvorozený Thomas Johann se narodil necelých sedm měsíců po svatbě. Otázkou je, zda Masarykův matrikový otec nebyl vlastně Maďar, protože Tomáš po celý svůj život tajil, že zná maďarsky. Čeští historici trvají na tom, že otec byl Slovák, u matky uvádějí, že byla poněmčená Moravanka – její nedostatečná znalost češtiny se nedala popřít, i Tomáš Masaryk přiznával, že s ní jako děti hovořili výhradně německy.

Masaryk podporoval národní racionalismus a protikato-lické hnutí, měl velký vliv na prohloubení kultu Jana Husa, oslabil v Česku vliv marxismu, dějiny vykládal protestant-sky a přinejmenším tendenčně, před první světovou válkou přispěl ke zmírnění protiněmeckého boje a snažil se posu-novat české smýšlení od východního mýtu k západní inici-ativní kritičnosti. Na základě Palackého výkladu dějin vnesl do českých dějin mýtus o holubičí povaze českého národa.

Tento výmysl se nesnáší se skutečností, že z Českého království směřovalo do cizích států více válečných a loupežných výprav než opačným směrem.

Podivuhodná byla i jeho vlastnost snášet se s cizími názory do okamžiku, než pro něj vyvstala nutnost je z praktických důvodů zavrhnout. To mělo podle Emanuela Rádlu za důsledek, že se za jeho názory vydávaly i názory jeho přátel. Masaryk nevypracoval žádnou svou myšlenku systematicky v teoretické rovině, nýbrž psal a vykládal úryvkovitě podle denní potřeby, většinou vlivem nějaké politické události. Z jeho díla je jasné, co mají Češi zavrhnout, čeho se vyvarovat, leč čím pozitivním to nahradit, v nich většinou chybí [Rádl].

Zachoval se záznam rozhovoru Karla Kramáře s Masarykem ve Vídni hluboko před první světovou válkou. Kramář mu položil otázku, zda ví, proč jej všichni mají za proroka. Masaryk nevěděl, a tak Kramář pokračoval: „Všechny problémy nadhodíte a žádný do konce nedomyslíte. Ale všichni, kteří vás poslouchají, věří, že je máte vždycky domyšleny.“ Masaryk mu dal za pravdu [Pernes 2006].

Hledal všude člověka tam, kde ostatní viděli jen Čecha. Hledal pravdu, kde jiní viděli jen vlasteneckou sílu. Mluvil o mravnosti tam, kde okolí fantazírovalo o slávě. Víře v čisté lidství dal po příkladu Herderově jméno humanita. Ale přesto má Masarykova filozofie nebezpečně blízko k pangermanismu a filozofiím totalitních režimů. Odlíší se se pouhým detailem – onou humanitou stavěnou nad národ a stát. Podle Masaryka je cílem státu zastřešení národa, nikoli jednotlivce. Ze stejného filozofického přístupu vycházejí i totalitní režimy, kde národ, proletariát, korporace, jednoduše celek je nadřazen jedincům, kteří ho tvoří, a je-

jich individuálním právům. Masaryk používal termín humanita bez náležité definice, což mu ale vůbec nevadilo, aby z humanity nevycházel při svých dalekosáhlých generalizacích.

Masarykova pojednání o aktuálních českých problémech v mocnárství se vyznačují podle Petra Příhody střízlivým realismem. „Jde-li naproti tomu o věci obecné a nadčasové, o filosofii, náboženství, o českou otázku vůbec, překvapuje jeho nejasnost, nedůslednost a rozporuplnost... Způsob jeho myšlení lze sledovat v jeho nejvýznamnějším spise o problematice češství, v ‚České otázce‘ (1895). Je konfušní, nemile povrchní a chvatné. Svádí k zneužití jednotlivých myšlenek jako demagogických hesel. Neupřesňuje pojmy, srovnává nesrovnatelné. Nedůslednost a nesoustavnost znemožňuje navazovat a pokračovat; naopak, nutí od začátku až do konce kriticky glosovat. Základní ideou českého obrození je dle Masaryka *idea humanitní*. A nejen obrození, ale i českých dějin, třebaže zůstalo nevysvětleno, proč a v jakém smyslu mají dějiny nebo i jen jejich část ideu. ‚Humanita, čistá člověckost skutečně není než ideál všeobecného bratrství, ideál naší Jednoty, ideál vpravdě český‘... Co je to humanita čili člověckost? Jednou je to prostá láska k bližnímu, jindy slogan Francouzské revoluce; též idea národní a sociální je ‚projevem‘ ideje humanitní. Socialismus je jedním z čelných hnutí humanitních, stejné tak i jiná hnutí, jimž Masaryk věnoval jednotlivé kapitoly ve svých ‚Ideálech humanitních‘ (1901). Není tu vskutku obtížné usvědčit Masaryka jeho vlastními výroky z naprosté myšlenkové konfúze a jeho pokus o národní filosofii ze ztroskotání. Humanita, tento všeobsáhlý, bezobsažný, vlastně tedy nepotřebný pojem se má přitom stát jejím úhelným kamenem, vodítkem politických programů

i duchovního života... Masarykova nechuť k filosofii, která mu byla vždy odpudivě ‚školskou‘, i jeho diletantský exkurs do historiosofie měly neblahý účinek. Posílily již tradiční novočeskou nefilosofičnost a zatížily české národní vědomí – zejména později, po dosažení státní samostatnosti – novým břemenem jalových fikcí.“ [Podiven]

Světovou válku nazýval Masaryk *světovou revolucí* (jeho paměti mají titul *Světová revoluce*) a sám se označoval hrdě za revolucionáře. Následkem toho považoval ruské bolševiky zcela nesmyslně za své *spolurevolucionáře*. Během války zcela popřel svůj předchozí názor, že Německo a Rakousko-Uhersko jsou ústavní systémy zaručující obyvatelstvu občanská práva, začal je pranýřovat jako teokracie, se kterými demokracie vedou boj v zájmu obnovení práv malých národů, což byla Masarykova vědomá lež, protože i některé země bojující proti Centrálním mocnostem byly teokraciemi. Masaryk se během války změnil z předválečného nenapravitelného pacifisty a idealisty, jak se sám označoval, na militantního propagandistu bez jakýchkoli skrupulí [Kalvoda 1998].

Masaryk nijak nevystupoval proti bolševické revoluci v Rusku, naopak. Jan Herben zaznamenal v knize T. G. M.: „Když nás Ukrajinci žádali o účast v boji,” (jednalo se o boj po vyhlášení samostatné Ukrajiny proti ruským bolševikům, po jejichž boku bojovali i bolševici ukrajinští) „řekl jsem jim: Ne, pánové! Vaši bolševici jsou strana a vy bojujete proti vlastním lidem!” V Kyjevě v únoru 1918 Masaryk prohlásil: „Řekl jsem spojencům otevřeně: Nebojím se vítězství bolševiků. Bolševická vláda jest demokratická, socialistická.“ Historik Josef Pekař o něm napsal, že byl od počátku ruské revoluce „horlivým obhájcem bolševické revoluce všude tam, kde bolševici přístupu a sluchu neměli“.

V knize Nová Evropa, kterou Masaryk dokončoval v Petrohradu, zatímco probíhal bolševický puč, později nazývaný Velkou říjnovou socialistickou revolucí, a pod okny jeho hotelu pobíhaly bolševické bojůvky, najdeme vysvětlení jeho postoje. Rusko musí být podle něj silné, aby mohlo být oporou malým východoevropským a středoevropským státům proti pangermánství. Zapomněl snad, jak si ruský a německý stát rukou společnou a nerozdílnou rozdělily v 18. století Polsko? Nerozpoznat imperiální ambice ruského státu, totalitní charakter bolševického převratu, kterému byl fyzicky přítomen, o jehož cílech byl zpraven na místě z první ruky, jsou fatální omyly profesora a státníka, který byl pokládán za předního znalce Evropy a Ruska. Ve svém antigermánství šel tak daleko, že během první světové války radil Woodrowu Wilsonovi, aby státy Dohody Německo vojensky zcela zničily a obsadily Berlín. K tomu sám Masaryk ve Světové revoluci: „Prezident (Wilson) byl snad silnějším pacifistou než já.” Kde asi zůstalo Masarykovo heslo: Ježíš, ne César?

Ve Světové revoluci popisoval Masaryk, jak si představuje součinnost domácích Němců: „V demokracii se rozumí samo sebou, že každá strana, jakmile uznává politiku státu a stát, má právo na účastenství ve správě státní. Ba sama má k tomu povinnost.” Práva menšin v demokratickém státě nevyplývají z uznání nebo neuznání vládnoucí politické moci, nýbrž musejí být předem zaručena, například ústavou. Menšiny se nemají podílet jen na správě státu, nýbrž též i na organizaci státu. Zde Masaryk zaměňuje demagogicky a svévolně práva politické strany a práva národnostních menšin. Práva menšin musejí být dostatečným způsobem zaručena, protože v zastupitelské demokracii

není národnostní menšina schopna se prosadit proti většině, právě v důsledku toho, že je menšinou. Emanuel Rádl píše: „A není-li zaručeno právo národnostních minorit na organizaci státu, postrádá stát oprávnění své existence“ [Rádl]. To byl případ první republiky.

Masaryk si nebezpečí z nerovnoprávnosti národů ve státě po určitou dobu uvědomoval, protože v rozhovoru s novinářem Felixem Saltenem skepticky podotkl: „Dosáhli jsme příliš mnoho, naše republika je pouze horším vydáním starého Rakouska.“ [Lorenz 1987] Masaryk uznával coby národ pouze národ kmenový, nikoliv smluvní. „Národnost projevuje se prakticky jazykem... Jazyk slouží jako výrazový prostředek citům a myšlení člověka... má ohromnou důležitost sociální – umožňuje styk lidí... Národnostní princip se jeví jako... láska k mateřtině a celému bytu lidí, mluvících stejným nebo velmi příbuzným jazykem.“ [Klimek 2003–2]

TGM v poselství k Revolučnímu národnímu shromáždění 22. 12. 1918: „Území obývané Němci, jest území naše a zůstane naším... My jsme vytvořili stát; tím se určuje státoprávní postavení našich Němců, kteří původně do země přišli jako emigranti a kolonisté. Máme plné právo na bohatství našeho území, nezbytného pro průmysl náš i Němců mezi námi. My nechceme a nemůžeme obětovati naše značné menšiny české v tak zvaném německém území.“ [Kovtun] Konstatujme, že v německých sídelních územích žilo v roce 1919 odhadem jen necelých pět procent českého obyvatelstva.

O den později, 23. 12. 1918, pronesl v Německém zemském divadle v Praze (Štávkovo divadlo) ke shromážděným německy mluvícím obyvatelům Česka: „Děkuji pražským Němcům za jejich důvěru, kterou mě poctívají. Buďte

ujištění, Němcům našeho obnoveného státu se dostane plné rovnoprávnosti... I já doufám a přeji si, aby dnešní večer byl jen prologem – smím-li se tak vyjádřit – k velkému dramatu, jež bychom my a Němci v naší společné vlasti mohli a směli sehrát.“ [Kovtun] V jedné z obou svých řečí, pronesených během dvou dnů, zcela očividně lhal.

Ve své řeči k Revolučnímu národnímu shromáždění 22. 12. také řekl: „Organisovali jsme za hranicemi všechny naše kolonie emigrantské.“ Ve skutečností české a slovenské kolonie v zahraničí naopak zorganizovaly česko-slovenský zahraniční odboj. „Nevzali jsme od Spojenců ani krejcaru – zdůrazňuji to, protože naši odpůrci mluví o ruských, anglických a jiných penězích. A stejně zde konstatuji, že jsme za celou tu dobu pobytu v zahraničí neužili ani jediné nepravdy proti našim nepřátelům, ani jedné z těch tak zvaných diplomatických chytrostí – tak čestný politický boj, tak čestná revoluce, smím říci, sotva kdy byla provedena.“ [Kalvoda 1998] Byly to nehorázné lži.

Masaryk 10. 1. 1919 vůči francouzskému deníku *Le Matin* prohlásil: „Naše historické hranice téměř souhlasí s hranicemi etnografickými. Pouze v severním a západním okraji českého čtyřúhelníku existuje německá menšina, která vznikla následkem silné migrace během posledních staletí. Pro tyto cizáky se vytvoří asi určitý modus vivendi, a když se osvědčí jako loajální občané, je dokonce možné, že jim náš parlament aspoň v oblasti veřejného školství dovolí nějakou autonomii. Konec konců jsem přesvědčen, že před námi stojí rázná degermanizace těchto území.“ Na počátku mírové konference v Paříži zveřejňuje Masaryk ve francouzském deníku záměrně lži a proklamuje budoucí nepřipustné zacházení s národnostní menšinou v československém státě.

Nebyl prost rasových předsudků. Když v roce 1921 přinesl Jiří Stříbrný Masarykovi, pověřen Antonínem Švehlou, návrh složení nové vlády, dostalo se mu odpovědi: „To nejde, to vám nepodepíši. Jednoho žida bych snesl, ale dva jsou moc.“ Je známo i prezidentovo opakované přitakávání předsudkům Američanů vůči černochům [Klimek 1996]. Masaryk jako prezident prohodil ke svému tajemníku Vladimíru Kučerovi a ten to zaznamenal, že v něm vyvolávalo odpor, když se musel dotknout žida [Klimek 1996].

Významný sociolog Emanuel Chalupný o Masarykovi v roce 1911 napsal: „Jest to duch bohatý a zajímavý, ale vnitřně chaotický, plný náběhů, ale nedodělaný. Samolibý démon, který šíleně se žene za ctižádostí a kterému všichni lidé kromě Machara nejsou než nástroji... cení je, dokud mu slouží, hanobí je, když jich už nemůže zneužívat... Zjev jeho tisíce lidí vespolek rozeštvál. Kvasivý bacil bez dostatečného pozitivního obsahu. Stále mluví o krisích, vyvolává krise, sám jest vtělená krise. Rád by všechno ‚ujasňoval‘, protože jest sám temný a neujasněný. Kalí vodu a myslí, že ji ujasňuje. Slepá síla bez ušlechtilé kázně, negace bez organické schopnosti tvůrčí. Postavte jej do kteréhokoliv oboru, všude projeví pozoruhodné postřehy, ale nikde neprovede dokonalé dílo. Pěstuje sociologii a podkopává zároveň její principy. Torso velkého talentu. Hrbolaté zrcadlo, odrážející svět znetvořeně. Jakou karikaturu udělal z českých dějin, z Dobrovského, Jungmanna a jiných našich velikánů. Bludná kometa vlekoucí za sebou ohon beztvarych částic, ale neschopná uživiti kohokoli svým záhadným přísvitem: zrádný vír, jemuž silní plavci odolají, ale v němž slabí utonou.“ [Chalupný]

Historik Antonín Klimek soudil o něm 85 let později:

„Před světovou válkou patřil T. G. Masaryk k nejvýraznějším osobnostem u nás. Ale také k nejspornějším. Politizující profesor filozofie na Karlově univerzitě... poslanec vídeňské Říšské rady, bojovník proti katolicismu, zpátečnickým trendům doma i v cizině, avšak též pohrdavý odpůrce liberalismu. Proslulý bojem proti antisemitismu v Hilsnerově aféře, ale i z odvážných obran Jihoslovanů, obžalovaných neoprávněně Vídní... Odvážně bořící proti náladám Čechů legendu jejich pyšně uctívaných, jenže podvržených Rukopisů, aby záhy sám vytyčil na odkazech protestantismu zbudovanou legendu našich dějin a tradic, a současně člověk, věřící svého času, že je povolán založit nové náboženství... Autor provokativních a provokujících tezí a otázek, na něž často nalézal chybné odpovědi, které ale vyburcovaly ostatní k tomu tak klíčovému: Myslet, promýšlet!“

Zdeněk Kalista to vyjádřil lapidárně: „Kdyby TGM lépe porozuměl české otázce v dějinách, usiloval by pouze o reformování a zachování Rakouska-Uherska... rozbil je nikoli jako Čech, bojující za práva českého národa, ale jako cizí Evropan, bojující pomýleně za demokracii proti theokracii.“

Předseda sudetoněmecké sociální demokracie Wenzel Jaksch tvrdil: „Masarykova politická filozofie nebyla filozofií, protože filozofie je důsledné uplatňování řady principů, byla směsicí pravdy, lži a protikladů, doktrínou čisté účelnosti, která pod maskou demokratické etiky vyhovovala specifickým potřebám velkočeské mocenské politiky. Následkem bylo rozšíření směsice politických bludů, které morálně narušily myšlení dvou generací.“ [Jaksch 1990] Dodejme, že neblahý vliv Masarykovy pseudofilozofie je znatelný dodnes.

Milan Machovec o Masarykovi vlídně shrnul: „Mnozí

křesťané i mnozí ateisté v něm často shledávali přímo prototyp křesťana, ano až nečasové zosobnění přežitků středověké zbožnosti v epoše již převážně nenáboženské, někteří theologové i zasvěcenější ateisté zase zjišťovali, že vlastně není ani elementárních předpokladů přiznat mu křesťanství vůbec... Jedněm byl odůvodněně jedním z nejpozoruhodnějších filosofů všech dob, druzí tvrdili neméně zdůvodněně, že filosofem vůbec není... Profesionálním odborným filosofům byl spíše moralistou či politikem, popřípadě něco mezi esejistou a kazatelem: vždyť ani nevytvořil filosofický systém ani se nezařadil do jisté „školy“, což mu odborní filosofové nemohli odpustit. Politikům zase byl spíše filosofem, utopistou, něco mezi neškodným snílkem a nebezpečným buřičem se střídavými sklony sem či tam; teprve výrazný životní úspěch je donutil vzít jej vnějškově vážně – ale ovšem i pak vždy s výhradami. Ale ani pak se neshodli v ničem: jedněm byl jakožto filosof spíše pozitivistou, druhým byl odpůrcem pozitivismu. Jedni v něm shledávali hloubky nejpozoruhodnější, druzí v něm nenašli kromě několika aforismů ani jednu pořádnou vlastní myšlenku. Vědečtí specialisté sotva že mu vůbec uznali elementární universitní kvalifikaci – v jejich očích byl spíše něco mezi žurnalistou a demagogem – a „pořádnou vědu“ podle jejich stavovských představ nikdy nedělal.“ [Machovec]

Masaryka ovládaly po roce 1914 dvě utkvělé představy promítající se do jeho počínání – patologická nenávist vůči Habsburkům a nemenší odpor k římskokatolické církvi.

NÁRODNOSTNÍ MENŠINY

Rakouské mocnářství a jeho ústava pojem menšin neznala. Taktéž nebyl v Předlitavsku (v říši bez Uherského království) ustaven úřední jazyk, i když v rakouském Slezsku byly činěny pokusy o jeho nastolení. Češi, před válkou autonomisté a federalisté, se stali založením republiky rázem vášnivými obhájci centralismu a státního jazyka československého. ČSR byl národní stát založený na jazykovém pojetí národa a ve svém přístupu k menšinám se přičila demokratickým principům. Situace byla o to vážnější, že podle sčítání lidu v roce 1921 bylo v republice 3 124 390 lidí německé národnosti a 6 727 038 Čechů bez Slováků, tedy německá menšina v československém státě byla procentuálně vůbec největší národnostní menšinou v Evropě (v Čechách tvořili 37, na Moravě 25 a ve Slezsku 50 % obyvatelstva) a Češi neměli ve státě ani většinu. A co hůře: k přípravě ústavy nebyly národnostní menšiny připuštěny, ani ji s nimi nikdo nekonzultoval.

Výše uvedené údaje ze sčítání lidu nejsou zcela spolehlivé, Čechů ve skutečnosti bylo ve státě méně, protože sčítací komisaři mohli národnost stanovovat proti vůli sčítaných a využívali to k jejich přiřazování ke státotvornému národu. Češi hlásali, že předválečný (rakouský) census v roce 1910 byl zfalšován ve prospěch německy hovořících, protože se neudávala národnost sčítaných, nýbrž obcovací jazyk. Židé se před válkou hlásili hojně k německému jazyku a kultuře a tak v preventivní snaze snížit počet Němců v československém státě se ustavila národnost židovská, což mělo za důsledek, že když se k ní žid přihlásil, ztratil

práva na výhody, platící pro domácí Němce, protože s úřady jednat německy v místech, kde byla alespoň 20% německá menšina, nesměl, neboť k ní již nepatřil, navzdory tomu, že jiný jazyk než němčinu neovládal.

Aby se užívání německého jazyka co nejvíc omezilo, rozeznávaly se státní úřady od státních podniků, jako jsou například dráhy, pošta, tabákové továrny a podobně. Jedině úřady směly pouze v oblastech s více než 20% německou menšinou jednat s domácími Němci německy, s Němci odjinud (z Rakouska, Německa, Švýcarska, jižního Tyrolska a podobně) a s cizinci snažícími se porozumět německy bylo úřadům jednat německy zakázáno. Státní podniky musely jednat vždy, i s domácími Němci, a to i v oblastech s více než 20% německou menšinou, ve státním jazyku československém. Obdobně se to týkalo všech dalších národnostních menšin v ČSR. Nejdále šel článek jazykového nařízení, podle něhož vláda mohla žádat, aby se užívalo češtiny všude tam, kde vláda uzná, že to vyžaduje veřejný zájem. V praxi byly hostince povinny mít všude, i v ryze německých sídelních oblastech, kde téměř žádný Čech nežil, české nápisy a české jídelní lístky [Rádl].

Masaryk sice po válce uvažoval o vytvoření německé samosprávy ve dvou až třech župách, velikostí odpovídajících krajům [Staněk 1992], ale nenalezl odvahu jít švýcarskou cestou, slibovanou jako model vhodný pro ČSR Benešem na mírových jednáních (viz níže). Masaryk po válce proti českému nacionalismu již nevystoupil. Co toho bylo příčinou, není známo. Zřejmě touha být nejvyšším představitelem státu, jakýmsi monarchou (Masaryk na koni). Kdyby se českým šovinistům vzepřel, nemusel by býval být opět zvolen prezidentem.

Emanuel Rádl to vyjádřil ve smyslu Rennerova návrhu

národnostního soužití pro Předlitavsko z roku 1899 přesně: „Národnost by měla být vymezena tak, jako jest vymezena církev, má mít svá svrchovaná práva, pokud se týče kulturního života, a v tom ohledu se stát nebude míchat do zájmů národnostních, jako se nemá míchat do otázek vyznání náboženského. V ostatním ohledu občané různých národností podléhají státu, tak jako členové církví mu podléhají v ohledu hospodářském, sociálním či trestním. Ve střední Evropě jde na prvním místě o jazyk. Protože jazyk jest jistě původním a přirozeným právem každé národnosti, vstupuje její jazyk jako konstitutivní element do organizace státu: stát musí mluvit řečí svých národností a administrace se musí upravit tak, aby jazyk německý byl tak svobodný jako český.“ [Rádl] Ale tomu se Češi po celou dobu první republiky zubí nehty bránili.

Národní socialista a ministr obrany Václav Klofáč na schůzi o velikonočním pondělí 1919 hovořil o Československu jako o *Švýcarsku vyššího řádu*, což se později citovalo tisku jako *nové Švýcarsko ve větším stylu* nebo jako *vyšší Švýcarsko*. Sudetoněmecký sociální demokrat Wenzel Jaksch později varoval: „Jsem přesvědčen, že Československo může být budováno jako střeoevropský pendant Švýcarska. Nezapomínejme však, že vzorové národnostní právo Švýcarska bylo zbudováno na tom, že všichni Švýcaři se společně hlásí ke svobodě. Ve Švýcarsku totiž neexistuje strana, která si nařiká na útlak jen proto, aby se co nejdříve dostala do situace, kdy ona sama bude moci utlačovat druhé.“ [Brügel 1967]

Beneš na mírových jednáních v Paříži několikrát ujistil mírovou konferenci, že Němci budou v ČSR požívat menšinových práv, a ve spojencům předloženém Mémoire III napsal: „Němci v Čechách dostanou všechna práva, která

jim přináleží, budou mít stejná práva jako Čechoslováci... Všechny úřady budou přístupny všem státním občanům. Jazyk menšin bude všude povolen. Žádné menšině nebude nikdy odepřeno mít své školy, soudce a soudní dvory... Němčina bude druhým zemským jazykem... Politický systém bude podobný švýcarskému a bude v Čechách nastolen nejenom proto, že Čechoslováci jsou a vždy byli pro duchnutí nejhlubším smyslem pro demokracii, právo a spravedlnost.“ V tomto memorandu Beneš také tvrdil, aniž k tomu poskytl sebemenší důkaz, že: „(1) čeští Němci netvoří jeden celek, řádně organizovaný a sledující určitý cíl, (2) nemají žádné vůdce, těšící se důvěře lidu a v Čechách neexistuje žádné opravdu silné lidové hnutí, oprávněné dovolávat se zásady práva národů rozhodovat o svém osudu, (3) naopak ti z Němců žijících v Čechách, kteří jsou v současnosti schopni jasně formulovat politickou myšlenku, prohlašují chtě nechtě, že jejich ekonomické zájmy je nutí, aby dali přednost česko-slovenskému státu před velkým Německem; spojení Německých Čech s Německem je iluzí.“ [Kalvoda 1998]

I Benešova dodatečná nóta mírové konferenci z 20. 5. 1919 začíná příslibem: „Československá vláda má v úmyslu svůj stát organizovat na základě převzetí národnostních práv obsažených v švýcarské ústavě a ve Švýcarské konfederaci uplatněných, to znamená, že chce učinit z Československé republiky určitou obdobu Švýcarska.“ [Kalvoda 1998, Schultze-Rhonhof 2008] Dále uvedl: „V praxi bude němčina druhým zemským jazykem a bude se běžně používat ve správě, před soudy a v ústředním parlamentu na základě rovnosti“ [Jaksch 1990].

Memorandum a nóta svědčí o tom, že Beneš neměl

o švýcarských poměrech ani ponětí. Švýcarsko nezná národnostní práva, švýcarská ústava neobsahuje pojem národnost, vše je postaveno na jediném národě švýcarském se čtyřmi jazykovými skupinami a na pravidlech používání těchto jazyků v politice. Nejedná se tedy o federaci národností, tím méně národů, nýbrž o federaci kantonů, jimž některé své pravomoci předaly jednotlivé obce. Jazykové hranice jsou ve Švýcarsku jasně definovány a chráněny.

Beneš v Paříži na mírové konferenci nepravdivě udával, že Němců je ve státě jen 900 000 (podle jiných zdrojů 800 000 až 1 500 000) a že sídlí na území zvláště dohromady jen 8000 km² ve čtyřech lokalitách – ve skutečnosti žili na území o ploše 30 500 km², což je téměř stejná plocha jako je rozloha Belgie [Jaksch 1990]. V Mémoire III Beneš napsal, že Rakousko-Uhersko zfalšovalo při předválečném sčítání lidu počet Němců v českých zemích o 800 000 až 1 000 000 ve prospěch Němců. Že lhal, jednoznačně prozradily výsledky československého sčítání lidu v roce 1921. Mocností na mírových jednáních tvrdil Beneš i takový nesmysl, že většina dělníků v sudetoněmeckém průmyslu jsou Češi, že v pohraničí českých zemí neexistují čistě německé okresy, ale pouze smíšené s podílem českého obyvatelstva v průměru mezi 30 až 35 %. Census v roce 1921 též ukázal, že přibližně 90 % německého i českého obyvatelstva bydlí v národnostně nesmíšených sídelních územích [Habel 2003].

Poznámka. Výše uvedené Benešovy sliby učiněné oficiálně jménem československé vlády na mírových jednáních v Paříži v roce 1919 byly v ČSR utajovány až do 10. 10. 1937, kdy Beneš musel reagovat v deníku *Prager Presse* pod kryptonymem X. Y. na výtky Sudetoněmecké strany (SdP,

Sudetendeutsche Partei), proč sliby učiněné na mírové konferenci nesplnil, protože utajení bylo prolomeno publikací tehdejších Benešových memorand v publikaci Hermanna Raschhofera vydané v Berlíně roku 1937 [Raschhofer].

Mírová konference po Benešově podání z 20. 5. 1919 s ulehčením uzavřela: „Postavení Němců v Čechách je přirozeně zcela jiné (než postavení Maďarů a Rusínů). Němci byli ještě před několika málo lety představiteli dominujícího vlivu ve státě. Tvoří vysoce rozvinutý, velice zdatný element a v minulosti byli kmenem velmi agresivním. Je zřejmé, že blahobyť a možná i sama existence nového státu bude záviset na tom, s jakým úspěchem stát začlení do svých řad Němce jakožto občany sobě nakloněné. Právě velikost tohoto úkolu z něj činí úkol od základu jiného charakteru, než jakým by byla pouhá ochrana jiných menšin, jíž se měla zabývat Komise. Je to úkol, který zasahuje hluboko do srdce všech institucí, takže jeho řešení bude pravděpodobně nejlépe přenechat Čechům samým. Komise obdržela... od dr. Beneše sdělení, v němž ji tento informuje, že je úmyslem současně vlády přistupovat k Němcům s maximální liberálností. Návrhy, jež činí, daleko přesahují cokoli, co se komise cítila být oprávněna sama navrhnout. Za daných okolností je tudíž přesvědčena, že by bylo moudřejší od zvláštních zmínek o Němcích upustit.“ [Miller, Brügel 1967] Toto usnesení nebylo nikdy v ČSR zveřejněno.

Faktem je, že definitivní ústavní listina ČSR byla vypracována a schválena 29. 2. 1920 bez účasti národnostních menšin ve státě, a to i bez Slováků, bez konzultace s nimi, nikým nezvoleným Revolučním národním shromážděním, vzniklým z Národního (pražského) výboru s poměrným zastoupením českých stran podle výsledků voleb do Říšské

rady v roce 1911. Slováky zastupovali v parlamentu většinou Češi, např. poslanci za Slovensko byli i Edvard Beneš a Alice Masaryková.

Československý stát hned od počátku náležel jen jednomu privilegovanému národu v nesrovnatelně větší míře, než tomu bylo v Rakousko-Uhersku. Zákonodárci vyšli z představy, že tzv. menšiny jsou skupiny trpěných občanů, kteří svá práva přijímají jako dar od státního národa. Čeští politici byli přesvědčeni a hlásali, že jakákoliv účast Němců ve vládě by byla flagrantním porušením mírových smluv. Ministr financí Alois Rašín se v roce 1920 vyjádřil: „Vybojovali jsme si československý stát a ten musí zůstat českým státem... Podle podmínek míru máme právo zařídit si naše záležitosti tak, jako by ostatní národnosti vůbec neexistovaly.“ [Klimek 2003–2]

Bojovný charakter československého zákonodárství, upravujícího poměr Čechů k menšinám, hlavně k Němcům a Maďarům, je vidět i ze zákona o hranicích obcí. Zákon nebyl vytvořen pro zjednodušení administrativy, nýbrž proto, aby náležitým rozdělením německého obyvatelstva byl jeho vliv v obcích zeslaben. Vláda snížila dále moc německví tím, že přeložila množství německých úředníků do českých krajů, kde byli nuceni posílat děti do českých škol, a do německých míst poslala české úředníky a státní zaměstnance s dětmi, pro které se tam pak zřizovaly školy české, tzv. menšinové. Aby se projevil český (československý) charakter země, byly názvy obcí, ulic a veřejných míst tam, kde byl v užívání jiný název, počeštěny a poslovenštěny. Německé a maďarské názvy obcí – až na řídce výjimky zejména u malých obcí, kdy bylo od vytvoření názvu ve státním jazyce československém upuštěno – se buďto

vůbec nesměly užívat, anebo jen jako názvy vedlejší. Příslušný zákon byl stylizován tak, aby bylo z něho patrné, že Němci nemají žádné právo na veřejné označení míst ve vlastním státě (před první světovou válkou to bylo výhradně v kompetenci té či oné obce); pouze Ministerstvo vnitra ČSR jim mohlo podle svého volného uvážení dovolit, aby se užívalo německé označení a ještě pouze jako vedlejší název. Musela se zrušit všechna označení, která české úřady pokládaly za nepřátelská Čechům; českých označení nepřátelských vůči menšinám se tento zákon netýkal.

Že soužití s menšinami v Československu od počátku nevyhovovalo, potvrzuje i rezoluce Mezinárodního svazu pro Společnost národů z roku 1922, přijatá proti Československu, Polsku, Rumunsku, Jugoslávii. Žádala, aby byla rozšířena menšinová jazyková práva, aby menšinám byla dána co nejrozsáhlejší samospráva, a aby byly zřízeny při radě Společnosti národů zvláštní komise minoritní, které by stížnosti menšin zkoumaly a předkládaly Stálému dvoru mezinárodní spravedlnosti všechny případy, v nichž se nedodrží smlouvy na ochranu menšin. Československý delegát proti tomu vehementně protestoval.

Není divu, že se československý stát následkem vymezení vlivu svých národnostních menšin, které se s novým státem neztotožnily, po dvou desetiletích existence zhroutil. Masaryk nesplnil sliby Slovákům, zakotvené v Pittsburské dohodě. Kdyby nebylo německého nacismu, a nenašel-li by se jiný modus vivendi v soužití národností, československý stát by se zřejmě sám od sebe rozpadl – příkladem budiž i rozdělení Československa k 1. 1. 1993.

RAKOUSKÝ PŘEDSUDEK

Ve Francii, Velké Británii a ve Spojených státech byl značně rozšířen, jak dosvědčuje i sám Masaryk, rakouský předsudek, názor, že existence Rakousko-Uherska, nadnárodního státního útvaru je nutná pro zachování stability v Evropě, jako silného nárazníku mezi dvěma mocnostmi, Německem a Ruskem, a ochraňovatele početných národností monarchie. Kdyby se Rakousko-Uhersko nerozpadlo, nemuselo by zřejmě bývalo dojit k druhé světové válce a následkem toho k nadvládě komunismu nad půlí Evropy. Z obdobného důvodu se britská vláda během druhé světové války, zejména Winston Churchill, zabývala myšlenkou poválečného uspořádání Evropy do tří federací: dunajské, střeoevropské a balkánské, které měly nahradit chybějící nadnárodní mocnost Rakousko-Uhersko ve funkci nárazníku mezi Německem a Ruskem. Záměr ztroskotal na odporu Sovětského svazu. Churchill se nevzdal a ještě v říjnu 1944 navrhl Stalinovi celní unii z Polska, ČSR a Maďarska. Stalin mu odvětil, že po válce „bude první období čistě nacionální, a proto nebude žádné vytváření nových seskupení vítáno“ [Zeman 1998].

Jako první vlivná větší skupina začalo požadovat rozbití Rakouska-Uherska francouzské svobodné zednářstvo vycházející z antiklerikalismu, z odporu proti Vatikánu, snažící se ve smyslu svých idejí o republikanizaci Evropy (v Evropě bylo 17 monarchií a jen tři republiky, po válce ještě 13 monarchií ale už 13 republik), vysvobození utlačených národů a prosazení idejí Francouzské revoluce. Konference svobodných zednářů spojeneckých zemí se konala v Paříži

14. až 15. 1. 1917 a s jeden a půl ročním předstihem oproti vládám států Dohody se vyslovila pro rozbití rakousko-uherské monarchie tím, že považovala za nutné po válce vrátit Francii Alsasko a Lotrinsko, obnovit Polsko spojením jeho pruské, ruské a rakouské části, ustavit státní nezávislost Čech (českých zemí) a osvobodit všechny utlačované národnosti politickým a administrativním režimem habsburské říše, případně je sjednotit ve státech, pro které by dotyčné národnosti hlasovaly v plebiscitech [Fejtö]. Vlivem svobodozедnářské infiltrace vlád spojeneckých zemí, byly tyto požadavky, až na plebiscity, byť se s nimi v mírových smlouvách počítalo, prosazeny. Jakou měrou ovlivnil svobodozедnářské požadavky vedoucí k rozbití monarchie M. R. Štefánik, sám svobodný zednář, nevíme. Vliv na francouzské zednáře měl též i E. Beneš, tehdy ještě nezednář, jemuž Štefánik u svých bratrů zjednával sluchu. I role T. G. Masaryka, pravděpodobně v té době též zednáře, byť se k tomu nikdy nepřiznal, je nepochybná. Pokud sám nebyl svobodným zednářem, tak hodně jeho vlivných politických přátel jimi bylo.

Americký prezident Woodrow Wilson přišel s nápadem, který dodnes ohrožuje mír v Evropě – s tezí o sebeurčení národů, byť tím myslel obyvatelstvo státních útvarů (smluvní národy), a ne národy ve středoevropském smyslu vymezené jazykově. Vytvoření samostatného českého státu bylo hlavní příčinou zániku Rakouska-Uherska, protože 75 % (podle jiných zdrojů 76 %) veškerého průmyslu se nacházelo v českých zemích, oddělením českých zemí by monarchie přestala být životaschopná.

Již Karl Marx se obával expanze ze strany Ruska a v dubnu 1853 napsal, že „za přirozené své hranice“ po-

važují Rusové na západě na úkor Německa linii Stettin (Štětín, dnes Szczecin), případně Danzig (dnes Gdaňsk) – Trieste (Terst) [Jaksch 1990]. Marx neměl Slovany v lásce a v *Neue Rheinische Zeitung* Čechům hrozil „nesmířitelným bojem, válkou až po smrt, bezohledným vyhubením“ v zájmu revoluce [Pozorný].

Jednou z ironií právě skončené světové války bylo, že poražené země, tedy Rakousko, Německo a Maďarsko, měly k ideálu národního státu nesrovnatelně blíže než nástupnické státy, zejména Československo. Americký ministr zahraničí Robert Lansing již v prosinci 1918 avizoval své pochybnosti memorandem, v němž hovořil o právu na sebeurčení jako o výchozím bodě všech „nemožných požadavků“ na adresu mírové konference. „Celé to sousloví právo na sebeurčení je naplněno dynamitem až po sám okraj. Bude vzbuzovat naděje, které se nikdy nedají uskutečnit. V delší perspektivě se nutně diskredituje. Jaký neblahý osud, že toto sousloví kdy spatřilo světlo světa! Do jaké bídy uvrhne všechny lidi!“ [Brügel 1967]

ANTIKATOLICISMUS V NÁRODNÍ PRAXI

Dne 3. 11. 1918 svrhly rozvášněné davy pod vedením proletářského spisovatele a pašeráka Franty Sauera mariánský sloup na Staroměstském náměstí v Praze. S provazem ke svržení sloupu na něj iniciativně vyšplhala mladá studentka Milada Králová, po provdání později komunisty popravená Milada Horáková. Podle jiných zdrojů vylezla po pohotově přistaveném hasičském žebříku, další zdroje

angažmá mladé Horákové popírají. Jen zásah vojáků zabránil zdivočelému davu Čechů ze Staroměstského náměstí svrhnout do řeky i sochy z Karlova mostu. Jiný zdroj udává, že se dav před stržením mariánského sloupu snažil svrhnout do vody sochu Jana Nepomuckého a že tomu zabránili místo vojáků členové Národního výboru. Dav se pak vydal „odčinit Bílou horu“ jinam. Masaryk 23. 12. 1918 ve zprávě vládě o mariánském sloupu na Staroměstském náměstí napsal, že „socha byla pro nás politickou potupou.“ [Klimek 2002]

Ve Slaném na výzvu gymnaziálního profesora obklopilo asi dvě stě lidí sousoší svaté Trojice na náměstí. Jeden z nich vylezl nahoru a dal Bohu Otci pár facek, načež mu kládíkem rozbil hlavu, což bylo signálem ke zničení celého sousoší [Klimek 2002].

Ačkoliv bylo 96 % obyvatel v českých zemích římskokatolického vyznání, vrhaly se zdivočelé české davy, včetně legionářů, na církevní památky, sochy svatých, morové sloupy, kostely, kláštery, kaple, dokonce i náhrobky, ničily a kradly. Odhaduje se, že davy vykradly a zničily nejméně 500 cenných památek. Kromě toho rozbíjely sochy s představiteli mocnářství a německých básníků. Sochy v německých sídelních oblastech, pořízené ze sbírek a za obecní peníze, místní obyvatelstvo proti Čechům bránilo. Byli zranění a mrtví. Vláda nic nevyšetřovala, vyslovila jen politování [Klimek 2003].

Podnikaly se nájezdy na „zpátečnické“ Slovensko, kde Češi ničili vše církevní a strhávali i křížifixy ze zdí, vyvraceli náhrobky a kříže na hrobech [Groulík]. Časopis *Lid* dne 14. 6. 1919 konstatoval, že na Slovensku bylo vyrabováno 300 kostelů, zničeno 500 soch Panny Marie a Jana Nepomuc-

kého a z 1513 škol byly vyhozeny kříže [Ďurica]. Alice Masaryková, dcera TGM a předsedkyně Československého červeného kříže, zaslala v duchu doby do Švýcarska žádost, aby Československu povolili mít místo červeného kříže na bílém poli husitský kalich.

UMĚLÝ NÁROD ČESKOSLOVENSKÝ

České národní sdružení předložilo v Clevelandu se souhlasem Masaryka návrh dohody o česko–slovenské federaci, nazvanou Dohoda mezi Čechy a Slováky s cílem společné akce za samostatnost Česka a Slovenska. Základními body dohody podepsané 22. 10. 1915 byla „samostatnost zemí Českých a Slovenska“ a „spojení českého a slovenského národa ve federativním svazku s úplnou národní autonomií Slovenska“. V jejích intencích měly podle vzoru USA vzniknout Spojené státy česko–slovenské [Uhrík].

V květnu 1918 se scházejí v americkém Pittsburghu za přítomnosti Masaryka zástupci největších slovenských a českých organizací, aby uzavřeli dohodu, politický program usilující o spojení Čechů a Slováků v jednom státě. Na rozdíl od Clevelandské dohody se v ní již nehovořilo o federaci, ale Slovensko mělo mít vlastní správu, parlament a soudy s tím, že bližší ustanovení ohledně organizace se přenechávají osvobozeným Čechům a Slovákům a jejich právoplatným zástupcům. K realizaci této dohody nikdy nedošlo. Důvodem byla další lež, s kterou Masaryk a Beneš v první světové válce vědomě operovali – československý

národ. Kdyby nějaký československý národ existoval, musel by mít společné dějiny. Takových nebylo. Samotní Češi si národní stát založit nemohli, protože převyšovali počet Němců v Československu jen 2,15násobně (podle sčítání lidu v roce 1921) a v celém státě neměli ani většinu. Ve federativním, rovnoprávném uspořádání s Němci a menšinami žít nechtěli. Před první světovou válkou byly z větších měst převážně české jen Praha, Plzeň a Budějovice (později České Budějovice).

Koncepcí československého národa se tak zabily dvě mouchy jednou ranou. Na jedné straně se zažehnilo nebezpečí slovenského požadavku na federaci s Čechy, k čemuž by se domácí Němci okamžitě přidali a musel by vzniknout stát obdobný Švýcarsku. Na druhé straně se rázem snížil procentuální podíl Němců ve vznikajícím státě, takže za přispění Benešových machinací s národnostním složením obyvatelstva mohl být vydáván za stát pro naplnění sebeurčení Čechoslováků jako národa. Ve skutečnosti si však Češi vytvořili vlastní český národní stát, kde Slováci hráli roli statistů, a další národnostní menšiny byly jen trpěny. Nejdůležitější funkcí konstrukce česko-slovenského národa (čechoslovakismu) bylo zamaskování skutečnosti, že se jedná o český, nikoliv československý stát, s dominantní úlohou Čechů, kteří netvořili ani většinu obyvatel republiky [Holý]. Ústava ČSR počítala pouze s jediným Národním shromážděním pro celý stát, v Praze sídlící vláda dostala veškeré pravomoci atd., a o Slovensku ani zmínka. Toto flagrantní porušení Pittsburské dohody pochopitelně vyvolalo na Slovensku odpor.

Masarykův a Benešův cíl – vytvoření jednotného národního státu s československým národem jako protiváhou k německé menšině – odstartoval plán na kulturní asimilaci

Slováků. Ta se nezdařila proto, že Slováci považovali Čechy za nástupce Maďarů, jak příhodně podotkl Hlinka v říjnu 1919: „Maďarskou hegemonii nahradila česká hegemonie.” [Kučera, R. 1992] Poslanec Slovenské ľudové strany Ferdinand Juriga tvrdil, že *Čechoslovák* je stejný nesmysl jako *Rusopolák* [Podiven].

Podle depeše britského vyslance v ČSR Cecila Goslinga, který předtím navštívil Slovensko, ministru zahraničí Georgi N. Curzonovi z 6. 11. 1919 čeští vojáci a úředníci na Slovensku poškozovali a znesvěcovali krucifixy a obrazy světců, Slováci dostávali o polovinu až dvě třetiny nižší plat než Češi, ve veřejné správě bujela korupce. Češi se na Slovensku pokoušeli Slovákům vnutit češtinu, zacházení s maďarskou menšinou bylo často nespravedlivé. Beneš slíbil nápravu, ale zasáhl Masaryk, který Goslingovu kritiku odmítl. Gosling to pak v depeši britskému ministru zahraničí Georgi N. Curzonovi z 29. 12. 1919 popsal takto. „Prezident ve svém dopise přiznal, že se na Slovensku děly mnohé akty nepřátelství vůči Slovákům, ale že viníci byli potrestáni. O přesnosti tohoto tvrzení hluboce pochybuji. V dopise se pokouší zlehčovat spáchané chyby tvrzením, že nebyly systematické. Nikdo nikdy netvrdil, že činy nepřátelství byly součástí definované vládní politiky. Spíše šlo o spontánní činy nepřátelství ze strany českých úředníků a vojáků, jejichž všeobecná politika vůči Slovákům je politikou dobyvatele k podmaněnému.“ Poté bylo jen otázkou času, kdy si Praha za Goslingovu kritiku vynutí na Velké Británii jeho odvolání, což se posléze stalo [Uhrík].

POMOC SLOVENSKU

Poválečná česká pomoc Slovensku ve formě státních zaměstnanců, úředníků, učitelů, techniků a jiné inteligence nebyla ve svých důsledcích jednoznačně kladná. Že byla nutná, o tom nikdo z racionálně uvažujících Slováků nepochybuje, protože Slovensku zoufale chyběli vzdělanci ovládající slovenštinu. Slováci měli po první světové válce jen dvě desítky (sic) učitelů, kteří by byli schopni vyučovat slovenštinu ve středoškolském rozsahu [Podiven], podle Peroutky nemělo Slovensko žádného soudce-Slováka [Peroutka] a z třiceti tisíců úředníků a zaměstnanců ve státní službě se hlásily ke slovenskému původu jen dvě tisícovky. Šrobár napsal, že slovenských vzdělců bylo jen tolik, že se všichni osobně znali. Z necelých čtyř tisíc obecných škol, byla sotva desetina slovenských [Podiven]. Těsně před první světovou válkou studovalo na středních a vysokých školách v Uhrách asi 150 Slováků, kteří si, byť utajeně, svou národní odlišnost od Maďarů uvědomovali [John 1994]. René Petráš udává odlišné počty. Z 526 osob hrajících ve slovenském národním hnutí do vzniku ČSR významnější úlohu byli dva inženýři, pět soudců, šest lékařů a dvacet osm kněží. Z 13 063 státních úředníků na Slovensku bylo Slováků jenom 36, z 5313 notářů 38, z 3859 středoškolských profesorů 13, z 2770 učitelů měšťanských škol tři a z 2893 soudců pouze jeden. Když Vavro Šrobár, pověřený vedením ministerstva pro správu Slovenska, vyhlásil konkurs na místa učitelů ve slovenských školách, přihlásilo se jen šest uchazečů [Petráš]. Na druhé straně postup Šro-

bárova úřadu při dehungarizaci správy, vzdělávacího systému a katolické církve způsobil, že všichni Slováci oprávněně nebo neoprávněně podezřelí neb obvinění hungarofilství byli odstraněni a nahrazeni Čechy [Kalvoda 1998]. Laicizace základního školství, kterou dělali na Slovensku Češi, kde byly školy jako v celém Uhersku doménou církví, které je zřizovaly, vedly a financovaly, byla pro Slováky obojího vyznání něčím zcela nehorázným. Když Alice Masaryková, prezidentova dcera, přednášela v Bratislavě na jaře 1919 o humanitě jako o náboženství budoucnosti, *Slovenské ľudové noviny* ostře reagovaly: „Ráčili ste hovoriť, že náboženstvo je úcta k človeku, alebo prichylnosť k rodine, alebo láska k dieťaťu. My pak vieme, že náboženstvo je dačo iného: je to úcta a láska k Bohu... Ctíme Vás, a ešte viac by sme ctili, keby ste nám len o takových veciach držali prednášky, ktorým rozumiete.“ [Podiven]

Obyvatelstvo Slovenska nebylo národnostně vyhraněné, mluvilo slovensky, maďarsky a německy. Když se v roce 1921 v censu zjišťovala národnostní příslušnost obyvatelstva, byly na Slovensku celé kraje, kde o sobě nikdo nedokázal říci, kam vlastně patří. Na otázku, zda je Maďar nebo Slovák, lidé často odpovídali v tomto smyslu: „A všetko jedno! Keď bude dobre medzi Maďarmi, som Maďar, keď medzi Čechmi, som Slovák.“ [Peroutka] „Hútorim po slovensky aj po maďarsky.“ [Podiven] Pressburg (Pozsony, Prešporok, později Bratislava) bylo město s převážně německým obyvatelstvem, a kdo byl na Slovensku vzdělán, mluvil maďarsky nebo německy.

Češi vyslaní na pomoc Slovensku se ve svých místech a pozicích zahnízdili, a když vystudovali první slovenští vzdělanci, odmítali jim přepustit své posty, podpoření teorií o jednotném československém národě.

Z 1300 zaměstnanců ministerstva národní obrany bylo ve dvacátých letech 20. století šest Slováků, ze 131 generálů jen jeden Slovák, v ministerstvu školství v Praze ze 417 zaměstnanců jen čtyři Slováci, v afilaci tohoto ministerstva v Bratislavě 94 Čechů a 68 Slováků [Holý]. Celkem z 10 824 zaměstnanců vrcholných orgánů státní správy bylo jen 123 Slováků neboli 1,14 %.

Už ve dvacátých letech minulého století se ozývala hesla jako „Čecha do mecha a mech do Dunaja,“ (mech = pytel) „Jeden bystrý Slovák zaženie s krivákom v ruke dvoch obrnených Čechov zo Slovenska až za Brno.“ Později přibýlo i heslo: „Je lepší byť otrokom otrokárov než otrokom otrokov.“ Při české hymně se na Slovensku křičelo: „Ukážeme vám cestu domov palicami!“ (palica = hůl) Štefan Osuský, velvyslanec v Paříži, se v roce 1933 vyjádřil o soužití Čechů a Slováků v jednom státě následovně: „Nejvíce se Čechové prohřešili na Slovácích tím, že k nim zavedli nemravný systém politických stran, spojený s politickou korupcí. Zpronevěřili-li někdo 500 korun, trestají jej přísně, ale trpí se, aby se k účelům politickým zpronevěřovaly miliony peněz náležejících lidu. Takové korupce jako mezi Čechy není nikde na světě.“ [Zeman 2002]

V roce 1933 se v Nitře oslavovalo jedenáctistoleté jubileum nitranského chrámu, tzv. pribinovské oslavy. Dělo se tak pod záštitou československé vlády, Andrej Hlinka přizván nebyl, ale dostavil se. Stotisícový dav tam burácivě skandoval: „My chceme autonómiu!“ Vládní zástupci v čele s ministerským předsedou Janem Malypetrem opustili tribunu. Byli zaraženi, ale neučinili vůbec nic. Ani dodatečně. Hegemonistická politika vládnoucího českého národa vytrvale působila na Slováky tak, že se jejich postoj ke státu sblížoval s postojem československých Němců i Maďarů;

ČSR pozvolna směřovala vlivem nespokojených národností ve státě ke svému rozpadu [Podiven].

VZÁJEMNÝ KULTURNÍ VLIV

Vzdělanost Západu, latinská, přicházela z dnešní severní Francie přes dnešní Německo, tedy z hlediska českých zemí byla zprostředkována Němci. Městská zřízení, šlechtický život, obchod, hornictví i křesťanství byly zřizovány podle německého vzoru, často Němci samými. Později přicházely civilizační vlivy z klášterů v dnešní severní Itálii, opět přes Němce, tentokrát Němce alpských zemí, přes dnešní Rakousko a Bavorsko. Palacký i Masaryk psali svá ranější díla nejdříve německy, teprve později se překládala do češtiny. Němci si zase překládali české básníky a literáty do němčiny. Německý básník a romanopisec Karl Egon Ebert napsal báseň *Wlasta* (*Vlasta*), hry *Czestmir* (*Čestmír*), *Bretislaw und Jutta* (*Břetislav a Jitka*), Adolf Meissner složil báseň *Žižka*, Moritz Hartmann báseň *Kelch und Schwert* (*Kalich a meč*), Uffo Daniel Horn báseň *König Ottokar* (*Král Otakar*), Karl Herloßsohn napsal román *Der letzte Taborit* (*Poslední z táborských*). Byli to Češi v zemském smyslu.

Josef Pekař doložil, že husitství, Jana Husa a Jana Žižku zpopularizovali Němci a vyvrátil Palackého názor takto: „Nevěříme v žádnou vysokou původní kulturu staroslovanskou (co tu bylo v počátcích dějinného života, dodali Gótové a pak zejména Byzanc – Pekařova poznámka v originálu) a klademe důraz na to, že snad vše, co zahrnujeme

pod pojem kultury, vnášela do Čech od počátku jejich státního života cizina. Popatříme-li dnes kolem sebe, není asi ničeho, co vidíme, čím a jak žijeme, nač myslíme a činíme, co by nebylo ovlivněno nebo přímo dáno cizinou. V stoletích minulých, po přetržení cest do Byzance, nebyl sic vliv Evropy, t. j. vliv románské a germánské Evropy, tak rychlý, bezprostřední a přímý jako dnes, ale jako dnes naše technika, hospodářství, ústava, administrativa, právo, věda, literatura, krátce všechen život hmotný, společenský i duchovní jest jen formou nebo přímo kusem pokroku a stavu západoevropského, tak tomu bylo v podstatě i v stoletích minulých... vzor ciziny působil, jak opakují, do všech stránek života a do všech projevů jeho... Tedy ne pouze stýkání a potýkání podle formule Palackého, ale stálé přejímání, podléhání, sycení se vzorem života a myšlenky pokročilejších sousedů světa germánského a románského jest nejmocnějším a dáleko nejvýznamnějším faktem a faktorem našich dějin. Nechci prodlévati u otázky, pokud platí tato these o všech národech evropského kruhu kulturního – není jistě žádného, jenž by nepodléhal příkladu a vzoru pokročilejšího souseda. Na př. o Němcích středověku platí velkou měrou totéž, co bylo pověděno o závislosti Čechů na cizí vyšší kultuře souseda: Němci nám tenkrát jen prostředkovali pokroky, jimž se sami v sousedství naučili, podobně my podobnou roli prostřednickou hráli v středověku zejména směrem do Polska... Na rozdíl od Palackého a jeho pojetí třeba zdůrazniti, že jest to podíl v myšlenkové a mravní snaze, k níž nás vychovala, již k nám vnesla cizina, nikoliv něco, co by nezávisle od Evropy vyrostlo samo z českého ducha a prostředí. A druhým faktorem nesmírného dějetvorného účinu jest naše geografická poloha mezi národy, v tom především naše poloha mezi Němci. Měla

vliv směrem několikerým; vytkněme z toho to nejdůležitější. Především byli to Němci, jejichž prostřednictvím a v jejichž rouše vstupovaly k nám pokroky, vzory a duchovní směrnice Evropy – nezapomínám přímých styků s Itálií nebo s Francií, Anglií, Španěly, Nizozemím, ale německé prostředkování i německé vlivy přímé měly nepochybnou převahu. Při tom pro dobu středověkou třeba položit důraz na to prostředkování – dnes na příklad víme na rozdíl od doby Palackého, že ani feudalismus není zjev původem německý nebo germánský, ani že to nebyli Němci, kteří stvořili stav městský se vším, co s tím novotvarem ohromné sociální, hospodářské i kulturní důležitosti souviselo – ale byli to Němci, kteří jej od západu převzali a k nám v německé podobě vnesli. Co dále? Od počátku svých dějin byli jsme závislí na moci německé i politicky – zdatnosti (i vojenské zdatnosti – Pekařova poznámka v originálu) našeho kmene, chráněné poloze země i dobré politice našich panovníků se sic podařilo zlomit nebezpečí této závislosti a konečně dát státu českému přední, privilegované postavení v Říši, dát českým králům v ruce moc císařův římských. Němec... nás nutil k napodobení, závodění, ke snaze vyrovnat se pokrokům a dovednostem a zámožnosti a moci jeho – i v tom směru měla naše osudová poloha mezi Němci na nás vliv velmi blahodárný; jsme-li v schopnosti hospodářské a průmyslové, jsme-li v administrativě, kázni a pracovitosti dále než ostatní národové východní, děkujeme za to především výchově německé. A třeba říci, že víc než výchově: my se během staletí s Němci promísili mnohonásob, přijali mnoho krve německé do svých žil, změnili i rasově podstatně svou povahu: má-li dnes čtvrtina Čechů v Čechách jména německá, je to dokumentem nikoli germanisace, nýbrž čechisace,

ukázkou kolik asi Němců odcizeno bylo své národnosti na tomto historickém českoněmeckém zápasišti. I ten fakt působil ovšem nesmírně na naši míru odolnosti vůči Němcům a na naši snahu vyrovnati se jim – Němci se zčásti počestili jazykově, my poněmčili vlastnostmi a schopnostmi.“ [Pekař 1990]

Původní libreto od Josepha Wenziga ke Smetanově opeře Libuši bylo v němčině, do češtiny je převedl Ervín Špindler. Byl to Wenzig, který Smetanovi předepsal k osvětlenému královskému hradu v posledním dějství tehdy ještě neoficiální českou hymnu Kde domov můj? Osudy dobrého vojáka Švejka seznaly významu a rozšíření mezi Čechy teprve vlivem kladné berlínské kritiky německého vydání.

Připomeňme některá další jména. Rozvrácené církve českých bratří se ujal Němec, hrabě Nikolaus Ludwig von Zinzendorf und Pottendorf, který dovolil na svém panství Berthelsdorf v Horní Lužici vybudovat pronásledovaným Moravanům vesnici Herrnhut (Ochranov) a nechal vzniknout dnešní církvi bratří moravských. Komenského idejí se chopili a rozšířili je hlavně Němci. Josef Dobrovský vycházel z německé vědy a jeho mateřštinou byla němčina. Jan Evangelista Purkyně byl osobně podporován Johannem Wolfgangem Goethem. Bedřich (Friedrich) Smetana byl vzdělán německou hudbou, byl wagnerián, neznal dobře česky a češtině se musel doučit. Filozof Augustin Smetana napsal: „Naše vlast jest ze všech slovanských zemí nejdále posunuta do krajů německých a již následkem toho má zjevné povolání přijmouti a východním kmenům slovanským doručiti vzdělanost německou, která předešla slovanskou, jako klasická německou a východní klasickou... Čechy takto mají řešiti úlohu těžší než Švýcarsky a Belgie, jež

obé za podobných poměrů, ale příbuznější živly měly sjednotiti, než je má naše vlast. Toto jest postavení země, kterého vy Čechové kmene slovanského a německého nemáte zneuznávati, a které vás má naplňovati hrdoostí... Běda vám, Čechům kmene slovanského, kteří byste chtěli nenáviděti Němce svobodné! Zneuctíte tím dílo svých kmenovců, kteří tolik za nás všechny podnikli... Běda vám, Čechům kmene německého, kteří za přehmaty pokládáte plnou oprávněnost svých slovanských bratrů požívati úplné rovnosti s vámi ve všem a v každém, a kteří nepřejete jejich přání, spojití se s Moravou a se Slezskem k utužení vzrůstající se národnosti. Vám nezáleží na blahu vlasti... Ještě nestali jste se svobodnými! Národové svobodní nemohou se vzájemně nenáviděti.” [Nová doba VIII/1901, Rád]

František Ladislav Rieger v roce 1861 poznamenal: „My jsme pravými a plnoprávními syny své země tak dobře, jako naši němečtí krajané a bratři jimi jsou.” Tentýž v roce 1867 píše: „Pošetilá by věru byla každá národnost, která by se v našem pošetilém věku domýšlela, že jestli jest snad v té či oné zemi náhodou ve většině, že může proto snad druhou národnost potlačovati. Pošetilost taková by se v krátké době na každém národu trestala.” [Rád]

Stojí také za zmínku, že Němci českých zemí a jazykoví Češi vykazovali v Rakousku-Uhersku vůbec nejnižší procento analfabetismu – Němci 1,1 % a Češi 1,5 %, což bylo skvělou vizitkou rakouského systému školství, ale i zásluhou vzájemného soutěžení obou národností země na poli školství [Jaksch]. Antonín Klimek udává počty analfabetů v celé monarchii před první světovou válkou takto: Češi 2,52 %, Němci 3,12 %, Italové 10,30 %, Poláci 27,36 %, Maďaři 36,39 %, Rusíni 60,69 %, Srbové a Chorvaté

63,67 % [Klimek 2003–2].

Možné východisko pro soužití mezi oběma zemskými národy skýtala i Pekařova slova zveřejněná v roce 1935 v Peroutkově Přítomnosti. Poté, co o sobě konstatoval, že je český nacionalista, posuzující všechny důležité otázky na základě kritérií prospěchu národní společnosti, uvedl: „Sedm set let obývá německá menšina s námi v této zemi a srostli jsme spolu a prostoupili místně, hospodářsky, ba i duchovně, že na rozchod není rozumné pomyšlení. Společný státní život staví nás neustále před stejné potřeby a problémy, takže vzájemné dohadování a dorozumívání jest nezbytností. Jsme si krví a vlastnostmi mezi všemi národy nejbližší – to vše způsobilo odvěké míšení v staletém soužití (počeštili jsme Němců více, než oni nás poněmčili) a podléhání výchovnému příkladu a vlivu Němců... Vše záleží na tom, budou-li mítí naši vůdčí činitelé dostatek politického rozmyslu a odvahy, aby našli cestu k řešení, jež by důvodným žalobám a stížnostem vyšlo vstříc a dovolilo Němcům znáti se bez sebezapření k našemu státu a jeho budoucnosti.”

MOŽNÉ MODELÝ SOUŽITÍ

Poslanec Říšské rady ve Vídni Ludwig von Löhner narozený v Čechách, v Roztokách, navrhl v roce 1848 rozčlenění rakouského císařství na pět spolkových zemí podle národností a sice na (1) Německé Rakousko sestávající z Dolního a Horního Rakouska, Štýrska (Steiermark), ze Solnohradska (Salcburska), z Německého Tyrolska, Vorarlberska,

villašského (běláckého) a klagenfurtského (celovského) kraje, tedy z Korutan (Kärnten) až k řece Drávě (Drau), dále z Opavska a ze sídelních německých území v Čechách a na Moravě, na (2) České Rakousko sestávající z český osídlených dílů Čech, Moravy a Těšínska, na (3) Polské Rakousko, (4) Slavonské Rakousko (Slavonsko je území mezi řekami Drávou, Sávou a Dunajem), (5) Italské Rakousko. František Palacký se s Löhnerem dohodl a na sněmu v Kroměříži téměř doslovně Löhnerův návrh převzal [Jaksch 1990], zejména rozdělení českých zemí podle etnografických (jazykových) hranic, takže České Rakousko by rozlohou připomínalo pozdější Protektorat Böhmen und Mähren. Návrh se projednával na kroměřížském sněmu, jenže kroměřížský zámek byl 7. 3. 1849 obsazen vojskem a sněm rozpuštěn [Podiven].

V roce 1899 se konal v Brně kongres všech rakouských sociálních demokratů, kde Josef Seliger, Antonín Němec a Karl Renner (pozdější rakouský kancléř) předložili svou koncepci reformy, ideově vycházející z Löhnerovy koncepce a vyrovnávající se existencí a požadavky předlitavských Rusínů, Čechů, Italů, Poláků, Slovinců: (1) Rakousko (Předlitavsko) je nutné přetvořit ve federaci národních států. (2) Na místě historických korunních zemí se vytvoří národnostně ohraničené samosprávné jednotky, jejichž zákonodárství a správu budou zajišťovat národní komory zvolené pomocí obecného, rovného a přímého hlasovacího práva. (3) Všechny samosprávné oblasti stejného národa vytvoří jednotný národní svazek, který autonomně bude zajišťovat své národnostní záležitosti. (4) Práva národů ve federaci budou zajištěna zvláštním zákonem, schváleným říšským parlamentem. (5) Neuznáváme přednostní národnostní právo, zavrhneme tudíž požadavek na

zavedení státního jazyka. Pokud by se vyskytla potřeba zprostředkovacího jazyka, rozhodne o něm říšský parlament [Jaksch 1990]. Idea rakouské sociální demokracie byla vtělena do Moravského vyrovnání 1905, pak do obdobného bukovinského, podle něj proběhly i volby do zastupitelských sborů i ve Štýrsku a Korutanech, v Haliči přípravy k němu přerušila válka. Naposledy byly ony principy použity relativně nedávno v namibijské ústavě.

Možností pro národnostní soužití byl i švýcarský systém, který se nehodil českým nacionalistům do krámu nejen kvůli naprostému zrovnoprávnění zemských jazyků, nýbrž také kvůli jednojazyčnosti samosprávných územních jednotek.

ČESKÉ HOSPODÁŘSTVÍ

Dodnes se tradují o ekonomických poměrech českých zemí mýty, již před vznikem ČSR se zdůrazňuje „český hospodářský zázrak“.

V polovině 19. století vzniká v českých zemích tzv. gründerké období (v němčině Gründer znamená zakladatel), výrazně ovlivněné tím, že rozhodující část (82 %) obyvatel českých zemí žila v menších venkovských obcích do dvou tisíc obyvatel a živila se převážně zemědělstvím. Z nich pocházeli národně uvědomělí vzdělanci, kteří museli nahradit šlechtu, měšťanstvo, kulturní, později i politické představitele českého národa. Pro svou podporu vytvořili mýtus o prostém vesnickém lidu jako o rozhodující složce českého národa. S ním souvisel výrazný stereotyp, mýtus o původu

české vzdělanostní a politické elity „z chudých vesnických chaloupek“, což mělo logicky za následek, že podnikatelská aktivita na stupnici hodnot české společnosti nestála nijak vysoko, byla druhořadá. Čeští podnikatelští průkopníci, na rozdíl od německých, většinou nenacházeli v české společnosti dostatek uznání a byli hodnoceni přezíravě, protože když všichni Češi pocházejí z chudičkových a skromných poměrů, je nemravné se vyvyšovat majetkem získaným z podnikání nad ostatní příslušníky národa.

Jazykoví Češi začali oproti Němcům českých zemí podnikat se značným zpožděním, prakticky až od poloviny 19. století. Vlivem vžitého národního mýtu o původu Čechů investovali hlavně do pozemků a do zemědělského podnikání spojeného s potravinářstvím. Roku 1901 byly v *Obzoru národohospodářském* publikovány propočty kapitálových pozic obou zemských národů. Společnosti patřící jazykovým Čechům měly sice 41 % kapitálu v potravinářství, ale pouze 19 % z celkového průmyslového akciového kapitálu v českých zemích. Akciové průmyslové závody v českých zemích sice představovaly při sčítání roku 1902 pouze 2 % ze všech průmyslových závodů továrního charakteru s více než 20 pracovníky, ale na jednu jazykově německou akciovou společnost průmyslu českých zemí připadalo průměrně 3,5krát více akciového kapitálu než na českou [Dudek]. Ve srovnání s domácími Němci se čeští podnikatelé mnohem více uplatňovali v menších podnicích do 20 zaměstnanců.

Vědomí malého, hospodářsky opožděného českého národa způsobilo, že Češi zpravidla nevraživě reagovali na větší podnikání, které bylo doménou Němců českých zemí, případně vídeňských Němců a nacionálně indiferentní šlechty. Proto také Češi více hodnotili zásluhy kulturní než

hospodářské, což dosvědčují i náhrobky na vyšehradském Slavíně, kde z podnikatelů nacházíme pouze Františka Křížíka. Přezíravý přístup a nedostatek uznání vůči úspěšným podnikatelům přetrvává v české společnosti dodnes – podnikatel bývá dnes chápán mnohem více jako bezohledný dravý člověk, ba podvodník, než jako prospěšný tvůrce hodnot.

Po zahrnutí i menších podniků dospěl významný český národohospodář Josef Gruber v roce 1911 k závěru o třetinovém kapitálovém podílu Čechů v průmyslu českých zemí. František Dudek ve své práci z roku 2007 Gruberův odhad přehodnocuje a uvádí, že kapitálový podíl Čechů v průmyslu byl spíše jen pětinový [Dudek].

Kapitálová převaha Čechů ale existovala před první světovou válkou v zemědělství a v rozvíjejícím se peněžnictví, jehož česká složka se v té době rozvíjela rychleji než průmysl v českých rukou.

KRITÉRIA DEMOKRATICHNOSTI STÁTU

Zakladatel panevropského hnutí hrabě Richard Nikolaus Coudenhove-Kalergi, Čech ve smyslu zemském, pronesl krátce před svou smrtí: „Evropa má trvale jen jednu volbu: buď se stát velkým Švýcarskem, nebo velkým Československem.“ Jeho výrok implicitně obsahuje i hodnocení, že předválečné Československo bylo státem s vysokou měrou nespravedlnosti vůči menšinám. Československá republika byla především plodem vědomého úsilí českého naciona-

lismu, který se cítil ukřivděn a nespokojen v rámci podunajské monarchie. Češi si vytvořili stát, který měl poměrně i absolutně největší menšinu v Evropě, a ve kterém netvořili ani většinu obyvatelstva.

Hlavním kritériem demokratičnosti každého státu je to, jak se v něm zachází s minoritami. Tvořit stát pro jeden národ v prostoru, kde žijí různé a srovnatelně velké národy, nemá velkou naději na trvalejší úspěch a nakládá na bedra národa „státního“ úkol téměř nadlidský – neodstrkovat ostatní národy a národnosti od organizace státu. Není divu, že se Češi tohoto úkolu nezhostili, selhali a přivedli stát ke zhroucení. Vyjdeme-li z klasické definice demokracie od Abrahama Lincolna: „Jde o vládu většiny lidu v zájmu všeho lidu“, tak v meziválečném Československu demokracie nebyla.

Veškerá energie se vyčerpávala na zachování statu quo, viz Benešovy diplomatické pokusy o zajištění existence republiky spojeneckými pakty. Jenže, co není vytvořeno zevnitř – jednáním s Němci, Maďary, Slováky a dalšími menšinami – nemůže být zachráněno jakýmkoli mezinárodními úmluvami, například mezinárodní smlouvou o ochraně menšin. A Beneš tato vnitrostátní jednání neustále odkládal, možná jejich význam i podceňoval. Emanuel Rádl již po první světové válce upozorňoval, že národ nebude schopen vybudovat demokratický stát, „bude-li stát budovat jen sám pro sebe a ne jako takový, v němž se mohou všechny národnosti shodnouti.“ [Rádl]

NEPŘÍLIŠ OPTIMISTICKÉ VYHLÍDKY

Od 19. století si Češi vystačují se zkresleným výkladem historie, s národními mýty a bludy, nepohodlná fakta ignorují. Ani dnes nic nenasvědčuje tomu, že by byli ochotni se svých zkreslených představ vzdát. Nedovedou si představit, že jejich republika vlastně vznikla na negativismech – z opovržení šlechtou, na bázi antiklerikalismu, antigermanismu, nacionalismu, antimonarchismu a se silnou nedůvěrou Čechů v kapitalismus. Mlčí o tom, že vlastní iniciativou za druhé republiky odsouhlasili zákon a za protektorátu soustředili cikány do sběrných táborů a ty, které nevyhubily epidemie a špatné zacházení, poslali ve spolupráci s německou okupační mocí do německých koncentračních táborů. V českých zemích přežilo nebo se vrátilo z koncentráků jen několik desítek cikánských rodin [Richter]. Nezmiňují se ani o tom, že židům přeživším druhou světovou válku mnohdy odmítali vydat majetek, který si u Čechů před zařazením do transportu v dobré víře uschovali, nebo na ně pro forma převedli. S vrácením arizovaného majetku, domů a zejména podniků se nespěchalo, židy mluvící německy, kteří se sotva vrátili z německých koncentráků, Češi nemilosrdně vyhnali do Německa a Rakouska. Finanční náhrady za arizovaný majetek pak vyplácel státním příslušníkům USA až komunistický stát ve výhodném oficiálním kursu koruny, protože potřeboval ukázat vstřícnost kvůli vrácení československého měnového zlata vázaného na úhradu odškodnění za znárodněný americký majetek po druhé světové válce.

Konec druhé světové války nemusel být signálem pro

mučení, vraždění a vyhánění bezbranných civilistů, převážně dětí, žen a starců jenom proto, že mluvili německy. Výmluvy typu „oko za oko“, „oni začali první“, „způsobili si to sami“ jsou pouze zastíráním vlastního špatného svědomí. Že pohraniční území byla připojena k Říši, že někteří Češi vlivem německého nacionálního socialismu během války ztratili život, je nepochybné, ale to nesmí omlouvat poválečné vraždy a mučení během internace, vyhánění, a být důvodem k beztrestnosti. V zákonu č. 115/1946 Sb., tzv. amnestijním (i když jím ve skutečnosti není, neboť tresty neamnestuje, nýbrž jen prohlašuje, že ony činy nebyly nezákonné, tedy že nebyly zločinem) se praví: „Jednání, k němuž došlo v době od 30. září 1938 do 28. října 1945 a jehož účelem bylo přispěti k boji o znovunabytí svobody Čechů a Slováků nebo které směřovalo ke spravedlivé odplatě za činy okupantů nebo jejich pomahačů, není bezprávné ani tehdy, bylo-li by jinak podle platných předpisů trestné.“

První pokus o násilné vystěhování německého obyvatelstva učinil Beneš v září 1938 tzv. pátým plánem (podrobněji níže v jiné kapitole). Nikdo ze zastánců vyhnání, natož čeští dějepisci, se nesnaží vysvětlit, proč např. Belgie, Dánsko, Francie, Itálie a Rumunsko po druhé světové válce své německé menšiny nevyháněly, z Nizozemska bylo vysídleno jen 3691 Němců, kteří se přistěhovali převážně za války, z celkového počtu 120 000 až 170 000 v zemi [Pohorný], proč Maďarsko vyhnalo asi jen třetinu svých Podunajských Švábů většinou civilizovaným způsobem a kvůli tomu, že potřebovali pracovní místa pro Maďary přicházející ze ztracených území. Nikdo zatím neobjasnil, proč Češi, jeden z nejvíce ušetřených okupovaných národů Evropy, si vypěstoval největší nenávisť ne k nacistickým zločincům,

nýbrž k Němcům jako k národu, která vyústila v poválečném teroru vůči německému obyvatelstvu a jeho vyhnání.

Majetek československých Němců odhadnutý na asi 800 miliard předválečných korun a zanechaný po válce v ČSR se za dva roky smrškl na pouhých 300 miliard. (Nejnovější odhad zanechaného majetku činí 500 miliard euro.) Češi jej velkolepě rozkradli. Jednotlivci, skupiny a všechny politické strany Národní fronty kradli bez rozdílu navzdory tomu, nebo právě proto, že to byl tzv. národní majetek. Stát proti tomu nic nepodnikl. Pořekadlo „kdo nekrade, okrádá rodinu“ a dnešní tunelování je navázání na starou zkušenost podle rčení: „staré loupeže usnadňují vždy loupeže nové“.

Dodnes je český výklad moderní historie vlastního státu xenofobní, hlavně protiněmecký a protisudetoněmecký. V jeho pozadí stojí implicitní pocit viny za zvěrstva a vůbec skutečnost vyhnání, přičemž svůj vlastní velký podíl na rozbití meziválečné republiky Češi nevnímají. Vyhnání působí jako svorník kontinuity mezi první republikou, národním socialismem třetí republiky, komunistickým režimem a postkomunistickou érou. Češi neměli to štěstí mít nad sebou okupační moc jako Němci v západní části Německa, která by je přivedla na cestu sebezpytování a morální odpovědnosti za činy svých otců, dědů a pradědů. Jak dlouho asi bude trvat Čechům, než si připustí, že násilí na vlastních spoluobčanech a jejich vyhánění jen kvůli tomu, že mluvili jiným jazykem, byl zločin, že dodnes kryjí vrahy z té doby před spravedlností, a že v letech 1938–1939 a 1945–1948 žili v totalitních státech, zbudovaných vlastní pílí? Jak dlouho ještě potrvá, než zvládnou své národní pudy, tak hojně zneužívané českými politiky všech barev?

S lítostí lze vzpomínat slov Friedricha Josepha Franze

Wenzela Deyma hraběte ze Stříteže z roku 1845: „Wir sind nur eine Nation, wir sind weder Slawen noch Deutsche, wir sind nur Böhmen“, v českém překladu s nezbytnou vysvětlivkou, neb češtině chybí výrazivo: „Jsme pouze jeden národ, nejsme ani Slované ani Němci, jsme jen Češi“ (zde pod Čechy míněno veškeré usedlé obyvatelstvo Království českého bez ohledu na jazyk).

KAPITOLA III

NÁRODNÍ MÝTY, PODVRHY

A LŽI

Nejvíce nesnášíme lidi, kteří mají stejné vady jako my.
(Oscar Wilde)

Očekávalo se, že obyvatelstvo české kotliny prohlédne po pádu komunismu falešnost svých tradovaných národních bludů a mýtů. Nestalo se tak. Postkomunismus začal podivuhodně rychle vykazovat rysy nacionální nesnášenlivosti. Češi dodnes nemají rádi Němce, případně mají z nich strach, když ne z nich, tak alespoň z jejich možných majetkových nároků. Na dekrety presidenta republiky si nenechají sáhnout, Edvard Beneš se podle nich významným způsobem zasloužil o stát, myslí si, že jsou pupkem světa, a že v mnohých disciplínách jsou ti nejlepší na světě.

Před nástupem obrození i během něho byl svět pro jazykové Čechy uzavřen obzorem, jaký lze obhlédnout ze selské chalupy. Byl to svět drobných radostí a drobných tragédií, sousedských vztahů a rolí srozumitelných zblízka. Tento důvěrný malý svět byl však ohrožen vlivy zvenčí do něho pronikajícími, které byly vnímány jako cizí a nesrozumitelné. Vesnické pospolitosti se tomu bránily a uzavíraly

se ještě více do své malosti. Ale ta může být někdy tísnivá, což se projevuje v pokušení jí uniknout, vydat se do velkého světa za humny, případně vpustit víření větru vnějšího světa na náves, což je provázeno rizikem ztráty vlastní identity. Obroditelé mentalitu uzavřenosti vesnické pospolitosti využili a vztáhli ji na celé jazykově české národní společenství coby další kritérium odlišnosti od ostatních národů. Bylo to jednodušší než se snažit ji zcela změnit. Tak ona mentalita přežila a je dodnes v chování české společnosti patrná.

Národní obrození a celé české 19. století si nelibovalo v kritické sebereflexi, ba co více, odmítalo ji, stavělo své vzdušné zámky ve směru, který ji vylučoval. Příkladem poslouží Rukopisy královédvorský a zelenohorský, Palackého *Geschichte von Böhmen*/Dějiny národu českého, svévolné pojetí státního práva, mýty o skvělém, mírumilovném a čistotném českém národě.

Dnešní české národní mýty a nepravdy o historii jsou, aniž si to kdo uvědomuje, v podstatě rezidua národního obrození. Téměř nikde se nedočtete, že české národní buditele a obroditele lze označit za lháře a mystifikátory ve velkém stylu. Vnořme se tedy do oné doby, která ve svých důsledcích ovlivňuje dnešní českou psychiku a počínání Čechů.

LHANÍ VE JMÉNU JAZYKOVĚ ČESKÉHO NÁRODA

Obrozenecká módní romantická symbolika květin a kvě-

tomluva převedly významy květin na pole literární. Vytvářely se souvislosti mezi světem květin a literaturou, ba i českou kulturou. Z této doby pocházejí obraty jako „pěstovati literaturu“ nebo „pěstovati český jazyk“, jako kdyby to byly květiny. Na českou společnost se nazíralo jako na zahradu, což mělo závažné důsledky. Zahrada bývá většinou ohraňována, a skrze tuto metaforu se pojímala česká kultura jako útvar uzavřený a odtržený od ostatního světa, jako samostatný, soběstačný svět, protože s představou zahrady se pojí řád a organizovanost, které prostoru vně scházejí. Tyto iluze tlumily povědomí o nedostatečně rozvinuté české kultuře, vytvářely fikci o jejích kvalitách daných jejím vyčleněním z okolního světa do zahrádky a o mystických hodnotách češství a slovanství. To nakonec bylo i účelem oné konstrukce zahrady.

Česká zahrádka byla „spanilá“, „cizozemci by se záviděním na zahrádku českou vzezírali“, přeložené dílo byla „z ciziny připěstovaná bylinka“ nebo „kvítí přesporní“, básníci byli „štěpitelé sadů a kvítí“. Když Karel Hynek Mácha z této stylizace „štěpitele“ vybočil, byl na základě onoho dobového ideálu s poukazem na neadekvátnost využití motivů květin v Máji a za rýmování (zvukové shody slabik na konci veršů), které bylo tehdy na rozdíl od veršování časoměrného pokládáno za německé, promptně zavrženo. Květomluva se stala ideologií; sem patří i konstrukt české země jako „zemského ráje“. Významným nacionálním symbolem se stala lípa; lilie a růže symbolizovaly národní barvy: „Co sličnějšího býti může, / zdobnější krásy má-li svět, / než lilie jsou a než růže?... Ano kvítky jsou nebeské, / to národní barvy české!“ (František Jaroslav Vacek Kamenický).

Vedly se spory o to, zda jednotlivé slovanské jazyky jsou

nářečími jednoho slovanského jazyka, nebo samostatnými řečmi. Slovanský jazyk byl tehdy současně hodnocen podle potřeby jako „non-logický“ a zároveň i jako „nejlogičtější“, protože jej oba atributy vždy odlišovaly od němčiny jako jazyka pouze logického. Absence přehlásek v češtině byla buď „výsledkem zušlechťovacího procesu v jazyku českém“, nebo „výsledkem procesu jeho úpadku“. V prvním případě to dokazovalo převahu češtiny nad němčinou, v druhém to byl podnět k vymanění češtiny z vlivu němčiny a jejího začlenění do jazykového společenství slovanského. Mnohonářečnost slovanského jazyka, čímž se myslely jednotlivé slovanské jazyky pokládané tehdy za varianty jednoho slovanského jazyka, sloužila jako argument proti němčině směřující k jazykové jednotě, podle tehdejšího výkladu k nesvobodě a totalitě. Slovanské národy byly považovány přes svou jazykovou, politickou, ekonomickou samostatnost a odlišnost za jediný národ, zatímco germánské národy za národy zvláštní. Prostě argumentovalo se, jak se to hodilo, bez ohledu na pravdu, fakta a logičnost.

A to nejen v této oblasti. V překladech z cizích jazyků se mnohdy zamlčoval autor, překlad se vydával za dílo překladatele. Ve skutečnosti to nakonec nepostrádalo racionální jádro, neboť překladatelé nejenže neoprávněně vypouštěli z původního textu vše, co se nehodilo tehdejšímu českému vlastenectví do krámu, a svévolně přidávali rozsáhlé vsuvky, které vydávali za překlad z originálu, ba měnili zcela bezostyšně smysl vět, pokud v tom spatřovali přínos pro blaho českého národa.

Praktiky, kdy se tvrzení „A“ považovalo za pravdivé a jeho opak „non A“ též, měly za důsledek, že si Češi na upravování, přibarvování skutečnosti nebo její nepravdivý

výklad zvykli. V zájmu vyššího (českého národního) cíle se nerozlišovala a dodnes nerozlišuje lež od pravdy. Při pochybách Češi předpokládají, že pravda je někde uprostřed. Ale to je závažný omyl předurčující deformovanost českého pohledu na svět – pravda nemusí a často nebývá někde uprostřed. Ony praktiky, které použili obrozenci, zřejmě přispěly i k bezproblémovému schizofrennímu chování mnohých jedinců za komunistické totality, kdy na veřejnosti se zastávaly jiné názory než v soukromí, a nedělalo jim to nejmenších obtíží. Shrnutí: lhát je přípustné, je-li to k prospěchu českého národa. Je pak poněkud podivné, proč si Češi dali do státního znaku heslo Pravda vítězí. Měl to být vtip, nebo přání, že jednou v budoucnu si přestanou to či ono nalhávat?

Obrozenecké texty zbudovaly velmi podrobnou charakterologii Slovanů, kterým připisovaly atributy, které nebyly získány zobecněním konkrétní zkušenosti, jinými slovy si je autoři jednoduše vymysleli. Slovanská „svobodomyslnost“ byla vytvořena transferem z mytologicko-etymologické konstrukce Jana Kollára o slovanské bohyni Slobě; současně se ale vášnivě popírala etymologická souvislost mezi Slovanem a otrokem vzniklá transferem názvu otroka na Slovana nebo obráceně kvůli rozšířenému slovanskému obchodování s otroky, kteří byli převážně z jiných slovanských kmenů. Stejným způsobem vznikla údajná charakteristická slovanská vlastnost „pracovitost“, která negativní charakteristiku zotročenosti přesunula do kladných hodnot.

Etymologický exkurs. Otrok latinsky byl původně servus, pak sclavus (plurál: sclavi, sclaveni), řecky sklabos, sklabenos, v moderních jazycích Sklave, schiavo, esclave, slave, slaaf a podobně, přičemž Slawe, slavo, Slave, Slav, Slaaf